

ondřej buddeus: poezie vs. informace str. 6
internetová diskuze jako veřejný prostor str. 9
čevengurská literární revoluce str. 10
knihovna v lokti str. 12
zdena šmídová: konečně velké divadlo str. 14
povídky vladimíra pavloviče str. 16
verše filipa speciána str. 18

04/03/2010; 30 Kč

www.itvar.cz

tvar
LITERÁRNÍ OBTÝDENÍK

10 05

letět s divokými husami

ROZHOVOR SE ZDENKEM PAVELKOU

foto Tvar

TVAR DVACETILETÝ

Před dvaceti lety, 8. března 1990 zrána, vypadl z rotačky první výtisk literárního časopisu Tvar. Od té doby, navzdory nejrozumnějším, někdy i velmi kuriózním peripetiím, vychází dodnes. Dovolujeme si využít zakulaceného jubilea k tomu, abychom poděkovali stovkám autorů, kteří v různých obdobích (často bez honoráře) do Tvaru psali; děkujeme tisícům čtenářů, kteří Tvar věrně či občasně, nadšeně či s nesouhlasným mručením četli a podporovali předplatným či kupy i domáháním se ho v trafikách a knihkupectvích. Děkujeme dvěma desítkám redaktorů, kteří během dvaceti let za velmi skromnou skývu a s vybavením předtopným pro Tvar obětavě pracovali. Děkujeme několika statečným ekonomkám, které se staraly o zázemí redakce, o správné součty čísel a průchodnost cest časopisu ke čtenářům. Děkujeme těm, kteří se v okamžicích nouze a nena-dálých katastrof za Tvar postavili svou autori-tou. Děkujeme těm firmám a institucím v čele s ministerstvem kultury, které Tvar finančně podporovaly a nenechaly ho zahynouti. Děkujeme také kolegům z jiných časopisů a pracovišť, kteří s Tvarem vedli polemické války a nedali mu zbahnět vlastním sebeuspokojením.

Děkujeme a slibujeme, že to budeme pokoušet dál, dokud nás síly neopustí.

Současná redakce Tvaru

Zdenko Pavelka (nar. 1954) vystudoval češtinu a občanskou nauku na Filozofické fakultě UK. Pracoval v kulturní rubrice *Rudého práva*, v týdeníku *Tvorba*, v měsícnících *Premiéra* a *Video revue* respektive *Audio Video revue*. V roce 1996 připravil pro *Právo* podobu literární přílohy *Salon* a do roku 2009 byl jejím editorem. Dnes pracuje dílem jako publicista na volné noze, dílem jako editor (naposledy monografie Vladislava Merhauta *Grafik Vladimír Boudník*), dílem jako spolupracovník *Archivu výtvarného umění*.

Hry

Mnohdy ve svých článcích a glosách týkajících se umění oceňujete hru a hravost. Jaký typ her jste měl rád vy sám, když jste byl malý?

Karty a šachy. Taky jsem hodně chodil se psem po lese, už někdy v pěti. Dneska to vidím jako neuvěřitelnou věc, ale rodiče, když jsem se někam vydal s vlčákem, se o mě nejspíš nebáli...

Taky jsem měl takový velký plechový auto, který mě uvezlo, na něm jsem se vozil z kopečka, někdy dojezd bolel. Ale bavila mě, když už jste mě donutila si vzpomenout, asi hlavně nesmyslnost toho ježdění...

Čili to bychom měli hry strategické, společenské a vedle toho i jistá osamělá dobrodružství... Nevadí vám, že jsem se začala vyptávat takhle nejpřesně?

To jsou přece určující věci! Stejně hry jako v dětství pak člověk hraje jako dospělý a já určitě taky.

Co pohádky a jejich hrdinové?

Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona Švédskem, to byla jediná kniha, kterou jsem si v dětství přečetl několikrát.

Co se vám na ní tolik líbilo?

Aha, vy to neznáte! Malej zlobivej kluk žije na farmě v jižním Švédsku a trápí zvířata. A protože to přežene, je ztrestán: stane se úplně mrňavým. V té chvíli letí kolem divoké husy a domácí houser Martin neodolá vábení divočiny a rozhodne se, že poleť s nimi. Nils, aniž si uvědomí, že je malinkej, se ho snaží zadržet a pověsí se mu na krk. Že se zmenšil, mu doopravdy dojde až ve vzduchu. Už je pozdě na cokoliv, a tak se Martinovi usadí za krkem a letí. Stráví s husami celé léto a na podzim se s nimi zase vrátí. Přistanou zpátky na dvoře, Nils se stane velkým a –

– jiným.

Samozřejmě, uvědomí si, že není vždycky dobré tlačit na pilu a že strategicky je vlastně

mnohem výhodnější být dobrým než zlým – protože dobro se vám daleko víc odvděčí. Prostě být normální. To se mi na tom líbilo. Myslím, že na dětskou knížku je to docela silné poselství – aspoň v té verzi, kterou jsem tehdy měl. Od té doby *Podivuhodná cesta* vychází pořád, ale textu v ní neustále ubývá na úkor obrázků – to se bohužel stává s mnohými dětskými knížkami. Poslední české vydání, do toho už bych se asi neza-miloval.

Ale abych se vrátil k té knížce – je v ní také neuvěřitelná suma poznatků o Švédsku. Díky tomu jsem v nějakých šesti letech věděl o Švédsku víc než o Čechách – například že v Uppsale je univerzita a co to ta uni-verzita je.

Čím jste chtěl být?

Námořním kapitánem. Nebo aspoň kor-midelníkem.

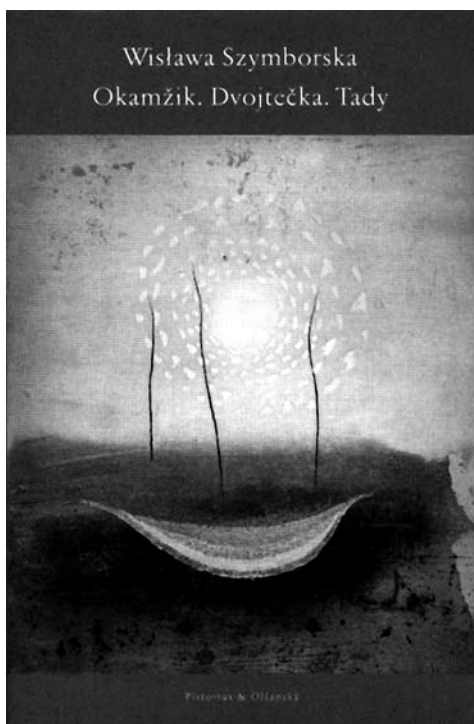

BÁSNÍŘKA SOUCITU A POZORNOSTI

1 Když u nás vyjdou básně Wisławy Szymborské, která v roce 1996 získala za svou poezii Nobelovu cenu, je to samo o sobě událost. Tím spíš, že útlý svazek obsahuje rovnou tři sbírky této polské básnířky. Narodena v roce 1923, stále píše a publikuje. U nás ji dosud vyšla pouze sbírka *Sůl* (1965) a dva výbory (*V Hérakleiově řece*, 1985 a *Konec a počátek*, 1997); nyní se nám do rukou dostávají zatím poslední sbírky *Okamžik* (2002), *Dvojtečka* (2005) a *Tady* (2009). Překládala i tentokrát Vlasta Dvořáčková, a to s citem i respektem.

Na jaké tóny se naladit? Křehké i zemité, tragické i hebké, promyšleně komponované i podivuhodně jednoduché. Szymborska není z básníků, jejichž poezie rázem oslní a spaluje intenzivním, rychlým plamenem. Její verše plynou samozřejmým, volným tempem, jako by člověk „jen“ naslouchal vyprávění. Mluví se o věcech vzdálených, a přece blízkých, i o těch nejbližších, a přitom nejsme ani vteřinu vězněni v nedýchatelném privatissimu. Básnířčin svět je široký, její verše jsou jako otevřená náruč, do které se vejde všechno utrpení, všechny osudy, a na všechny se hledí s porozuměním i úctou. Nic není tak nepatrné a bezvýznamné, aby se toho nemohla dotknout autorčina soucitná pozornost. Ačkoli se některé verše dají označit za filozofické (důsledně vzato, téměř všechny) nebo stylizované autobiografické, převažují básně, v nichž se „já“ stává médiem, prostředníkem, který doslova zvěčňuje soukromé i historické tragédie.

Básnířka tak ovšem činí s maximálním vkusem, ohleduplností – a lidskostí. Musí svědčit, nemůže mlčet, ale to neznamená, že by měla křičet a mávat nám před očima skandálním barvotiskem. Z konfliktu taktu a nutnosti výpovědi se pak zrodí třeba takovéto verše (b. *Fotografie z 11. září*): „Skočili z horčicích pater dolů – / jeden, dva, několik dalších, / výše, níže. // Při životě je uchovala fotografie / a teď je drží / nad zemí k zemi. // Každý je ještě jeden celek / s vlastní tváří / a dobře skrytou krví. // Je dost času, / aby se vlasy rozevlály / a z kapsy vypadly / klíče, drobné mince. // Jsou ještě pořád v dosahu vzduchu, / v okruhu míst, / která se právě roze-

vřela. // Mohu pro ně udělat jen dvě věci – / popsat ten let / a nepřidávat poslední větu.“

Historické i „všední“ tragédie (a jak se koneckonců liší?) vidí Szymborska z pohledu bezejmenných, jimž sama dává jméno (b. *Zpáteční zavazadla*), anebo jim ho významně odpírá, aby tak podtrhla nesmyslnost konfliktů i lhostejnost schopnou zabíjet (b. *Nějací lidé*). S pečlivou, soucitnou pozorností si všímá nejen lidí, ale i zvířat, rostlin a věcí, sochy, telefonního sluchátka... Ačkoli bývá u Szymborské vyzvedáván smysl pro humor a ironii (kupodivu i v doslovu překladatelky), tady se nám obojího dostává jen skromně. Pokud ironie, pak jemná a namířená spíš proti samotné básnířce – i v podobě nedopsaného řádku a dodatku „zde má být přirovnání, co mi chybělo“.

Ačkoli tato poezie nese silný etický akcent, jen zřídka kdy klesá v prvoplánové moralizování (b. *Nečtení*) a zároveň dokazuje, že senzitivita nemusí mít nic společného se sentimentalitou. Szymborska je básnířka lidskosti, básnířka humanity. Když na to přijde, i se svou potřebou ukazovat na tragické události se pustí do polemiky – v básni *Tady*, otevírající stejnojmennou sbírku: „...A vím, co ještě myslíš. / Války, války, války. / Ale i mezi

nimi bývají přestávky. / Pozor – lidé jsou zlí. / Pohov – lidé jsou dobří. / Na pozor vyrábějí se pustiny. / Na pohov stavějí se v potu tváře domy / a brzo se v nich bydlí...“

Žít, to znamená mít oči neustále otevřené, ptát se, divit se, tedy tvořit. V křehké čistotě je tento údiv zachycen v básni *Malá holčička stahuje ubrus*: „...Ale už ubrus na umíněném stole / – pokud se dobře chytí za okraj - / projevuje chuť k jízdě. // A na ubrusu sklínky, talířky, / džbánek s mlékem i miska / zrovna se na to třesou. // Je velmi zajímavé, / jaký pohyb si zvolí, / když se už zachvívají na hraně: / pout po lampě? / let kolem lampy? / skok na parapet a odtamtud na strom?“ Údiv však zůstává, musí zůstat v jakémkoli věku – jako projev života a pozornosti, tedy úcty k němu: „Chovala jsem se špatně včera v kosmu. / Prožila jsem celých čtyřiaadvacet hodin a neptala se na nic, / nedivila se ničemu...“ vyčítá si autorka v básni *Nepozornost*.

Právě z tohoto zdroje nejspíš vyvěrá ta neustálá pozornost k okamžiku. Zaslouží si ji i banální okamžik každodenního rozbrsku, kdy „pokoj se prodlívá z nejasna prostoru“ a člověk se budí „obvykle v roli opožděného svědka, / kdy se zázrak už stal...“ (b. *Časná hodina*). Ostatně „Vlastně každá báseň / mohla by mít název „Okamžik“, nebo snad ne? Okamžik lze neefektivněji i neefektivněji zachytit dobře zvoleným detailem a to umí Szymborska mistrně: je barvitá, a přitom nepřehrává. Verše pak sledujeme napjatě jako film, a i když od začátku víme víc než herci, zadržujeme dech a čekáme, zda a kdy se obraz prolomí – plasticky vykresleny totiž bývají především postavy spjaté s tragédií, ať jde o oběti či svědky (b. *Identifikace*, b. *Dopravní neštěstí*), anebo o viníky (b. *Atentátníci*).

Naproti tomu osobními vzpomínkami se téměř devadesátiletá básnířka příliš nezdržuje. Tu je bez sentimentu uvede „na pravou míru“ (básně *První láska*, *Patnáctiletá*), tu v několika verších zúčtuje s fenomenem paměti: „Chce, abych žila už jen kvůli ní a s ní. / Nejlépe v tmavém zamčeném pokoji, / ale já mám pořád ve svých plánech nynější slunce, / dnešní oblaka, průběžné cesty...“ (b. *Těžký život s pamětí*). Proč také vzpomínat, když bychom se tím zbytečně připravili o to nejcennější: přítomný okamžik?

Šimona Martínková-Racková

ČISTOTNÉ BÁSNĚNÍ

2 Básně nositelky Nobelovy ceny Wisławy Szymborské, jejíž poslední tři sbírky vycházejí s nešťastně pseudopoetickou obálkou (napůl Jiřincová a napůl Šíma), patří k racionální, ne-li didaktické linii polské poesie, jejímž českým protějškem by mohla být tvorba Miroslava Holuba (ten ostatně z polštiny překládal). Básně se podobají úvahám ve verších, autorka obvykle vyjde z obecného jevu nebo ideje, k nimž vrství konkrétní příklady až k závěru, jenž většinou přinese významový zvrat a ukáže jev z nového úhlu. Nutně se ovšem ptám, nakolik je takové básnění poesii a odpovídá představě básně jako jedinečné, zároveň jazykové, myšlenkové a obrazné události. Odpověď by mohla spočívat v tom, že Szymborska mění v událost samu úvahu, nebo k tomu aspoň směřuje; v postupném hromadění ilustrací zkoumaného jevu u ní v nejlepších textech dojde k náhlému posunu, vybočení z celkem předvídané logiky dosavadních příkladů, které zároveň znamená významové zhuštění – konkrétnější a tím i složitější podnět k myšlení – a průběh úvahy tak zdramatizuje. Báseň *Poznámka* třeba ve výčtu jedinečných šancí, které nabízí život, dospěje od možností „vzlétávat na křídlech, / být psem / nebo ho hladit po teplé srsti“ k méně zjevným možnostem „vejít se do příhod, / ztratit se v krajinách“, a pak i k „výjimečným příležitostem“ jako „zakopnout o kámen“, „ztratit klíče v trávě“ a „zrakem sledovat ve větru jiskru“;

postupná modulace úvahy do nových tónin tu opravdu znamená i její proměnu v událost a v tu vnitřní cestu, již je báseň. Ne vždy se jistě proměna stejně zdaří, modulace někdy není dost výrazná, jindy je pouze dočasná a úvaha znovu přejde do banálních poloh.

V básních se vrací motiv trvalé křehkosti a ohroženosti života – i samotného světa – co paradoxního důvodu k stejné trvalému zájmu o všechny jeho podoby; příkladem může být *Dopravní neštěstí*, kde drobná denní fakta náhle nabývají váhy na pozadí osudné zvěsti, která se chystá přervat jejich pokojný tok: „Ještě nevědí, co se před půlhodinou stalo tam, na silnici. / (...) / Je slyšet tukaní – to nic, to sousedka jde vrátit vypůjčenou pánev. / Vzadu v bytě zazvonil telefon – prozatím jenom cosi kvůli inzerátu.“ Szymborska má naneštěstí skončit básně víceméně důvtipnou pointou, jaká dovede pokazit i ty nejinspirovanější; hned v už citované *Poznámce*, již dal nakladatel knihy uznale na záložku, následuje po výčtu jedinečných životních „příležitostí“ ještě sdělení, že život znamená i „ustavičně cosi zásadního nevědět“. Typické literární moudro, které v poslední chvíli stačí báseň umrtvit a vysát z ní všechnu svěžest... Při hromadných čteních se ovšem právě takovým pointám musí bouřlivě tleskat, k autorčinu mediálnímu „imidži“ ostatně patří i pověst velké básnické *humoristky*... Její nesporná inteligence se naštěstí dokáže projevit i pozoruhodněji, například v básni, která od převrácených černí a bělí na fotografickém negativu dospěje k matoucí, klamně zvrtné vizi lidské existence; dobrou

noc tu znamená „dobrý den“ a sbohem „bud vítán“, život sám je... „bouře před tichem“ (b. *Negativ*). Třebaže inteligence báseň vytvořit nestačí (básník o tom, co píše, nemá všechno vědět), dokáže Szymborska vzbudit respekt – a radost – už jemností, s níž ji (inteligenci) rozehrává.

Překlad Vlasty Dvořáčkové jen tu tam budí lehkou pochybnost, zda je zcela práv významům původního textu. O něco častěji vyvolává přání, aby citlivěji zacházel s češtinou; obratu „že jak ona nám / rovněž i my“ by prospělo škrtnutí slova „rovněž“, „pozorovateli s lornětem u očí“ by lépe slušelo kukátko, „zákruta“ by snesla proměnu v „zákrut“ a sloveso „vzlétávat“ ve „vzlétat“, revize by neuškodila ani vazbám „svět se jeví krásný“ a „stačí, jestli“. Básně samy mají kromě point také cosi příliš čistotného a ctnostné, ne-li „oficiálně“ humanistického, není v nich místo pro jediný úšklebek, temnější obraz nebo „úlet“; jsou zkrátka příkladem *poetické korektnosti*, která asi s cenou jako Nobelova nezbytně souvisí. Co bych proti ní pro zdůraznění postavil, jaký zvlášť výmluvný protějšek? Třeba hned blízké básně Standy Dvorského, říkám si, jejichž „příběhy“ jsou o tolik nepředvídanější: „ces-tuji ve světlém ale s co nejtemnějším kufrem“, „psi se nám rvali v prázdnu pod nohama a co má být“ (b. *Oblast ticha*). Nebo rovnou Rimbaudovo příkladné nevědění: „Znovu se našla. / Kdo? – Věčnost. / Voda moře, co šla / Se sluncem.“ Ani Standa ani Rimbaud, to se ví, ale Nobelovku nedostane.

Petr Král

Srdečně blahopřejeme **Revolver Revui**, té krásné vznešené dámě, k životnímu jubileu a přejeme jí do dalších pětadvaceti let všechno dobré. **Tvar**

ZASLÁNO

Zaznamenejme prosím další prolomení hranice lidských možností. A *Tvar* může být patřičně hrdý na to, že se tak stává právě na jeho stránkách. V č. 4/2010 recenzuje Petr Král ústecký sborník *Pandora* (č. 19), na jehož stránkách se nacházejí i jeho básně (s. 39–46). Ke cti recenzenta však sdělme, že kritického soudu o nich se zdržel. Cudný to muž! Nicméně jeho soudy o textech jiných zastoupených autorů jsou nesmlouvavé. Neúplatný to muž! Nadto i jazykově vynalézavý: „Nelze přitom právě od těch [kulturních revui] čekat, že budou ohnisky živého myšlení a institucionálním oslavám nastaví kritické zrcadlo?“ Co si tak tohle zrcadlo, pane Králi, občas nastavit sám?

Jiří Trávníček

Je samozřejmě otázka, zda je vhodné, když autor kritizuje časopis, v němž publikoval, a jednoznačně odpovědět se zdráhám. Ono vždy bude spíš záležet na tom, jak se to udělá, a tak jen doplňuji, že Králova recenze obsahovala i krátkou negativní zmínku o Trávníčkově textu otištěném v *Pandoře*, a připojuji poznámku: Je známo, že Petr Král a Jiří Trávníček jsou vzájemní oponenti. Ostatně jejich polemika (která proběhla na FF UK a jejíž ohlas bylo lze číst ve *Tvaru*) se stala podle mne jednou z nejvýznamnějších událostí českého literárního života v loňském roce. Víím, že žánr polemiky v sobě zahrnuje emoce a osobní zaujetí větší než v jiných žánrech, a že se v něm tedy pro ostřejší slovo nechodí daleko. Přesto si dovoluji oběma pánům na tomto místě trochu domluvit. Vážím si jich totiž a pokládám je za víc než jen nějaké své známé. Milý Petře, milý Jiří, snažně vás prosím, přestaňte si už okopávat kotníky – k podnětné polemice z minulého roku tím nic podstatného nedoplňte; a navíc: moje kotníky tím trpí také, dvojnásobně.

Lubor Kasal

NEKROLOG

ZDENA FRÝBOVÁ ZEMŘELA v pondělí 22. 2. 2010 ve věku 76 let. Byla oblíbená zvláště u těch, kteří hledají v četbě rozptýlení (prozy typu *Robin*) či kritiku polistopadových poměrů (*Mafie po listopadu aneb Ryba páchne od hlavy aj.*). Její hrdinové byli (obzvláště v poslední fázi její tvorby) velice schematičtí; svou roli v řemeslně psaných knihách hrál také populismus nadbíhající davovému vkusu a kombinující napětí s pseudoreportážními postřehy. Kritika „úpadku mravů“ však nebyla vždy doménou jejích próz, zejména v 80. letech se dokázala zabydlet v profesních románech (jejím nepokrytým vzorem byl druhdy populární spisovatel Arthur Haily), například v románu *Příprave operační sál* využila poznatky načerpané v nemocničním kardiologickém oddělení. Frýbová vycházela konjunkturálně vstříc tzv. požadavkům doby, takže patřila ke spisovatelům, jejichž dílo se příliš nerecenzovalo, zato hojně kupovalo a četlo. **jar**

PERLIČKA NA DNĚ

„Dobrý odhad. Skoro do černého.“

Neal Stephenson: *Rtuť. Talpress, Praha 2008.*

Přeložili Hana a Martin Sichingerovi. Skřípec 2008

Varování: vystříhejte se próz, v nichž autor na konci kdekomu děkuje. Ještě lze tolerovat, když poděkuje manželce za pochopení, se kterým mu tolerovala jeho koníček, tchyni za laskavost a za chutné večeře a dalším příbuzným za cokoli jiného užitečného, neboť takováto poděkování neznamenají o mnoho víc, než že si nadšený čerstvý spisovatel popletl vydání knihy s oceněním typu Oscara. Méně snesitelné už jsou díky adresované lidem, kteří autorovi byli vzorem při sepisování jednotlivých postav, případně poradcům, kteří mu pomohli adekvátně zpracovat ten či onen odborný problém. Taková poděkování totiž už v sobě nesou manipulativní prvky: mají adresáta přesvědčit, že si autor jen tak nevymýšlel, ale že v základech jeho vyprávění je echotvornost a zcela autentická pravda (což ze samotného textu nemusí být poznat). Úplně nejhorší vizitkou však je, když knihu uzavírá hold literárním osobnostem, které ji prý četli v surovém stavu a ochotně autorovi „dodávali odvahu“ do další tvorby.

Taková prohlášení totiž knihu prezentují jako dílo oceňované předními celebritami, ve skutečnosti však neznamenají nic víc než to, že autor měl odvahu prosbu o posouzení rukopisu rozeslat na četné adresy. Vynutil si tak sérii zdvořilých odpovědí typu *Vaše próza je zajímavá, prokazuje schopnost psát, ale snad byste ještě mohl lépe promyslet...*, načež následuje výtky uhlazeně naznačující, že do opravdové literatury danému textu přece jenom něco chybí, například... Hodně autorů tyto odpovědi naštvou a přivedou je k tomu, že se buď rozhodnou jít vlastní cestou, nebo se další tvorby vzdají. Učenlivé nešťastníky však podobné dopisy motivují k tomu, aby se pokusili posuzovatelovu například co nejlépe

vyhovět. Text obratem přepracují a pošlou ho zpět s nadějí, že tím získají další cenné připomínky a učiní tak další krok k dokonalosti. Ti nejotrlejší se navíc nespokojí s jedním rádcem, a proto svá díla rozešlou na mnoho adres: „více hlav více ví a dílo bude tím lepší, čím více názorům vyhoví.“

Dlouholetá zkušenost mne naučila, že obdobné pojetí literatury praktikují zejména snaživí studenti literatury, respektive učitelé všeho druhu, kteří jsou už z podstaty svého povolání přesvědčeni, že člověk nabude jakékoli dovednosti, vstoupí-li do učení k moudrým a zkušeným a stane-li se jejich pilným žákem. Z této perspektivy mi přijmení autora přítomné knihy zní jako nomen omen, vždyť za svou prózu poděkoval zhruba dvacítku lidí, mezi jinými Marku Epsteinovi, Jaroslavu Rudišovi, Bogdanu Trojakovi, Jindřichu Jůzlovi, Ivanu Wernischovi, Jiřímu Hájičkovi, Jiřímu Kratochvilovi, ale také celebritě ze všech nejvyšší: Milanu Kunderovi. Nevím o panu Žáku nic (kromě jeho mediálního sebevědomého prohlášení, že v loňské soutěži Knižního klubu měla správně zvítězit jeho próza, nikoliv „vietnamský“ podvod jeho kamaráda Cem-pírka), nicméně skoro bych se vsadil, že je profesí nebo alespoň naturelem učitel.

Napovídá mi to i sám text jeho prózy, který poukazuje na autora kultivovaného a přiměřeně vzdělaného, ovládajícího jazyk, poučeného četbou, návštěvami kina i sledováním televize. Setkáváme se tu se spisovatelem poměrně racionálním, jenž má velké ambice a je přesvědčen, že je jím schopen dostat, pokud se mu podaří obratně využít svých znalostí a do textu šikovně vrazit to nejlepší z fundusu nabízejících se možností. Trochu mu sice chybí osobní, vnitřně proží-

vané téma, ale o to víc touží svou knihou umělecky zaujmout a strhnout na sebe pozornost jako Spisovatel.

Kudy na to? David Jan Žák se rozhodl jít dnes již vcelku prošlapanou metodou, jež kombinuje čtenářské atrakce převzaté z populární literatury s myšlenkovou „nastavbou“, jež má stvořit „umění“. Podtitul knihy – *mystický krimithriller* – naznačuje, že autor vsadil na propojení žánru detektivky s hororem a psychologizujícími průhledy do „vyšších, metafyzických“ rovin lidské existence. Jako dobrý žák si byl vědom, že důležitou součástí takového příběhu je také vhodná volba kulisy: kdyby byl Američanem, pozadí jeho *krimithrilleru* by nejspíše utvářela brooklynská městská džungle či osamělost osad v texaské poušti, jako Brit by nejspíše volil záhumčivost skotských blat. Protože je však Jihočechem, posloužil si „tajemností temné Šumavy“.

Základem Žákovy literární konstrukce je napínavý a příslušně krvavý detektivní příběh. Nebudu prozrazovat, kdo a co se nakonec vyklube ze sadistického vraha bezbranných žen, nicméně snad mohu konstatovat, že zajímavě vymyšlená detektivní zápletky se při rozplétání sem tam logicky zadrhne a jinde to vezme účelovou zkratkou. Což si adresát při četbě ostatně ani nemusí uvědomovat, protože má co do činění s textem, jenž velkoryse a občas i záměrně přehlíží kauzalitu příčin a následků a žene se za efekty „vyššího řádu“. Autor totiž detektivní syžet užívá jen jako lešení pro rozvíjení opravdových „hádanek“, tedy skrytých tajemství lidského myšlení. Ústřední postavou tu proto není detektiv řešící záhadu, ale jeho švagr: slepý sochař, kterého do případu zaplete jeho schopnost na základě

hlasu modelovat reálné tváře. Jde o figuru velmi specifickou, ostatními (včetně vlastní matky) něžně oslovanou *Slepýš*, vybočující z normálu jak svým erotickým vztahem ke starší sestře, tak přebujelou obrazností, která má schopnost konkretizovat paralelní světy, jež jsou běžným lidem nedostupné. Slepýšovy vize tak autorovi umožňují učinit součástí proudu vyprávění i jiné podoby reality, které jsou podle jeho přesvědčení pravdivější (nebo alespoň umělecky působivější) než skutečnost sama.

Při jejich tematizaci a zdůvodňování Žák využívá odkazy na mystiku i vědecké skroargumenty o prostupnosti přítomnosti a minulosti a bytí tu a jinde. V návaznosti na ně tak základní detektivní konstrukci příběhu opentluje ornamentem pohrávající si s motivy hrůzy, strachu, perverze, mučení či ohrožení a také vnášejícím do vyprávění útržky jiných variant dějů. Cílem je rozmlžit a znejistit tok příběhu i vlastní identitu postav.

Na první pohled je to postup efektní, ve skutečnosti však literárně a sémanticky prázdňový – nese stopy naivní víry, že právě umění vzniká z neurčitosti a mnohoznačnost je totéž co myšlenkový zmatek a vágnost. Žák zkrátka podlehl představě, že myšlenkou se může stát jen to, čemu on sám nerozumí. Potvrzením je mi způsob, jakým vykresluje vztahy mezi postavami, včetně rozhodnutí uzavřít prózu tím, že hrdina zahyne rukou švagra detektiva. Proč? Těžko říci.

Nepochybuji, že si autor obdobné vyprávěcké triky zrationalizoval a uměl by je přesvědčivě vyložit. Přesto si ale myslím, že není nutné hledat hlubinné významy tam, kde nikdy nebyly.

Pavel Janoušek

JEDNA OTÁZKA PRO

ANDRU KONSTEOVOU

Jsi ředitelkou Mezinárodního spisovatelského a překladatelského domu ve Ventspilsu. Jak se jeho chodu dotkla ekonomická krize, s níž se Lotyšsko v současnosti potýká?

Se slovem *krize* je to v Lotyšsku jako se jménem Voldemorta, nejtemnější síly v *Harry Potterovi* – nepojmenovává se přímo, ale jen opisně: *potíže*, *recese* apod. Doufáme, že když ji nebudeme přivolávat, třeba se nám vyhne. Jenže nevyhne. Lze dozajista říct, že v Lotyšsku není člověk ani instituce, jichž by se krize, více či méně, nedotkla. Nás ve ventspilském literárním domě se dotkla, snad to můžeme říct, méně, ačkoliv máme o třetinu snížený rozpočet a s ním se snížily i naše mzdy; byli jsme proto nuceni zavést úsporný režim a začít z tvůrčích stipendií strhávat poplatky za energie a komunální služby, abychom mohli zaplatit městu a přežít. Dobrou zprávou je, že jsme se zapojili do několika mezinárodních projektů: spolu se spisovatelským centrem ve Visby a estonskými kolegy jsme získali peníze z evropských kulturních fondů, úspěšně byl připraven projekt *Nordic Culture Point*, zajišťující pobyty spisovatelů

ze severských zemí v našem domě, podporu získal rovněž projekt podaný sítí rezidenčních středisek *Halma*, umožňující každému z členských států nominovat trojici autorů, kteří budou dva měsíce pobývat v domech této organizace a obdržet tvůrčí stipendium ve výši 1000 euro – z každého takového pobytu nám plynou finanční prostředky. Horší je, že se podstatně snížila státní dotace určená lotyšskému Fondu kulturního kapitálu, byla zrušena účelová stipendia včetně toho našeho, což neblaze ovlivňuje veškeré kulturní dění v Lotyšsku. Ventspilská radnice nicméně dokázala, že si město našeho úsilí v kulturní sféře váží, a podpořila nás při jednáních o letošním rozpočtu.

Podtrženo sečteno, letošní rok nám začal stejně intenzivně, jako uběhl ten předešlý, během nějž náš dům uvítal 85 hostů z 28 zemí – a do budoucna o pobyt zde zažádalo už na 150 literátů z 33 zemí. Byl to úspěšný rok i co do aktivního literárního života našeho domu: pořádali jsme kolem třiceti literárních akcí, založili jsme i novou tradici, literární soutěž pro ventspilskou mládež s názvem *Probuď slovo*, v níž plánujeme pokračovat i letos.

A. Konsteová při slavnostním otevření Mezinárodního spisovatelského a překladatelského domu ve Ventspilsu, 2006

Ačkoliv je letošní zima krutá, v troubě v kuchyni hoří oheň, na plotně se běžně vaří polévka a my pracujeme na svém dalším

snu: začít ve Ventspilsu vydávat kulturní periodikum. Žijeme!

miš

HRAJEME ZA DOBRŮ PRÁCI A OMLOVÁME SE

Tvar se omlouvá pánům Luboši Merhautovi a Danielu Vojtěchovi, které – pod opojným vlivem mediální kampaně na iDNES, v *Lidových novinách* a jinde – tak nějak automaticky považoval za iniciátory *Petice za Lexikon* (<http://petice-za-lexikon.webnode.cz>). Omlouvá se zejména za to, že jim v čísle 2/2010 zcela nespravedlivě zahrál za dobrou mediální práci a tím uvedl veřejnost v omyl.

Jak nás přísně upozornili pánové Vratislav Färber a Jakub Síchálek, ani L. Merhaut, ani D. Vojtěch nemají s *Peticí* vůbec, ale vůbec nic společného (J. Síchálek dokonce vyjádřil obavu, zda jsme se nedopustili pomluvy). Písně *Tak mi to teda nandey, baby* a *Pojďme si hrát se slůvky* měly tedy správně letět asi k těm, kteří *Petici* podle všeho vlastnoručně sepsali. Jsou to: prof. PhDr. Petr Bílek, CSc.; doc. PhDr. Jiří Brabec, CSc.; doc. Mgr. Vratislav Doubek, Ph.D.; prof. PhDr. Pavel Kouba; prof. PhDr. Oldřich Král, CSc.; prof. PaedDr. Vladimír Papoušek, CSc.; doc. PhDr. Hana Šmahelová, CSc.; PhDr.

Otto M. Urban, Ph.D.; prof. Dr. Phil. Josef Vojvodík, M.A.; doc. PhDr. Jan Wiendl, Ph.D.

Protože už v tom začínáme mít slušný zmatek – na ráčkovu investigativní sondu nám chybí personál a bojový duch –, přidáváme pro jistotu ještě dvě písně. První pochází od prezidenta dotýkaného božského Karla Gotta: „*Text k téhle písni jsem psal já, / tolik nocí sám a sám / a teď vážně trému mám. / Text k téhle písni noční tmou / psal jsem s krásnou předlohou / a přiznávám, tvou zásluhou.*“ Druhá je rockovější, jde o píseň *Snaživec* od skupiny *Pražský výběr*: „*A čím víc se snažil pomáhat / Tím víc ten chudák škodil / A když mu to někdo naznačil / Tak hrách jen na zeď hodil / A ještě jednu vlastnost měl / Že byl splachovací / Jedněmi dveřmi ho vykážou / Už druhými se vrací.*“

Vážení, nějak si, prosíme, už ty písně rozeberte, však vy sami nejlépe víte, která komu patří. My jsme fakt usilovali o přesnost, ale jsou věci mezi nebem a zemí, na které náš skromný fištrón nestačí.

Lubor Kasal, Božena Správcová, Michal Jareš

letět s divokými husami

ROZHOVOR SE ZDENKEM PAVELKOU

Ale vystudoval jste češtinu a občanskou nauku na FF UK – to vypadalo spíš na kormidlování žactva. Co že jste šel pracovat zrovna do Rudého práva?

To bylo všechno náhodou. Mám pocit, že i na té filozofické fakultě jsem byl náhodou – byl to spíš důsledek toho, že jsem nádhla hodně četl. Byla to svým způsobem náhodná cesta, a také nebyla přímá, po gymnasiu jsem si ještě udělal maturitu na stavební průmyslovce a na fakultu jsem šel s tím, že chci učit. Češtinu jsem si vybral možná i proto, že jsem měl štěstí na češtináře, každý z nich mě dokázal jak pro jazyk, tak pro literaturu něčím nadchnout.

Jině hry

Jaké to bylo v Rudém právu?

Záleží na tom, z jaké stránky se na to díváte, těžko to říci jednou větou. Nejvíce to lidi zajímá politicky, že? Samozřejmě jsem si nejdříve musel vyřešit, jestli půjdu do strany, nebo ne. Hodně se mi nechtělo, už proto, že nemám rád, když mi někdo organizuje život. Ale nakonec jsem si ujasnil, co chci dělat, a také to, že když ve straně nebudu, nebudu moct dělat skoro nic – to se ostatně ukazovalo už na škole. Přesvědčením jsem – to se o mně taky ví, řekl bych – i dneska spíš to, čemu se říká levičák, takže ideologicky mi to zase tolik nevadilo, zvlášť když jsem se na fakultě hned v prvním semestru dostal díky tehdy docentce Peškové k Marxovým *Grun- drisse* – a to bylo něco úplně jiného, než co se o Marxovi tak nějak povšechně vykládá – úžasné čtení! Od té doby pro mě Marx měl jiný význam než politická ikona. Ta mě moc nezajímala. A díky tomu jsem se pak možná taky hodně spřátelil s Egonem Bondym.

Když jsem dostal nabídku místa v kulturní rubrice *Rudého práva*, moc dlouho jsem neváhal. Lákalo mne, že se tam něco naučím, což se nakonec potvrdilo, řemeslo jsem se opravdu naučil tam. A druhá, nečekaná věc byla možná ještě důležitější: paradoxně jsem díky tomu pochopil, co se tu vlastně dělo, protože jsem to mohl nahlédnout zevnitř.

A sice?

Pro mě těch čtyřicet let nepředstavuje žádný socialismus, ale tou nejstručnější definicí hodně hloupý, státně monopolní kapitalismus. Řízený správní radou, která si říkala ÚV KSČ.

Nevadilo vám, že jste nemohl psát o věcech tak, jak jste je viděl?

Vadilo. Ale taky jsem to trochu bral jako hru. A navíc jsem měl opět kliku, v tom, že jsem nemusel dělat úplně všechno, co se mi nechtělo. Většinu času jsem měl dobrého šéfa, který mě doslova chránil, to jméno už něco řekne jen někomu, a vám asi taky nic. Josef Holý... Někdy jsem musel napsat povinné medailonky, nekrolog, trápení byly povinné kulturně-politické glosy, ale v zásadě jsem byl jen zřídka konfrontovaný s tím, že bych musel nějak hodně balancovat na hraně. Natvrdo jen jednou, takže když Jan Rejžek nemá zrovna o čem psát, vzpomene si na mě.

Říkáte, že jste se tam naučil řemeslo. Co konkrétně?

Hlavně jsem si uvědomil a naučil, co jsou to média. A tištěná zvlášť, protože televize mi nikdy k srdci nepřišla. Naučil jsem se takové ty základní věci – jaký je rozdíl mezi zprávou a komentářem, a také že tyto dvě věci nesmíte míchat, pokud chcete, aby to lidi četli – protože oni potřebují mít jasno v tom,

jestli čtou informaci, nebo názor. A to do mně v tom nejlepším slova smyslu v *Rudáku* vtloukli, a tím možná i smysl pro žánr, pro odstíny. Taky mě ta deníkářská práce brzdila ve sklonu k barokním souvětím. Co jsem se tam naučil špatného a čeho jsem se těžce zbavoval, bylo psaní mezi řádky. Odnaučování mi pak trvalo skoro pět let.

Ono to už dnes ani moc nefunguje, nebo ano?

No, ono je to jinak. Poslední řekněme čtyři roky si uvědomuji, že se společnost v určitém smyslu vrací zpátky – i když jiným způsobem, možná jako parodie.

V osmdesátých letech jsem se velmi rychle dopracoval určitých pravidel: Pokud nechci, aby hodnocení autor nebo třeba divadelní soubor špatně skončil, nesmím ho zkritizovat. Takzvaná kritika byla tehdy mocným klackem, schopným lidi existenčně zlikvidovat; *Rudé právo* se četlo hlavně na okresních výborech strany jako stranický věstník, skoro závazné pokyny, jak se soudruzi mají chovat k umělcům a vůbec ke všemu. Umělecká kritika prostě nepřipadala v úvahu, nemohla jste napsat, že knížka je špatná, protože to by pro autora znamenalo popravu – už by si nikde ani neškrtil. Další ošemetná věc byla dostat do novin někoho, kdo měl problémy. To jsem si dostatečně užil například s *Divadlem na provázku*: věděl jsem, že musím být hodně rychlý a vždycky je nějak drobně pochválit, aby v patřičnou chvíli mohli říct tam u nich v Brně na partaji: „Ale vždyť nás tady *Rudé právo* chválí!“ To byla docela zajímavá hra, někdy od roku 1983 – při které jsem se zase učil právě tomu, jak zabránit nejhoršímu. Což neříkám, abych se pochlubil, ale takhle se prostě dalo leccos drobně oddalovat, komplikovat snahy o zrušení – zrovna tomuhle divadlu o život v té době šlo. Na jedné straně to moc sranda nebyla, protože šlo taky o profesní existenci konkrétních lidí, ale v tom napětí, jestli to vyjde, když tu a tam utrousíte, jak jsou pokrokoví a jaká je to dobrá socialistická kultura, to určitý komický rozměr mělo...

Možná bych to mohl dovysvětlit tak, že Haška jsem louskal už někdy v devíti a dodnes na něj nedám dopustit. Včetně *Bugulmy*, protože to s tímhle souvisí úplně.

To muselo být dost nepříjemné – mít v rukou velkou moc, o kterou je asi těžko co stát: mít v rukou osudy lidí, o kterých píšete, a tudíž muset pětkrát zkontrolovat každé svoje slovo – aby někomu neškodilo; a na druhé straně ještě jakési tlaky shora a strach o vlastní kůži... V roce 1989 toto všechno najednou padlo a kultura se z centra pozornosti – kde sice byla trýzněna a zneužívána, ale přesto a možná právě proto si mohla připadat důležitě – zvolna odsunula do kouta. Jak jste se s tím v pozici kulturního novináře srovnal?

Svoboda je nadevšecko. Tedy pro mě tady odsud, z české kotliny. Když víte, že tím, co napíšete, nikoho neohrožujete, včetně sebe, tak můžete psát, co chcete. To je k nezaplacení. Aspoň si myslím.

Snažím se představit si, jestli to lze – ze dne na den se naučit psát svobodně.

Spíš jde o to odnaučit se ty blbě návyky. Ale i v tom jsem měl štěstí – já asi moc používám ta vágní slova náhoda, klika, štěstí – ale když se ohlédnu, většinou se to jinak vysvětlit nedá. Na jaře 1989 jsem šel do *Tvorby*, do týdeníku vydávaného sice partajním vydavatelským konglomerátem, ale s největší

foto archiv Tvaru

Zdenko Pavelka pozorně sleduje veřejnou disputaci Král-Trávníček na FF UK, duben 2009

tehdy možnou volností, protože v té době už zuřila perestrojka, a tam jsme si mohli dovolit víc než ostatní jinde. V listopadu jsme byli dokonce tak rychlí, že jsme byli prvním týdníkem, který 17. listopad zachytil – i když jen drobnou zmínkou, paradoxně protestem Jiřího Hájka, tehdejšího obávaného kritika – sice stranického, ale zároveň docela rebela. V podstatě se nám – celé té partě, která tehdy byla v redakci – ulevilo a velmi rychle se nám podařilo uvolnit si ruce. Časopis jsme pak samozřejmě neudrželi, protože to, co kulturní publicisté tradičně neumějí, je podnikat a postarat se o své vlastní živobytí. Zkrátka mně a většině mých kolegů přinesl listopad 1989 obrovskou radost a úlevu a na tom se nic nezměnilo. Že se řítíme do kapitalismu a že se žádné osmašedesáté nebude opakovat, to bylo jasné během týdne. Ale to je v pořádku.

Necítíl jste se svým působením v RP poněkud stigmatizován? Nevadilo vám, že jste pro řadu lidí „ten z Rudého práva“?

Ne. No, někdy zamrzí, když to dostanete z nějaké strany, z které to nečekáte. Ale je to součást mojí osobní historie. Mám předstírat, že ne? A jak jsem říkal, doleva se točím pořád. V žádné straně ovšem, to by byl protimluv.

V souvislosti s psaním a čtením mezi řádky jste říkal, že se ta doba v nějaké podobě vrací. Jak jste to myslel?

Ne náhodou dnes už hodně lidí používá slovo neonormalizace; už na začátku 90. let i tady ti chytřejší věděli, že moc ideologická a moc ekonomická jsou si hodně podobné. Dnes je tlak ekonomické sféry čím dál silnější; korporace a velké firmy bývají podivně propojené a výsledkem je to, že v podstatě nejhůř jsou na tom novináři zabývající se ekonomikou a kriminální činností. Jejich situace se něčím podobá situaci kulturních redaktorů za normalizace – stejně jako oni tehdy si dnes nemůžou dovolit napsat, jak to doopravdy konkrétně je. Nedávno měl Erik Tabery v editoriale *Respektu* takovou pro mě hodně smutnou poznámku o tom, že jsou věci, které se nedají napsat, protože by byly žalovatelné a ten žalující by vyhrál. Čili opět se dostáváme do zvláštního virtuálního světa, který se velmi podobá předlistopadovému: Všichni vědí, že korupce je, ale nemůžete o korupčních psát, protože mají dost peněz na to, aby vás jimi utloukli. Ne doslova, ale tomu, kdo překročí nějakou hranici, znemožní novinářskou práci nebo osolí médium, třeba tak, že ho odstaví od reklamy. A to není jen zdejší problém, tak je to na celém světě.

Takže kultura je dnes v tomto směru paradoxně v pohodě – právě proto, že v ní nejsou peníze.

Ano.

Kolektivní hry

Jak se z vašeho pohledu vyvíjelo české literární prostředí? Od devadesátých let, ať jsem se vydala na jakoukoli i mimopražskou akci, Bítovy nevyjímaje, všude jste byl. Soudím tedy, že máte dost napozorováno...

Na prvním Bítově jsem nebyl, to jsem zrovna dával dohromady první *Salon*.

Co podle vás znamenala pro české literární prostředí bítovská setkání básníků? Kdesi o nich píšete jako o mezníku...

Já je za mezník považuji. S Martinem Pluháčkem jsem si o tom dost povídal a on mi ten odhad potvrdil. S Jiřím Kuběnou měli jistý záměr, který i rozumně ventilovali, a skutečně se jim podařilo ho naplnit: pomohli odstranit rozdělení české literatury na tři proudy – exilovou a domácí oficiální a samizdatovou. Nic v praxi tolik ty bariéry nezbouralo jako Bítovy – protože tam se ti lidé, třeba poprvé v životě, viděli tváří v tvář. Zjistili, že ten druhý nemá rohy...

No...

Jistě, ten první Bítov byl asi v tomhle směru bouřlivý, přišel jsem o zásadní pamětnické události... Ale ty musely nastat, lidé si to museli vyříkat – ty seš hajzl, ty ještě větší etc., muselo to ven, muselo se to vyčistit. A Bítovy to skutečně vyčistily, ti rozumnější se k sobě dostali bez ohledu na politické přesvědčení, toto se, myslím si, Pluháčkovi-Reinerovi a Kuběnovi podařilo dokonale. Nevím o žádné jiné akci nebo projektu, který by na literární komunitu měl tak ozdravný vliv. Na Bítově nešlo o nějaké vystupy, sborníky a podobně, i když pak nějaký ten památní sešit vždycky vyšel, ale čistě o to, že se lidé měli možnost potkat. Pozvaní byli všichni, jestli tam vposledku někdo jel nebo nejel, to už byla jeho věc, ale možnost měl a většina jí využila. Samozřejmě vždycky tu budou lidé, kteří spolu nemusejí chodit do hospody nebo se i upřímně nesnášejí, ale to je naprosto přirozené. Důležité je, že se tímto způsobem zrušila značná animozita, která byla vlastně zvenčí imputovaná režimem.

Martin Pluháček-Reiner má obrovský dar vytvářet příležitosti – je nekonfliktní, dokáže se s každým domluvit, a ještě to dovede zorganizovat a sehnat na to peníze. A že to byly opravdu na místní poměry strašné peníze. Myslím, že v tomto směru česká literatura Martinovi a Jiřímu Kuběnovi vděčí za hodně.

Když Bítovy odumřely, Martin Pluháček navázal olomouckými festivaly. Tam už ale mířil trochu jinam...

Nevím přesně, jaký tam měl cíl, asi ho bavilo, že se lidé setkávají a on může hrát hostitele. Na Martinovi si ale cením ještě jedné věci – on si dokáže představit, že nic

netrvá věčně. Všimněte si, že Bítovy nešly do ztracena. Vyčerpaly se, a tak je zrušil, zavíráme, konec. Pak za pět let udělal jakési kratší „abiturientské“ setkání, které se opět podařilo, ale nikoliv s tím, že se hned příští rok bude konat další – nic! Zrovna tak bez lítosti zrušil i olomoucké festivaly – ve chvíli, kdy se mu zdálo, že je naplnil a že další ročník by už byl pravděpodobně horší.

To jsou totiž věci, které se rychle vyčerpávají, ale je životně důležité, že se konají. Jen by byla chyba pokračovat v nich do bezvědomí. V tom je Martin naprosto důsledný a ojedinělý, že ví, kdy skončit. Totéž ostatně předvedl s Petrovem, neznám nikoho jiného, kdo by byl schopen zrušit prosperující nakladatelství – zavřít, vystěhovat se, odejít a začít stavět něco jiného.

Ted' to vypadá jako jeho adorace, ale on skutečně tohle dělá důsledně. Kdyby Praha měla aspoň dva takové Pluháčky, literární provoz by byl mnohem živější a možná i samotná literatura by byla zajímavější. Když totiž začínáte s něčím novým, vždycky do toho jdete naplno, s mnohem větší radostí, energií, invencí, než když jen cosi udržujete při životě. A vymyslete spousty věcí, které v zavedené instituci, v zavedené partě nevymyslíte.

Co Marchův pražský festival spisovatelů?

Ten se jakoby české literární komunity tolik netýká, ale rozhodně jí spíš prospívá, než škodí: Marchovi se za ta léta do Prahy podařilo přitáhnout lidi, kteří by se sem sami od sebe asi nedostali, včetně Rushdieho. Dělá něco, na co se nikdo z českých organizátorů nezmohl. Je mi jen líto, že za dvacet let se nenašel nikdo, kdo by to dokázal udělat podobně, s podobným rozmachem. To o literárním provozu a jeho potenciálu možná vypovídá víc než cokoli jiného.

Stejně jako to, že se mě nezeptáte na *Literární a kulturní klub 8*, který si vymyslela Renata Bulvová. Místně příslušný v Praze, od roku 1997 to nějakých sedm let bylo jedinečné literární pařeníště, kde jste mohla potkat pár autorů, kteří dneska představují první ligu: Kahudu, Hakla, Zmeškala... Na známé literární publicisty se odtamtud nepamatuju.

Hry se jmény

V rozhovoru, který s vámi v roce 2001 vedli moji tehdejší kolegové z Tvaru, si libujete, jak je pěkné, když v Salonu vyjde nepodepsaná recenze. Jako že se její autor může oprostít od sebeprezentace a soustředit se na knihu. V laboratorních podmínkách jednoho tištěného média s tím snad lze souhlasit, protože zodpovědnost automaticky padá na hlavy redakce. Co si s takovým ideálem ale počít jinde?

Záleží na tom, co od tvorby chcete. Pokud sebeprezentaci, pak je podpis důležitý. Když si chcete hrát a je pro vás v první řadě důležitá hravost a kreativita, radost, tak tam to jméno důležité není. Protože o co jde? O autora, nebo o to dílo?

Já bych používání jmen neviděla tak černě, podepsané recenze, básně atd. jsou mi milé už jen z praktického důvodu – abych se v tom trochu vyzнала.

Je to nutné?

Ale jo. Představte si, že byste přišel do knihovny a tam na vás zíralo 20 000 titulů bez uvedených autorů. Já bych se asi dala na útěk. Ale mně šlo spíš o toto: Anonym (ze skromnosti a hravosti, ne ten, co chce škodit) je bratr Pseudonymu (např. Lan Pham Thi). Co vy to s nimi pořád máte?

Kouzlo anonymu a pseudonymu spočívá v tom, že je to určitý protihráč nepseudonymů, neanonymů. Jakmile odstraníte jednoho, ztrácí smysl i ten druhý. Musí existovat oba. Já prostě hraju na straně anonymů a pseudonymů radši než na straně těch

druhých. Dostal jsem se k tomu postupně, přišel jsem na to, že tento mančaft je pro mne zábavnější. Já na fotbal moc nejsem, ale je to řekneme jako německá fotbalová reprezentace, to jsou ti podepsaní, kteří jedou úporně, vidíte na nich, jak dřou, jak to mají vymyšlené, dokonalá souhra a fungující mašina, a proti nim pošlete Brazilce. Já mám radši Brazilce. Ale bez těch Němců oni nevyniknou, to je přece jasné.

Patří mezi vaše Brazilce i internetové nicky?

Je jich moc. Když něco příliš nabobtná, ztrácí se relevance. Na internetu se vytrácí ten zodpovědný spoluhráč, ten, který je podepsaný a ručí za relevanci informací – čili Němců ubývá – a to je špatně.

Takže anonymita (pseudonymita) ano, ale vocad' pocad'?

Ano. Nesmí kralovat ani jedna ze stran.

Když se vrátíme k recenzím v Salonu, tak ty sice byly anonymní, ale člověk si mohl lehce spočítat, že autorem jste vy anebo někdo z vašich dvou kolegů.

Hm. Anebo někdo úplně jinej.

To je dohromady čtyři. Takže ve skutečnosti žádná anonymita, ale hádanka pro zájemce.

I to je součást hry.

Hry o literaturu

Mezi nedávné události k zamyšlení určitě patří loňská veřejná disputace Petra Krále a Jiřího Trávnicka. O čem podle vás svědčí? Jaké pohyby na kulturní scéně zvýraznila?

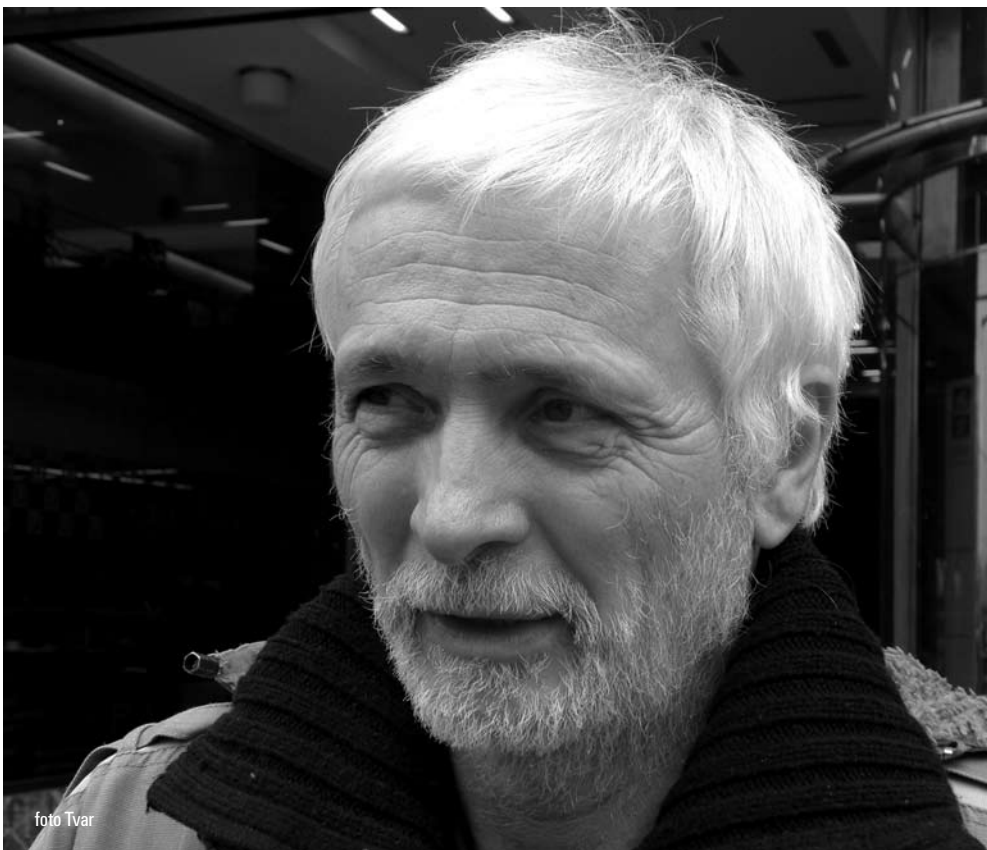
To byla opravdu hodně symptomatická událost: odhalila napětí mezi tvorbou a percepcí. Král hájil tvorbu, Trávniček percepci. Já, ačkoliv bych měl stát na straně percepcce, hájím s Králem tvorbu, protože ta je primární, bez ní není kritika, není historie, není teorie.

Tvorba v krizi není a ve své podstatě ani být nemůže, v krizi je vždycky vnímání té tvorby. Debata to nakonec potvrdila, aspoň pro mne. Trávniček reprezentuje vyhraněnou podobu kategorizace a hierarchizace tvorby – že je v tom potřeba udělat pořádek atd. Já ho chápu, někdo to udělat musí, ale já dávám přednost tvorbě. Proto pro mne, možná zas paradoxně, neexistuje velký rozdíl mezi vysokým a nízkým. Tahle kritéria moc nepoužívám, a když už, tak se snažím rozlišit to, co je doopravdy tvorba a co je čiré grafomanství nebo hraní si na tvorbu. Tam někde je pro mne zásadní děličko. Je mnohem těžší ho najít, protože se nemáte kde chytit, jen textu a toho, co je v něm. Literární ceny vám nepomůžou, nepomůže vám ani počet prodaných výtisků a zájem čtenářů...

To můžete najít jediné zase tvorbou. Ted' myslím tu v šaldovském slova smyslu.

Přesně tak. Takže to byla zásadní debata, která ale nemůže mít vítěze a nemůže mít ani konec, je to podobné jako s anonymem a podepsaným – bez jednoho nemůže existovat druhý. Ale je moc dobře, že se to probírá – takové diskuze přispívají k hledání rovnováhy. A ne rovnováha, ale její nekončné hledání je podstata.

Já vidím pokračování zmíněné debaty například v touze redaktorů Hosta najít a vykolíkovat si literární mainstream. Je to vůbec dnes možné? Ve chvíli, kdy jak jste pěkně řekl, je percepcce v krizi? Nechybí nám spíš kritický mainstream – prostě takový ten základní objem třeba provozních recenzí v denících, slušný průměr, pod který by něco padalo a nad který by něco zářně čnělo? Já neříkám, že se nepišou průměrné, výtečné a také naprosto pitomé recenze – ale když na knihu vyjde třeba jen jedna jediná, je

to pak spíš loterie než kriticky podnětné prostředí. Navíc se situace dál mate tím, že spousta recenzí se jenom jako recenze tváří, ale ve skutečnosti jde spíš o nějaké podivné prefabrikáty z nakladatelských a agenturních textů než o myšlenkový výkon recenzenta... Je v tomto právě načrtnutém maglazu vůbec možné najít spolehlivý střed – což by asi mainstream měl být? Jak se zdá, percepcce je bez mainstreamu velmi nervózní a o to víc se od tvorby odvrací. Jak z toho ven?

Já si nejsem jistý, jestli se z toho dá vybrednout. Začínáme se pohybovat v džungli, vaším úkolem už není rostliny přehledně roztřídit, máte za úkol v tom přežít. A zachovat si zdravý rozum, nepodlehnout běsům a nenechat si nic nakukat. Já v tom také tápu, pořád se to mění, a nechce se mi vykolíkovat prostor – vždycky, když nějaký prostor vykolíkujete, zjistíte, že je to špatně, že jste na něco důležitého zapomněli... V tom obrovském množství to nedokážete nikdy reálně a přesně odhadnout. Jednou jsem se ptal Ivana Wernische, jestli v literatuře existuje nějaká spravedlnost, a on samozřejmě řekl, že ne. Nic takového, žádná spravedlnost! To je kategorie, která do hodnocení literatury vůbec nepatří.

Soukromě asi nějaký svůj kánon každý z nás má, člověk se potřebuje instinktivně chytit pevného bodu. Teprve když pevně stojí, může začít zkoumat, co vyneschal a jestli náhodou není vedle, a nemusí už běhat od jednoho stromu ke druhému zmaten.

Tím jste asi pojmenovala, co je podmínkou. Musíte vědět, kde stojíte vy. Když si jste jistá sama sebou, už se nedostanete do situace zmateného pobíhání. Nesmíte se nechat unést tou šílenou masou, a začít od sebe – mám rád ta a to, ale to neznamená, že je to to nejlepší.

Dobře, jako osoby asi ani vy, ani já v džungli nezahyneme. Tvorba, v jakémkoli slova smyslu, je vždy soukromničením. Co ale můžeme udělat jako tzv. literární publicisté pro to, aby chuděra percepcce nepobíhala po džungli jako praštěná? Aby se od tvorby neodtahovala čím dál víc k barevnějšímu a lacinějšímu šoubyznysu? Pořád mám pocit, že literární časopisy a literární rubriky čehokoliv by ještě něco pro obecnou rovnováhu udělat mohly a měly. Nemáme náhodou za povinnost právě to neustálé provizorní kolíkování prostoru mezi uměním a ne-uměním alespoň pokoušet? Třeba v diskuzích na stránkách časopisů?

Ale ano, viz to hledání rovnováhy. Taky se o to pokouším... Ale musím být zároveň hodně opatrný, protože se můžu splést – v čemkoliv. Pro mne je v této chvíli nej důležitější pochybovat o všem. Neplatí pro mne jako kritéria ani ceny, ani žebříčky, ani čtenářský zájem. Dneska si to můžu dovolit, protože trošku načteno snad mám. Vy taky. Co k tomu můžeme dodat víc?

Mám pocit, že protihráčů, ochotných diskutovat, stejně jako lidí v populaci, kteří jsou schopni porozumět souvěti, ubývá... Kulturní prostor jako by se vyklízel. Texty by v něm také brzy mohly zůstat trčet opuštěny. Časopisy jsou možná jedním z posledních míst, odkud by se s tím mohlo dát něco dělat. Ale co?

Chcete tím říct, že je doba změny? Nejsem si jistý, že se kulturní prostor vyklízí nebo zmenšuje, já si naopak myslím, že na internetu vyrůstá v jiné podobě a že je mnohem náročnější ho obsáhnout. Z toho ostatně plyne i pocit opuštěnosti, o kterém mluvíte. Pocit, že to nestihnou, že nevím, co se děje.

Máte pravdu v tom, že by tady měly existovat nějaké pevné referenční body – třeba v podobě tištěných časopisů, ke kterým by se to vztahovalo, z kterých by bylo možné vycházet. Například v *Salonu* jsme se od začátku snažili uvádět i internetové odkazy, protože jsme si uvědomovali svou prostorovou omezenost. Vodička, kolíky, uzlové body můžete dávat. Tím se pravděpodobně mění úloha časopisů. Problém je v tom, jak tyto časopisy financovat. S tím si generálně nevím rady nikdo nikde na světě – a řeši to spíš náhody. Zase je to džungle. Bezpečnými místy by mohly a asi měly být časopisy, ale i z časopisu se občas může stát bažina, do které když zahučíte, už vám nikdy nikdo nepomůže.

Nevím, jestli nejvíc záleží právě na penězích...

No tak nějaké aspoň minimální k existenci potřebujete. Ale máte pravdu v tom, že možná ještě více záleží na tom, zda se v dané literární komunitě vyskytne někdo, kdo je schopen to dělat. Ale nebojte se, podle teorie osobnosti si společenská potřeba toho pravého člověka najde. V pravou chvíli se vždycky potřební lidé objeví. Když společnost spěje k válce, obvykle se najde válečník. Když jsou potřeba mírotvorci, najdou se. Nevím, proč by to v jiných sférách a oborech neplatilo také, není třeba to nijak plánovat. I proto jsem byl ve sporu Král–Trávniček na straně Krále, některé věci se nedají naplánovat, spočítat, kategorizovat – provoz je pak převálcuje... a je to úplně jinak, než by si kdo pomyslel.

To je na celé věci skoro to nejzábavnější.

Připravila Božena Správcová

poezie vs. informace

STRAŠLIVEJ NÁLEZ

Vydal se na cestu
docela sám
šel do mrazu
šel do větru
až došel k Veliký hoře
něco tam zahlíd
nebyl to zajíc
nebyla to koroptev
ruce tam čouhaly ze sněhu
nohy tam čouhaly ze sněhu
ruce vohryzaný liškama
nohy vohryzaný vlkama
starej se podíval a voněměl
se šatů setřepal sních
dejch na voči
dejch na ústa
srdce svý přitisk na jeho srdce
ale syn zůstal jak kámen
nehybněj zůstal jak led
po dlouhý tři noci
nemyslel na nic
ztratil svou cestu
světlo mu zhaslo
vyhaslo myšlení
ale teď zpívá
doma teď zpívá
se všema Eskymákama
společně zpívaj
smuteční píseň za syna.¹

Vyjměte tento list z *Tvaru*, vezměte ho a přečtete text dětem. Je to jen text. Jenom partitura. Třeba i záznam „skladby“.² Čtete pomalu, ne jen tak oddrmolít, ne jako povinnou školní četbu nebo jako součást výchovy (nemá nejspíš žádné didaktické „hodnoty“). Zkuste to jen tak pro radost. Najít tu správnou chvíli a vložit se do přednesu. Jděte do toho tělem. Trochu s gusem a trochu vlastní dospěle vážnosti na potvoru. Tak co, poslouchaly? Ty, kterým jsem to četl, ano.

Tenhle text, kterému rozumí i dítě, je jednoduchý, poměrně neabstraktní a nechyt-rácký. Strach z toho, že by ho někdo vyspekuloval podle té či oné teorie nebo programu, odpadá. K jeho přečtení, slyšení i rozumění není potřeba žádná zvláštní erudice nebo naučená čtenářská strategie. Souřadnice prostoru a času nejsou komplikované, působí poměrně reálně. Text je veršovaný, bude to nakonec asi básnička. Je až podezřele neexkluzivní a příliš pro každého. Snadno by to mohla být jakási vyprávěnka ze života Inuita, která se čtenáře a posluchače zholá nemusí týkat. Ale bohužel – působí příliš naléhavě, než aby se dala tak snadno oddiskutovat. Čím? Zdanlivá jednoduchost si zadá hned s několika prastarými (a chtělo by se říct primitivními) literárními prostředky, které hned tak neošuntí.

V první řadě má čtenář před sebou příběh. Smrt jako událost, která porušuje řád života, je vcelku běžný a očekávatelný jev. Paradox života, kterému v tomhle případě navíc dodává na síle fakt, že mrtvý je syn, ne otec. Pouhý rozum čtenáři velí už v této *informaci* hledat jistou dramaticklost, dá se totiž obyčejně lidsky předpokládat, že bolest otce bude nezměrná. O její síle ale text mlčí, stojí tu jen cosi o tom, že mu zhaslo světlo (co jiného může zhasnout?) a vyhaslo dokonce i myšlení, tautologie se infiltuje do metafory. Napětí v kontrastu konkrétního děje a jediného abstrakta v textu („myšlení“) je podmanivé. Stav protagonisty je doslova mráкотný. Už ze suché bezmoci mojí parafráze příběhu s poukazem na zdepřítomnou světelnou metaforu je ovšem jisté patrné, že přepis na „něco“ nestačí. Kdyby zůstalo jen u převyprávění, čtenář z vrozené lidské slušnosti, pokud vůbec, pomyslí na frázi typu „to je pech“, ale příběh se ho netýká. Zkušenost je nepřenositelná a cizí bolest (navíc na vzdálenost pár tisíc kilometrů a hezkou řádku let) ještě nepřenositelnější. Minimálně v téhle podobě parafráze, která působí asi

tak jako noticka vystřižená z černé kroniky fiktivního listu *Greenland news* připevněná na fiktivní nástěнку.

Strašlivej nález ale není parafráze, nýbrž svébytná literární událost. Aby se čtenář/posluchač nestal obětí vlastní lhostejnosti, přicházejí historii jedné smrti na pomoc další postupy, které vyplavou na povrch až při zběžném rozboru textu (ten si čtenář/posluchač může samozřejmě odpustit, pro něho je podstatný jiný moment). Že se nějaká 3. os. č. j. vydala sama na cestu, je ještě pouhá *informace*. Samota v pustině má v našich zeměpisných šířkách možná přídech určité romantiky, u grónského lovce ale stěží. Situace se ovšem začíná *rytmizovat* za pomoci základního prostředku poetické řeči, opakování – starý Inuit prozaicky *šel a šel*, až přišel k Veliké hoře. V tu chvíli se začne roztáčet kolo paralelismů, které jednoduchým způsobem a v přesném tempu zvyšují pozornost, jež je společná čtenáři i protagonistovi. To, co *oba* vidí, není běžné, opakování samo upozorňuje na tuto definitivní „neslýchanost“ a zároveň ji vytváří. Čtenář se ocitá ve stejné situaci jako protagonista a jediný, kdo má v celé téhle „literární komunikaci“ navrch, je řeč vyprávěcího, je-li text vysloven, a pokud ho čtenář rekonstruuje bez prostředníka, stává se jí poslušností odkrývání daná obyčejným textem, záznamem, na němž tolik záleží. Oba, čtenář i fiktivní Inuit, se blíží stejnou rychlostí a se stejným očekáváním k tajemství a to se záhy vyjeví ve své jednoznačnosti. Drama neskončí, dokud spíše symbolické pokusy o reanimaci synovy mrtvoly neklamou a dokud ten, který se vydal na cestu, ji neztratí spolu s metaforickým světlem. K tlaku na čtenářův původní nezájem se nadto ještě přidávají podprahové kontrasty (malý člověk × Veliká hora, horizontála sněhové pustiny × vertikála trčících pahýlů rukou, teplo života × chlad mrtvoly, vydat se na cestu × ztratit ji, světlo × zatemnění) a čtenář je lapen. Je to tak jednoduché. A přitom – byl to jen text. Partitura se ovšem rozezněla. Jak to? A kdo ji rozezněl? Básník?

Text se čtenářem cloumá dál. V závěru Inuit „*teď zpívá / [...] / se všema Eskymákama/ [...] /smuteční píseň za syna*“. Jenže kdo to zpívá? Jenom dotyčný Inuit? Stala se neuvěřitelná věc, hraničící se zdravým rozumem – spolu s ním totiž zpívá teď smuteční píseň za syna každý, kdo se na textu podílí – vypravěč i čtenář teď patří mezi „všechny Eskymáky“, text a jeho situace jim už není *lhostejná*, informativnost vzala zasně, distance byl zrušena. Na chvíli. Představa je to jistě absurdní, ale vy, vaše děti i autor tohoto článku jsme teď patřili do jedné fikční eskymácké vesnice, která zpívá. A dotažen byl tak nakonec i poslední kontrast: počáteční *samota* protagonisty × konečné *společství* všech, kdo jsou účastní. Exkluzivita cizího příběhu v cizím textu se mění na inkluzivitu. A tak se svět jednoho veršovaného textu uzavírá.

V souvislosti s tím mě napadá jedna historická paralela – nejpoetičtější bod projevu JFK v Západním Berlíně v červnu 1963: „*Ich bin ein Berliner*.“ Věděl Kennedy, že z těch, kdo jeho projev neztratí jako imperia-listickou spekulaci, se stanou na moment (moment „okouzlení“) Berličané, případně koblíhy? V určitém slova smyslu se člověk může cítit Berličanem, případně koblíhou i dneska, jestliže symbol zdi nevyčpěl.

Ještě se ale na chvíli vraťme zpátky k *Strašlivému nálezu*. Navzdory jednoduchosti už o textu prostě nelze říct, že by byl primitivní, banální nebo „nízký“. Nemá totiž povahu *informace*. Nezprostředkovává ani jedinečné *vidění* nějakého autora, žádné krajně osobní vnímání světa,³ protože žádného autora nemá. Je produktem jedné společné orální tradice, nehledě na to, kdy při-

Ondřej Buddeus (nar. 1984 v Praze) je doktorand na ÚGS FF UK, redaktor časopisu *Psi víno*, překladatel z němčiny a norštiny, člen *Beaux bijoux projet*. V letošním roce mu vyjde debutová knížka v nakladatelství *Fra*.

šel nějaký Inuit s jeho surovinným tvarem. Autor *Strašlivého nálezu* je mrtvý v každém směru, přesto má text sám schopnost neustále „rodit“ svého čtenáře. Jak to? Přestože je ryze neautorský, přestože má například k současné domácí lyrice svou podobou daleko (společným jmenovatelem je už jen verš a opakování), působí výsostně poeticky. Komunikuje, případně magnetizuje. Tady se ale vnučuje technická poznámka – nemá vlastnosti bájněho kamene z Magnetové hory, nýbrž obyčejného elektromagnetu. Je to jen text do té doby, než se do vinutí drátů kolem ocelového jádra dostane elektrický proud vnímání. Tím je u jakéhokoli textu v první řadě jen obyčejné čtení, tak jednoduché/složitě to je. Neobyčejným se stává až tehdy, když dochází k té zvláštní komunikaci, kdy horizonty splývají. Poezie se dá nazírat jako specifický stav nevirtuální komunikace, kterou žádný osvědčený způsob autorského vnímání/myšlení nebo skladby nezaručí. (Kdyby ji zaručoval, stává se z komunikace konzumace a z poezie konzerva.) Ten způsob můžeme hledat, co si ale myslet o jeho recyklaci? Je recyklace uměním vkusu? Vyslovit nahlas banalitu jako „*poezie není báseň*“⁴ má smysl, pokud chci zjistit, jestli se za poezii nějaký textový postup/způsob záznamu/typ partitury nevydává. Je hloupost říct banální pravdu, nebo to někdy znamená zkoušku její křehkosti? Samotná pointa *Strašlivého nálezu* ukazuje, jak poetická komunikace („zpívat společně teď“) probouzí *to*, co pouhá, třeba i obánsněná informace nemá. A to i v případě, kdy se čtenáře/posluchače odkaz na zachycenou skutečnost fyzicky netýká, vždyť nakonec *všichni* Eskymáci zpívají s otcem mrtvého *společně*. Co je ale to *to*?

To se neříká. To nevím. Kdo to ví, je hlídač plesnivých mandarinek.⁵

Společnost, která například za rok 2002 vytvořila 5 exabytů informací, bude k vytváření další nepodstatné informace nejspíš lhostejná. V době, která zažívá masovou inflaci všech způsobů textu, ne proto, že by byly, ale proto, že z internetu nemizí do muzeí knihoven a archivů, je nutné se informačnímu bombardování bránit.⁶ Internet je médiem nejenom praktických informací, zábavy a porna, ale v ohromné míře taky informací důvěrných, viz facebook s jeho 350 miliony uživateli. I důvěrnost a intimita se stala položkou podléhající inflaci. Je tolik tolik upřímnosti a důvěrných osobních zpovědí na sociálních webech. Vše dokonale archivováno. Jakou platnost má pak *upřímná* básnická zpověď? Je básník autorita, která se podstatně liší od facebookového profilu, jenž se také vyjadřuje tex-

Ondřej Buddeus

tem a odkazy a který nevědomky a živelně protíná symboliku a myso-/filozofii doby?⁷ Mělo by se říkat jednoznačné ano. Pochybnost zní – co když ne... Nejistá veličina typu *upřímnost* mi rozhodně nepřipadá nejdůležitější. Vždyť z upřímnosti nebo životních osudů autora zůstane nakonec jen jedno – básnický text, partitura, kde osobní peripetie hrají poslední housle. Báseň a autor nezáleží ve vztahu podobnosti, je mezi nimi jen věčná souvislost. Básník je pars pro toto textu, nikoli totum pro parte. Jen na textu záleží, jestli bude mrtvý a nepodstatný spolu s autorem, nebo ne. *Strašlivej nález* je dobrým důkazem toho, že nemusí. Upřímně aktualizované profily ale pravděpodobně odumrou spolu s přátelstvím na síti a svou aktualitou.

Zásadní pochybnost nad úměrností života a tvorby se hezky a v lehe vykloubené podobě ukazuje na velkém fenoménu lyriky 20. století R. M. Rilke. Na jedné straně existují monografie typu *Rilkovo umění je zjevením božím* nebo *Rilkova duše hovoří s Bohem, na nás je s obdivem naslouchat*.⁸ Pokud se řeč nestáčí jen a jen na jeho básně, které jediné zůstaly, trvale přítomnou pochybnost o vztahu básníkovy života a tvorby zřetelně vyslovuje germanista Rio Preisner: „*Rilke bděle usiloval o to, aby své dílo předkládal jako inkarnaci vlastního bytí, na druhé straně vlastní bytí stylizoval do podoby »básnické«*. *Sepětí života a tvorby je proto u Rilka výjimečné, ale z tohoto sepětí vyplývá i stylizační lživost obou složek*. *V tom tkví hlavní potíž interpretace. Pokud chce být i kritická, snaží se pod vrstvou stylizace odhalit skutečnou podobu básníkovy existence – což bezpochyby zavádí do indiskrétnosti. Zároveň se však tím odkrývá bolestná skutečnost, jež v našem století nabývá div ne obecné platnosti: přísně fenomenologické zkoumání moderní básnické existence odhaluje zpravidla její nesmírnou ubohost*.“⁹ O životní ubohost nebo heroismus, tloušťku a výšku ale nejde, pokud nechci být indiskrétní. A to nechci. Prozaik má výhodu svého vypravěče – kdo by mu podsouval, že například ich-forma je jeho osobní zpověď? Dramatik má výhodu postav – kdo by Václavu Havlovi podsouval, že je kancléř Rieger? Zbylo na básníka (u)přím(n)é autorství a není vyhnuti? Tři mluvící delfini¹⁰ se na koncilu ve Ferraře usnesli na následujícím: „*Básník není pouhé médium, které slepě zaznamenává průchod pohybu univerzálních energií. Básnickou výpověď umožňuje až jejich aktivní transformace*.“ Co se to vlastně děje při téhle *aktivní transformaci*? Je to aktivní proměna, aktivní přenos do nějaké podoby. V případě básnické výpovědi je jí v první řadě text a ten je životný právě tehdy, když nemá povahu

odpovědnost. Básnická skupina Fantasia ve svém programu navrhuje v duchu té možné změny básníka jako *homo ludens neopatheticus*. Jiným pokusem v duchu téhož je pak resuscitace epiky, která má tentokrát modelového čtenáře *homo criticus* (viz TABULKA).

Mezi řádky přísné novepické tabulky vykukuje jiný návrh, jak obnovit poetickou komunikaci a vyhnout se zbásněné informaci. Očividná inspirace Brechtem tu slouží jako poukaz k odlišné tradici poetické praxe, než byla ve své době ta dominantní.¹⁶ Ani texty, které by se pokoušely tupě následovat novepický „program“, se neubrání tomu, že zůstanou v podstatě neužitečnou věcí, nebudou lžíce, kladivo ani počítač. A jejich „autor“? Privilegovanost tohoto individua není o nic vyšší než například privilegovanost automechanika naslouchajícího zvuku motoru, který je/není v pořádku. Poeta i automechanik oplývají zvýšenou citlivostí pro určitou „soundskape“. Svým způsobem oba ručí za pojízdnost jedné části té společnosti, kde auto má každý. Básnické myšlení je tu výjimečné pouze specifickou pozorností a specifickými postupy (textové) činnosti a pojí se v tom šťastnějším případě se specifickou, přízemní inspirovaností. Ta je stejně duchovní jako automechanikova („Sáhnul jsem tam a bylo to přesně ono!“) a není na ni návod.

Oba návrhy, fantasiíni i novepický, nemohou být jen výchozím bodem, znamenají spíš výslednici přemýšlení o tom, jak to uvidět jinak. Naivita, že takhle to bude „ono“, je jim společná. Mají především inspirační potenciál, proto si nemohou hrát na dogma zaručené kvality. Jejich jediná

výhoda oproti pestrosti autorských poetik je ta, že jsou formulovány veřejně. A souhlas/nesouhlas je proto snazší. Jestliže se nacházíme v době transformace, všechna programová i neprogramová prohlášení jsou zákonitě nejistá, a co se z nich vyvine, je v nedohlednu. Proto se nabízí ještě jedna cesta, která na rozdíl od novepiky nemíří proti, na rozdíl od polohermetické lyriky není výš či hlouběji než na zemi a ubíhá vždy v přítomnosti, i když tu už byla. Je to cesta, která zahrnuje všechny cesty i pěšiny v zárodečné podobě a žádnou neupřednostní ani předem nevyloučí.

Tou „cestou“ myslím takovou jednoduchost, která není snadná. Jednoduchost, která komunikuje nevirtuálně i nepragmaticky. (Kdo to jen řekl, že „moment komunikace zachraňuje krásno před banalitou“?) Jednoduchost, která trpí průzračností myšlenky, ne nápadem, ani efektem, ani intimní tajemností, ne popisem, ne slovy.¹⁷ Jednoduchost, ve které se nic neschová, a přesto se *to* podstatné nevyvolává jménem jako školák k tabuli. Jednoduchost, kdy by „zlatý řez mezi banalitou a závratí byl vpravdě jemný“, jak to formuluje *nick* cit-i-zen (Jakub Řehák).¹⁸ Jednoduchost, kde jde o *to*. Kde *to* není informace. Kde *to* zbývá. Proto je *Strašlivej nález* dobrá zpráva. Bulharský básník a prozaik Georgi Gospodinov *to* ve druhém z *Jedenácti pokusů o určení* jednoduše vymezuje a tiše demonsturuje takhle:

to
není To o čem přemýšlíte
to
je to nic v místnosti co vás nutí
*zprudka se otočit*¹⁹

báseň lyrická	(novo)epický text
lyrizuje s nejasnými konturami možnou realitu	bezohledně vypráví možnou realitu
chce po čtenáři, aby uvěřil, že takto to je a...	chce po čtenáři, aby nevěřil vlastním očím a...
nechce po něm vlastní postoj	žádá jeho kritickou reakci
umožňuje mu sou-cítit	umožňuje mu odstup
syntetizuje	analyzuje
metafora a subjekt	metonymie a objekt
vsazuje čtenáře do básně	staví čtenáře mimo báseň
používá sugesci	vyžaduje argument
libuje si v periférii slovní zásoby	je odsouzena k centrální slovní zásobě
rozpoznává nedostupné metafyzické zá-kony, mýto-poetický obraz světa	má fyzické rozměry žité současnosti
maluje čtenáři obásněnou realitu	z reality sbírá příznačné motivy a předha-zuje je čtenáři v neobjektivní konstelaci
začleňuje čtenáře do konstrukce světa	zcizuje čtenáře vůči konstrukci světa
autor se zaštiťuje svou básní	text se zaštiťuje svým „autorem“
navozuje dojem pouhé věčnosti	navozuje dojem pouhé dobovosti
nese patos tragédie, který je směšný pro ty, kterých se netkne	nese patos tragikomedie, který je směšný pro ty, kterých se tkne
ŠVESTKOVÍ	POČÍTAČOVÁ BÁSEŇ
<i>Trnité švestkoví z hladounkých sliv: dravě tu hladoví po zbloudilých, těch, co si nepatří, a přece se vdírají do těžé zahrady. – Drásavé laskání.</i> Slíva, V.: <i>Souvrat</i> , Brno 2007	<i>Zivot implikuje prilis mnoho chybných moznosti zivot je prilis nebezpecny aby bylo mozno jej prenechat lidem Cekam</i> Andersen, B.: <i>Má velká doba byla malá</i> , Praha 2000, přel. Fr. Fröhlich

informace. Básnická skupina Fantasia v programu „nového patosu“ navrhuje něco jako účastnou vášeň existence, k níž vede představitost a hra. Je to způsob, jak se vzepřít lhostejnosti dobře informované epochy? Kde se bere ta touha po básnickém patosu, který bude „nový“? To přídavné jméno mi říká jasně – chceme změnu.

V jednom eseji Václav Bělohradský tvrdí, že čtení se zautomatizovat nedá a „*je to poslední tvůrčí činnost, která lidem zbývá*“.¹¹ Pokud to tvrzení zacílím na básnické texty, chápu filozofovu tezi jako poukaz k něčemu v zásadě podobnému, jako je fantasiíni *aktivní transformace*. Tentokrát ovšem na druhé straně – u čtenáře. *Pasivní informace* je v obou případech předmětem skryté kritiky. Text, který zůstane jen pasivní informací s estetickým záměrem, je nepragmatický jako všechno umění včetně pokusů o ně. To jediné mají společné. Jako opentlená informace postrádá veškerou erotiku a vedle nepragmatickosti zbývá už jen nesrozumitelné málo. (Nejde samozřejmě o jazykovou srozumitelnost, ale smysl libovolného tvůrčího aktu.) A tomuto málu bude vzato i to, co má.

V tomtéž eseji naznačuje Bělohradský, jak trapný dopad to má, když se z textu stane nesrozumitelná zpráva. „*Srozumitelnost každého textu předpokládá nějakou základní dohodu o způsobu, jak jej máme číst. [...] Věty jako třeba – »člověk je pastýř bytí« nebo »neznámý Bůh zjevuje se skrze zřejmost nebes« předpokládají nějakou dohodu o jejich čtení – jinak by byly směšné.*“¹² U literárních textů je takhle dohoda ve svobodné době paradoxně nepsaná (Ždanov je mrtev) a není neměnná. Nastupte zkusmo do tramvaje a jeďte alespoň 20 minut pohroužení do četby básní. Trojí reakce je pravděpodobná: 1) nikdo si nevšimne, 2) někdo si všimne a pomyslí si, že máte asi nějaký problém, 3) někdo si všimne a potěší ho, že potkal spříseženice/spříseženkyni. (Schází tu ještě reakce 4, někdo si všimne a připadá mu to normální.) Reakce 1 je běžná, zbývající dvě už moc ne. Reakce 2 má v sobě skrytý osten úsměšku, případně soucitu. Reakce 3 je komická z pohledu třetí osoby:

„A hleďme, poetariát!“ V téhle fiktivní situaci se stávající dohoda o čtení básnického textu dostala pod pětiprocentní hranici pro vstup do „parlamentu umění“. Jak moc je takhle situace fiktivní?

Nesdílím obavy Jakuba Řeháka o osud poezie z úvodu jeho nedávného eseje *Existuje básnické myšlení?*¹³ Ostatně autor ve zbytku eseje zřetelně formuluje, že *to* má smysl a jak. Souhlas nebo nesouhlas s jeho argumentací je v tuhle chvíli nepodstatný. Osobně se raději řečnický zeptám, jestli je i dneska platná výzva ze závěru přednášky Ingeborg Bachmannové *Proč psát* (1959)? Říká tu: „*Pokud strpíme toto* [Brochovo: Morálka je morálka, kšeft je kšeft, válka je válka a –, pozn. OB] *»umění je umění«, přijmeme-li posměch, zástupný tu za celek – a pokud to strpí a podpoří básníci nevážností a vědomým rozvolněním neustále ohrožené komunikace se společností, již je právě proto třeba neustále navazovat – a pokud se společnost uzavře literatuře, v níž sídlí vážný a nepohodlný, o změnu usilující duch, pak se to rovná vyhlášení bankrotu.*“¹⁴ Bankrotovat se chce málokomu. Nevěřím tomu, že člověk novému technologickému paradigmatu postindustriální doby za posledních dvacet let propadl natolik, že se osobnost octla v docela jiném skupenství. Na to je ještě brzo. Jednoho ale napadá – co když je například moje generace, tzn. nar. ±1984, skutečně ta přechodová? Kubánské pomeranče, 17. 11., počítačovou učebnu na základce i 11. 9. máme v živé paměti. Je to výživná kombinace. Záměrně nechávám stranou výtku, že přechodová je každá generace. Naše lavírování zachycuje Jonáš Hájek v básni *Koncert v Thomaskirche* s přesností na centimetry: „*Zůstávám v předsíni: / zevnitř jde renesanční zpěv / zpoza vrat kašlání žebráků. // Být mezi tím a hlídat kasičku.*“¹⁵ Až přestaneme hlídat kasičku, vzniknou nové nepsané dohody, jak číst? Výborně. Je to naivní? Samozřejmě. Nebo je dohoda daná?

Myšlenka, že jsme vprostřed proměny, je lákavá. Znamená totiž, že jakýkoli daný stav je jen probuzená možnost. V příštím okamžiku se smí probudit jiná. Na naši

Poznámky

¹ *Písně Vrhového proutku. Eskymácká poezie*. Přel. Ladislav Novák, Praha 1965, s. 43.

² srv. „[...] báseň je uměleckou skladbou, nikoli záznamem; je dílem, nikoli médiem; je tvořena, nikoliv „psána“ a je určena prvotně k přednesu, sdělení publiku. Poesie není báseň, malba není obraz [...] – to přece dá rozum, platónská ideální kategorie není totéž, co její realizace.“ In: Kremlička, V.: *Záhadné nepochopení. Tvar* 3/2010, s. 9.
³ srv. „[...] jako každý tvůrce předává básník druhým jen své jedinečné vidění, to krajně osobní vnímání světa, které mu umožňuje nahlédnout v něm jinými nespátnými vztahy a zároveň jej nově a bohatěji prožívat.“ Král, P.: *Jak se dělá báseň*. In: *Tvar* 1/2010, s. 6–7.

⁴ viz pozn. 2

⁵ srv. Jan Zbořil, z rukopisu:

Mandarinky

Zezadu přichází k rampě zavžené prodejny dřívě se na mandarinky stály fronty teď se jich tu válí několik beden

Prohrabuje rukama kvasící oranžové smetiště a vybírá ty dobré

Za zády se mu ozve:
„vypadni! Táhni odkuds přišel“

Stojí tam ohromný plešatý muž
v army oděvu
– hlídač plesnivých mandarinek

⁶ Autor článku nezaměňuje základní významy slova informace (1. zpráva, 2. data). Vidí mezi nimi jistou úměrnost.

⁷ srv. Kremlička, V.: „OB činí stať chybnou již premisou – přistupuje k umění s psychologickým aparátem, zatímco všechno umění se děje v syntéze symboliky a filosofie.“ [zvýraznil OB] In: *Záhadné nepochopení. Tvar* 3/2010, s. 9.

⁸ Preisner, R.: *Když myslím na Evropu*. Praha 2003, s. 183, pozn. 1.

⁹ tamtéž, s. 170.

¹⁰ Borzič, A.; Bouška, K.; Řehák, P.: *Fantasia*. Praha 2008, s. 3.

¹¹ Bělohradský, V.: Tvůrčí čtení. Interpretace v epoše nadbytku komunikace. In: *Společnost nevolnosti. Eseje z poslední doby*. Praha 2007, s. 28.

¹² tamtéž, s. 30, a dále srv. s. 33: „Napětí mezi poznávací funkcí literárních textů a jejich funkcí estetickou, mezi tím, o čem texty jsou, a tím, jak

a pro koho jsou udělány, je v každé době klíčem k jejich interpretaci. Literární texty musejí být o něčem a pro někoho, aby byly srozumitelné, nemohou být zaměřeny na sdělení samo.“

¹³ srv. „Možná čas poezie jakožto kódu, který by byl srozumitelný mimo okruh samotných básníků, už skutečně pominul a je třeba se s tím smířit. [...] To, že poezie pro většinu lidí představuje nesrozumitelné blábolení, afázii, je neklamným příznakem konce. Zdá se, že na nás už nečeká žádný radostný předvoj, výtrysk nového ducha. Svět směřuje k pomalému rozkladu, termodynamické smrti, ke zpomalení a postupnému vychladnutí, které se maskuje za čím dál vyšší žár a rychlost. Jaká je pozice poezie v době, která je už jen předehranou konce?“ Řehák, J. In: *Tvar* 16/2009, s. 6.

¹⁴ Bachmann, I.: „Proč psát.“ In: *A2* 26/2009, s. 22–23.

¹⁵ Hájek, J.: *Suť*. Praha 2007, s. 42.

¹⁶ Základ této koncepce vznikal jako vedlejší produkt diskusí na serveru totem.cz v letech 2006–2007. A dále: srv. Pseudomanifest epické poesie. In: *Pseudointelektuál* 1/2007 (bibliofilské vydání), Praha, s. 17–19.

¹⁷ srv. „Čeští básníci jsou závislí na slovech. Já nejsem tolik závislý na slovech. Já jsem více závislý na konečných obrazech a konečných myšlenkách. Mě zajímá na básni ten skok. To je její jádro, její hlavní myšlenka. A ta se relativně lehce překládá. Zadruhé, já jsem daleko hloupější než jiní básníci. Takže téměř každý překladatel dokáže pochopit, co mám na mysli. A konečně, mým motivem pro psaní poezie není rozšiřování mého duchovního obzoru, ani třeba vydělávání. Poezie je pro mě dialog. Poezie je mezilidskou komunikací. A při této komunikaci chci být co nejsrozumitelnější.“ Holub, M. [online]. [cit. 2010-01-05] <http://www.blisty.cz/files/isarc/9807/19980716f.html>

¹⁸ Řehákovu formulaci paradoxně ukotvuje vážná pochybnost, s kterou ji (v poznámce k publikovanému textu jiného autora na serveru *Totem*) vyslovuje: „[...] Nic proti tomu, jsou to takové poctivě odchycené momentky, takové ty „myšlenky“, jež se kdekomu honí hlavou, ale zformulovat je tak, aby ten zlatý řez mezi banalitou a závratí byl vpravdě jemný, není žádná sranda. [...] Přesto. Potom, co si přečtu takovýchto básní 10, už se mi další nechce číst. Tak co s tím?“ [online] [cit. 2010-01-18] <http://www.totem.cz/enda.php?a=255894>

¹⁹ Gospodinov, G.: *Lapidarium*. Přel. Ondřej Zajac, Praha 2009, s. 11.

ondřej buddeus

Martin Langer, Paříž, fotografie, 2010

elg

Když se los ukládá
k spánku, tak –
alespoň to říká Tacitus
– se opře o strom a spí
strom se zachvěje
los totiž
není
právě nejmenší

když opadá listí
už nejsou stromy
jen směry
větvené do nebe
tak začíná
veliké losí bdění

a losi trpělivě
vytrvale
s losí dobromyslností
med elgs godmodighet

vyčkávají

ve svých pokojích
se stropy
přesně
tak vysokými
aby se parohy
nezachytily.

...

Ideální pár
předstírá že i ostatní lidé se milují
že si nezacizoloží
ani v myšlenkách
jsou k sobě přívětiví
neznají falše
upřímnost je jim vzácná jako sůl
a vzduch a voda
ideální on a ideální ona
předstírají že všichni jsou v pohodě
nepomlouvají a nejsou pomlouváni
mají čas
jeden na druhého i na ostatní
dávají žebrákům
když jsou opravdoví
a pomůže jim to
chtějí adoptovat černošskou holčičku
na dálku
nikdy by se nepotkali
ideální on a ideální ona
předstírají že nikdo nezávidí
nezabije
nepokrade
a zodpovídat se nemusí proč taky?
Ideální pár
předstírá že je i ve skutečnosti
a pravda a láska vítězí nad lží a nenávistí
od půl sedmé ráno.

Přítlačné křídlo

Chtělo by to ... – tak aspoň
zní úvodní formule
klouzačka, po níž se dá sjet dolů
trochu si odřít záda
trochu se probudit z letargie (protože
kdy se člověk klouzal naposled?
Trochu zdětinštět...)
trochu vybočit vždyť
doteď bylo všechno normální:
normální probouzení normálního
dne normální zapáchání ústní dutiny mizející
s všednodenní ranní hygienou v souvislosti
s výrobou normálního člověka určovaného
k normálním úkonům
normální cestou až do večera
kdy nic nebylo
jinak než jak má
nebo naopak všechno bylo
až příliš normální
dokonce tak normální, že se to normálnímu
večeru vymyká
(dokonalý průměr se totiž docílí mimo
početní úlohy málokdy a)
(i normální
život –) (v té naší střední Evropě za hranicí
co nejnevydefinovatelněji přítomné ohnivzdorné opony
půlící mozek na východní a západní
bloky hemisfér) (– je v praxi
výjimkou
a v teorii dobrý tak
pro noviny politiky statistiky a polibky těch milosrdnějších
kurev)

zatímco těm výjimkám se
(v rámci šedi)
meze nekladou

Strečink

Nezdá se, že by bylo slunečné ráno, přesto
se muž, jenž vynalezl štěstí, nezalyká
smíchy
nezdá se, že by se cítil větší a silnější a přitom
se muž, jenž vynalezl štěstí, nedokáže
v hloubi duše radovat
jen tak
nezdá se, že by duben definitivně nekončil
a proto muž, jenž vynalezl štěstí
má zpocené ruce
a nestíhá
mrzí ho, že mu dcera nezavolala
zjistil, že flek
je na sedmém proužku košile vlevo na břiše
těší se na oběd
a když zjistí, že se skládá
z kafe a dvou cigaret
trochu trpí

...

Lidské tělo
je ze 2/3 tvořeno vodou
člověk tudíž
možná teče
ať už s tou plodovou (v širokém
slova smyslu) nebo
se skutečností, která se zdá být
jasná
pramení a ústí
jako by byl čas
stát se potokem, tokem a veletokem
patřit do jednoho neoddiskutovatelného
úmoří a potom
v moři
(je dokázáno, že v tomto stavu lze
svobodně šplouchat na maják)
podléhat proudění a
při vhodné příležitosti
se vypařit a stát se třeba oblačnem.
Díky povětrnostní situaci
i tlakovým výším a nížím
se jednoho dne (možná s úlevou)
někde
shodou okolností
rozpršet
a spadnout zpátky na zem
a vpít se.

Z tohoto úhlu pohledu
je život pouhá (poměrně konvenční)
metafora
nebo je metafora
pouhým životem.

a drží dietu
přistihne se, že za oknem vidí totéž
a volí menší zlo
záda si protahuje s rozkoší
v neděli hladí kočku

nezdá se, že by si vzpomněl,
jak vynalezl štěstí
ta myšlenka ho probudila
ale byla ještě noc
někdy má pocit
že se scvrkává, neblbni říká si
nezdá se, že by muž,
který vynalezl štěstí, teď
přemýšlel
je trošičku unavený
nechce si to přiznat
nemůže
jen tak

chráněnou dílnu byste chtěli?

INTERNETOVÁ DISKUZE JAKO VEŘEJNÝ PROSTOR

Ha! Vy totemáci někteří, nickové a nickyně ze serveru *www.totem.cz*, musíme si už konečně ujasnit jednu věc. Poslední dobou jsem si všimla, že když narazíte (ve své nevirtuální podobě) na šéfredaktora *Tvaru*, div se s ním nepoperete kvůli citacím z Vaší vzácné, ovšem na internetu volně dostupné, tudíž veřejně publikované diskuze.

Tvar občas úryvky z některé internetové diskuze uveřejní, ale vždy jen ty, které se vztahují ke konkrétnímu tématu, a vždy tak, aby bylo jasné, že jde o citace, tedy uvádí autora a zdroj a cituje takovým způsobem, aby i z úryvku byl patrný názor (nebo aspoň postoj) pisatele a aby vyznění příspěvku nebylo vynecháním části věty deformováno či dokonce převráceno v opak. Redakce *Tvaru* je toho mínění, že tak je to v pořádku.

Vy se ale vždy začnete rozčilovat, že si redaktoři nevyžádali laskavé svolení od všech citovaných *nicků*, a v zápalu boje používáte i argumenty těžšího kalibru, např.: *To je, jako kdyby někdo odposlouchával, co si lidé povídají v hospodě, a pak to zveřejnil. Nebo: Internetová diskuze, to je jiný kontext než tištěné médium, je to spíš prostor pro takové ty rychlé reakce...*

Trochu Vás chápu, familiérnost a v podstatě omezený okruh debatérů Vám poskytuje jakýsi falešný pocit domácího tepla, a odtud je již jen krok k dojmům, že jste sami mezi svými a můžete si dovolit nezávazně větrat leccaké smrduté fusekle. To je ale jenom zdání – debata na *Totemu* je přístupná komukoli na zeměkouli, kdo má internet a dovede klikat myši; ba i počet čtenářů Vám můžeme my papírovci jen závidět. To si, zdá se, uvědomujete – zejména tehdy, když se tím potřebujete pochlubit.

Zkuste se na (ne)veřejnost internetové diskuze podívat také z druhé strany; jako příklad nabízím tuto svou osobní příhodu: Jistému Filipu Sklenářovi jsem před mnoha lety odmítla otisknout ve *Tvaru* básničky, protože mi připadaly špatné. Nedokázal se s tím vyrovnat a v následujících letech právě v totemáckých debatách obsedantně uváděl moje jméno ve spojení s velmi negalančními přívlastky, občas i s nactiutrhácnými spekulacemi o mém osobním životě. Někdy ho někdo okřikl, jindy to zas jiného, se Sklenářem sympatizujícího diskutéra inspirovalo k jednověté úvaze, že jsem „nejspíš píča blbá“. Zuřila jsem, ale to bylo tak všechno, co jsem s tím mohla udělat, nechtěla-li jsem rovnou podat žalobu na jakési neustále se měnící *nick*y nebo na nebohého správce serveru (který sice má jakousi cenzuru vulgárností činit a také ji činí – ale ne vždy se mu vše podaří uhlídat). Ti, s nimiž jsem se o veřejnosti či neveřejnosti internetového

prostoru přela, mě tenkrát dobromyslně chlácholili: *No jo, ale Totem, to přece není jenom Sklenář. Nebo: Z toho si nic nedělej, vždyť všichni víme, co on je zač, toho nikdo nebere vážně.* Obzvlášť druhý výrok je pozoruhodný, neboť poukazuje na neschopnost představit si, že existují lidé, kteří se nezajímají o Veliký Totem a jeho obyvatele, ale ocitli se v něm prostě proto, že hledali cokoliv o osobě jménem Božena Správcová (zde možno dosadit jméno kohokoliv, kým si totemový diskutér právě rozhodl spontánně vypláchnout ústa) a Google je tam uvrhl. Jestliže se na takovou diskuzi – i několik let poté, co proběhla – může napojit např. moje nic netušící babička, moje děti a jejich paní učitelka, můj zaměstnavatel, můj psychiatr, domovnice, pojišťovací agent atd. a vyhledávač jim při zadání jména vyhotoví seznam odkazů na bláboly a nadávky, podložené jen jakousi nepřiznatelnou záští, pak máme bohužel skutečně co do činění s veřejným prostorem.

Píšete-li své názory do jakékoliv internetové diskuze, nebváte se jen tak v hospodě, milí přátelé, ale na veřejnosti – Vaše názory mohou být čteny blíže nespecifikovaným okruhem lidí, a tudíž není důvod, proč by nemohly být také citovány. To koneckonců přece chcete, jinak si nedovedu představit, proč své postřehy veřejně vystavujete

a nevyměňujete si je v zaheslovaných *chatech*, nesdělujete si je šeptem v koutech pavlačí či si je prostě nezatelefonujete, máte-li k sobě fyzicky daleko. A ten pláč nad změnou kontextu... Ach! Mám tomu rozumět tak, že v kontextu internetové diskuze si myslíte a hlásáte něco jiného, než byste si mysleli a hlásali v tištěném časopise? To už je ale trošku Váš problém.

Ať dělám, co dělám, vychází mi z toho všeho moc a moc velká touha po svobodě, avšak bez odpovědnosti. A také velká citlivost vůči všemu, co někdo vyvede Vám, ale prázdná k tomu, co případně můžete Vy svým nezávazným tlacháním způsobit jiným. Chráněnou dílnu byste chtěli? Tak si ji udělte, ale zamkněte si ji na klíč a zařiďte, ať se ven dostávají pouze povedené tovary.

Dosti už se při všelijakých příležitostech nacamralo o tom, jak internet, to skvělé nové médium, ovlivňuje myšlení, literaturu, společnost etc. Teď je myslím pěkná příležitost pro oplátku, konečně může staré médium (např. *Tvar*) tuto ne vždy vyžádanou službu splatit a nezištně zkultivovat zde probírané médium nové – tím, že literární server *Totem* (a nejen ten) bude i nadále čist a to, co shledá zajímavým, citovat, ať se třebas na své pěkné hlavy postavíte. Věřím, že většině z Vás to nevadí, ba spíše naopak. A Vy ostatní tomu můžete už od této chvíle začít čelit tím, že se při psaní (i těch nejrychlejších a nejsponzánnějších reakcí) budete snažit myslet a své myšlenky srozumitelně formulovat – abyste se eventuálně později neměli zač stydět.

Mnoho zdaru Vám přeje

Božena Správcová

INZERCE

ČESKÉ KNIHY ROKU 2010

MAGNESIA
LITERA

KNIŽNÍ KLUB CENA ČTENÁŘŮ

HLASUJTE NA STRÁNKÁCH
WWW.MAGNESIA-LITERA.CZ A WWW.KNIZNIWEB.CZ.

SLAVNOSTNÍ PŘEDÁVÁNÍ CEN MAGNESIA LITERA V NEDĚLI 18. DUBNA OD 20 HODIN NA ČT2.

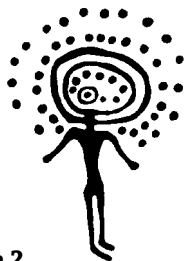
MAGNESIA KNIŽNÍ KLUB TÝDEN Knížkařský týden HOST Literární klub BIBLIO A2

INZERCE

**RUBID
RUBID
RUBID**

t ó n y
b a r v y
v ů n ě
klub
obchod
čajovna

Mánesova 87, Praha 2
(metro A, stanice Jiřího z Poděbrad)
Otevřeno denně kromě neděle od 10 do 22 hodin

Už jste někdy pochodovali městem s oblíbenou knihou? Četli jste, ležíce na blíž nespecifikovaném váledele v knihovně? Měli jste možnost zhlédnout módní přehlídku kostýmů oblíbených literárních hrdinů? A co byste řekli čtení čehokoliv z čehokoliv a kýmkoliv – hlavně masivně a po celý týden? Nevíte, o čem je řeč? Trochu vám napovím. Pokud jste si nevšimli, už tady máme zase náš oblíbený měsíc...

No ano, březen, v dávných normalizačních dobách měsíc knihy, od roku 1998 měsíc internetu a v nynější době neonormalizační měsíc čtenářů. Napadá mě, že podobně by třeba mohla mít skupina ČEZ svůj měsíc odběratelů elektřiny nebo Česká exekutorská komora měsíc dlužníků. Nechce se mi totiž věřit, že by Svaz knihovníků a informačních pracovníků (SKIP), který každoročně vyhlašuje, čemu bude právě březen zasvěcen, objevil něco pro knihovny tak životně důležitého, jako je čtenář, teprve letos.

„V centru našeho zájmu je čtenář a čtení, tedy ne kniha (předmět) ani knihovna (instituce), ale každý čtenář knihy, časopisu, e-zdrojů; aktivní uživatel knihovny i ten, který v knihovně nikdy nebyl a (zatím) ani být nechce,“ píše se na oficiálních webových stránkách SKIPu. Chvályhodné, jistě, leč najdou se tam i jiné, bizarnější pasáže... Posuďte sami: „Anketa (průzkum) ne/čtenářů – průzkum by se měl obracet speciálně k lidem, kteří buď nečtou (a zjistit proč), nebo ke čtenářům, kteří čtou, ale nechodí do knihovny (a zjistit proč). Šetření by mělo být kvantitativního rázu, čísla by měla být zajímavá pro média. Při hlubším průzkumu výsledky mohou být zajímavé též pro knihovny (a partnery). Průzkum může přinést informace o tom, co čtenářům/neuživatelům v knihovně chybí, o procentu nečtenářů v populaci, event. o možnostech toto procento měnit. Anketa (průzkum) by mohl mít propagačně kampaňovitý dopad, s využitím i lokálním apod.“

Čísly (jinými pro média a jinými pro knihovny) ovšem tyto knihovnické „březnové idy“ zdaleka nekončí. Součástí zmíněného měsíce je i akce nazvaná Týden čtení aneb Čtení sluší každému, k němuž se více či méně vážou ony věty v úvodu tohoto sloupku. V jeho průběhu by se mělo soutěžit v rychlém či kritickém čtení, děti by měly číst seniorům a naopak, zdraví nemocným a naopak (co takhle živí mrtvým a naopak?), mělo by se číst v netradiční hodinu, např. o půlnoci na náměstí (halogeny to zřejmě jistí), či na netradičních místech, např. na střeše, na věži, v jeskyni, ve vlaku, v tramvaji – tady „skipáci“ poněkud vykrádají kdysi úspěšnou a též propagačně kampaňovitou Poezii pro cestující, která rozbila svůj hlavní stan v pražském metru.

Směla-li bych na tomto místě poradit, vyměnila bych čtení v „provažené“ městské hromadné dopravě třeba za čtení v některé z vietnamských pěstíren konopí či na nějaké pěkné, hojně navštěvované swingers party. A protože se nám všem nepochybně stýská po celoroční, celospolečenské či přímo celonárodní anketě typu Kniha mého srdce, zaskvěl se v internetovém „nápadníku akcí BMČ“ (Březen – měsíc čtenářů, pozn. aut.) pochopitelně návrh na uspořádání soutěže Čtenář rokem. Je ovšem škoda, že tento nápad neměli „skipáci“ už loni, kdy vás na stránkách *Tvaru* zvali kolegové Pavel Novotný a Dalibor Demel na „cestu do hlubin čtenářovy duše“ v pravidelné rubrice Občas neškodí vrátit se úplně na začátek, kde osloveným kladli stále stejnou otázku: K čemu je vám dobré umět číst? Nepochybují o tom, že byste jistě podpořili naši nominaci na vítěze, do níž bychom obsadili zcela bezkonkurenčně čtenáře rovnou dva – městské počišťovače Jima a Mirka (viz *Tvar* č. 11/2009, str. 9). Jako cenu by mohli obdržet doživotní přenosnou kartu Pražana s neomezeným kreditem na fotbalové zápasy Slovanu a Sparty.

Netradičně, samozřejmě.

Svatava Antošová

ČEVENGURSKÁ LITERÁRNÍ REVOLUCE

Kdo by pochyboval o tom, že je Platonův Čevengur nejlepším místem k životu? Před tím, než v Rusku vypukne revoluce a v Čevenguru se objeví hlasatelé socialistické myš-

lenky, si obyvatelé tohoto provinčního sídla užívají idylu, o které sní snad všichni socialisté. Co tu komunisté najdou? Lid, kterému je hlavní výrobní silou slunce a jehož očekávání je jediné: blíží se konec světa. Jak tvrdí Čevengurští, „žijeme kvůli Pánubohu, a ne kvůli sobě“.

Správně usoudí soudruh Čepurný, hybné rameno místní sovětizace, že dříve než se pustí do velkého díla budování sovětu, musí sepsat dotazník, postavit čtyřicetičlennou komisi a poslat ji na průzkum veřejného mínění. Jenže: „Časné ráno za ním přišlo čtyřicet lidí z komise, venku v síni se napili vody, aby zahnali únavu z dlouhé chůze, a prohlásili: »Soudruhu Čepurný, oni lžou – nikdo nic nedělá a každý si leží a spí.« Čepurný si to vyložil po svém: »Ale lidi, neblázněte, dyť byla noc! Teď mně ale něco povězte o jejich ideologii, prosím vás.« »Žádnou nemají,« řekl předseda komise. »Všichni jenom čekají na konec světa.« »A tos jim neřek, že konec světa by teď byl kontrarevoluční krok?« zeptal se Čepurný, přivýklý každé opatření předem porovnat s revolucí. Předseda se polekal: »Neřek, soudruhu Čepurný. Myslel jsem, že soudnej den jim jenom prospěje a nám že taky neuškodí.«

Čepurný a spol. rozhodně nemusejí mít z konce světa strach. Lidu prospěje, na bolševiky se nevztahuje „a na malou buržoazii se přeci po soudném dnu bude vztahovat vyvlastnění“. Tím se dostáváme k jádru Platonovy utopické vize, která je ve vyprávění o Čevenguru neustále narušována svou vlastní perziflází – svět tradice a nikdy nekončící nespravedlnosti bude smeten, místo něj se nastolí nová pravidla a s nimi i Sovět sociálního lidstva Čevengurského osvobozeného okresu. Mést se nicméně musí pěkně postaru osvědčeným koštětem soudného dne.

To, co čevengurští revolucionáři předvádějí, je samozřejmě směšné. Kážou lidem číst Marxe, aniž by ho až na jedinou výjimku, sečtělého myslitele Alexandra Dvanova, sami vzali do ruky. Jejich uvažování běží v duchu směrnic, skutečnost musí vždy „napravit“ tak, aby odpovídala plánům nejvyššího dávkaře Pravdy. Leckdo by proto dnes mohl Platonův román předvádět jako důkaz, že ti bolševici přece jenom byli hloupí, zvláště pak v sovětských provinciích.

Jenomže to by bylo velmi ošidným výkladem obrazu, který nám Platonov zanechal. Museli bychom totiž zcela popřít nadčasovou existenci dvou protichůdných tendencí, od nichž se odvíjí myšlení čevengurských revolucionářů: první je pouze formulovaná silou puďu (Id), totiž obsesivní potřeby udělat svět tak, aby si každý mohl dopřát, čeho se mu zachce – jídlo a sex jsou samozřejmě základem. Druhá je naopak vyvozována z myšlenkové konstrukce revoluční teorie (Superego): až lidé budou mít dostatek jídla, až přiženeme ženy z okolních obcí, nemusíme se nakonec dočkat ničeho jiného než kontrarevoluční nálady. Odtud je i v hlavách bývalých rolníků nedaleko k otázce: Není snad kontrarevoluce zakódovaná i v práci, kterou, soudruzi, konáme pro blaho lidu? „Darmo se dře, (...) cejtíte víc s kamenem než se soudruhy. Jen co přijde Prokofij, ten vám to všechno nahlas vyloží, jak vznikají z práce ty bestie protiklady zároveň s kapitalismem.“ Tato nanejvýš nepříjemná hrozba nad čevengurskými visí dokonce i přesto, že už stihli v Čevenguru experimentální cestou nastolit vyšší formu komunismu.

Platonov z vlastní zkušenosti moc dobře věděl, jaké úskalí ční z utopických vizí komunistické Ruska. Při práci hluboko v sovětské provincii poznal rozpor mezi revoluční teorií, jejím naplňováním na jedné straně a životními potřebami na straně druhé. Není právě tato elementární empirie důvodem, proč je Čevengur nejen kritikou, ale zároveň i ironickým polidštěním bolševických tyranů a vrahů na legrační figurky pracující na díle, jehož konce nemohou pro svou duševní ubohost dohlédnout?

Myslím, že takový pohled na bolševickou transformaci jedné zapadlé obce je velmi cenný. Pozice vypravěče totiž není

vnější, na zlovolný mechanismus revoluce se nedíváme okem kritika znalého dopadů, ale můžeme naopak procházet jejím nejvlastnějším jádrem. A není to jen Platonov, kdo pravděpodobně vlivem počátečního nadšeného vítání revoluce a postupného vytržlivění dostal možnost provést pro politicko-správní aparát velmi nepříjemnou kritiku bolševických praktik. Pokud někdo o takové metodě pochybuje, ať se zamyslí, zda náhodou naléhavost takové kritiky nepotvrdil sám Stalin, když jediným slovem vyřídil Platonova a spolu s ním se zbavil i dalších spisovatelů, prohlásiv je prostřednictvím svých úřadů za nepřátele diktatury proletariátu.

Nemyslím, že literatura musí nutně donutit člověka k tomu, aby se zastyděl, jak psal nedávno ve *Tvaru* J. Med. Dokonce takovou myšlenku považuji za nepříjemný omyl – aby se tak stalo, musel by text nést morální apel, byť by byl v textu umně zakódován ve scénách, v morálním přesvědčení postav atd. Platonovo vyprávění žádný morální apel nenese – vykreslí utopii a zároveň ji naruší. Podstatný fakt je pouze jeden: že soudný den prospěje všem (a nejvíce bolševikům, kteří konečně opanují majetek maloburžoazie – to je mytologie par excellence!). Kdo po přečtení takové knihy ještě necítí naléhavou potřebu skočit po hlavě do proudu dění?

Jakub Vaniček

A CO MÁCHA?

200

Tomáš, liberecký antikvář

Máj, to je jeden z mála českých sběratelských artiklů. Máj, Babička, Kytice, to je takovej ten triumvirát. Já ani nevím, jestli jsem ho četl, asi někdy jo, ale kdybych ti měl říct větu z něho, to ne. Ale zeptej se mě radši na sběratelství, to je téma! Houžvička říká, že sběratelé smrdějí, protože nemají čas se mejt, protože furt sbírají. Oni jsou za normálních okolností dost nenápadní, takový šedý myši, ale když potom uvidíš ten objekt té své touhy, tak oni se zpotějí, začnou smrdět ještě víc, vybarvějí se, rozžářejí se jim očička. Extáze, zapadnutí dalšího dílku do mozaiky, vesmírná harmonie, všechno se jim to rozezní! A v souvislosti s tím Májem mě napadá: Pořád nám sem chodí taková jedna paní ze Semil, co sbírá příručky na traktory a pořád nám slibuje, že nám někdy přinese první vydání Máje, prej po své babičce, kde je prej dedikace Máchy babičce té babičky. Ale zatím to nepřinesla, pořád z nás tahá jenom ty příručky na traktory a Máj nikde. Taky sem chodí jeden takovej májovej sběratel, takovej zakrslej, brejlatej, a on těch Májů nasbíral, teď nevím – kolik to mělo vydání? Tři sta? Dvě stě? Nevím, tak třeba ze tří set jich měl dvě stě, no taková druhořadá sbírka prostě. A on jednou naboural škodovku, takovou tu stodvacítku, a potřeboval osm tisíc na výměnu blatníků a všech těch plechů. Osm tisíc, to může stát třeba jedno vydání Máje, nebo jsou vydání, který stojí třeba pětadvacet tisíc, i víc. A jak on potřeboval těch osm tisíc, tak manželka doma na něj: „Hele, podívej, celý život sbíráš ty Máje, tak si to pěkně prodáš a necháme za to opravit tu škodovku.“ A on šel a tu sbírku prodal někomu za osm tisíc na ruku, pořešil opravu škodovky – a začal ty Máje sbírat znovu. A když potom přišel k nám do antikvariátu a řekl tohle Bahňákovi, tak Bahňák mu povidá: „Víte co? Běžte do prdele a už mi sem nikdy nechoďte! Já už vám žádnéj Máj nikdy neprodám, to je radši všechny roztrhám a spálím, když jste takovejhle debil!“ Sběratelé jsou prostě divní, zatím jsem se nikde nedočel, co jsou tyhle lidi zač, ale jistý je, že to je normální diagnóza – já o tom teda vím svoje, protože jsem taky sběratel.

Připravil a fotografoval Pavel Novotný

INZERCE

€

HOST MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU A ČTENÁŘE

HOST JAROSLAV RUDIŠ

HOST JAK SE VÁLÍ S RÁDKOU DENEMARKOVOU NEJEN O PETRU LÉBLŮVI

HOST AU literatura a exil

ČASOPIS S TRADICIÍ SAHAJÍCÍ DO PRVNÍ REPUBLIKY OD POLOVINY OSMDESÁTÝCH LET NEPŘERUŠENÁ KONTINUITA VÍCE NEŽ DESET LET VÁM PRAVIDELNĚ NABÍZÍME:

ukázky poezie a prózy z dosud nevydaných děl
eseje o literatuře a kultuře
rozhovory se spisovateli
obsáhlý recenzi a kritický blok věnovaný novým knihám
obsáhlou přílohu světová literatura
tematické a literárněhistorické bloky
zprávy a reflexe aktuálních literárních událostí
články o fungování nakladatelství a knižním trhu
rubriku pro začínající autory
profily českých fotografů

www.hostbrno.cz

Navzdory tomu, co si myslí kdejaký jouda o velkých časopisech typu *Host*, *Tvar* nebo *A2*, jsem rád, že tyto plátky vycházejí. Kulturní, sudetské či studentské časopisy jako *Revolver revue*, *Dekadent* *Geniální*, *Pako* nebo *H_aluze* mohou adepta umění básnického uvést ve zmatek s trvalými následky. Říkali například kdysi chlapi z *Hostu* klukům z *Dekadentu*, že jejich umění nemapuje velká témata. A takových konceptně bezkonceptních psychoplátek je mnoho. Například oblíbené čtivo mého dětství – *Revolverka* – došlo do bodu varu. Raději poslat své texty do časopisu *Hájský kohout* (občasník obce Háje u Duchcova) – bude to mít stejný intelektuální dopad a stejnou prestiž. A jedeme dál: *Pandora* už své křty provádí jen v Praze. *Pako* nemá love. *Clinamen* tiskne ve dvou číslech po sobě stejné texty stejného autora. A tak mohu pokračovat, ano, milý humor těchto amateurních dojmů, ale dokáže třeba *Aluze* tisknout fotografie krásných básnických chlapáků v takovém nákladu, aby i holčičkám v krušnohorských samotářských stěbetalých šterbiny? A vůbec, říkal mi Bohouš Vaněk, až s tebou otisknou rozhovor v *Salonu Práva*, budu tě brát vážně. Je to už šest let, co to vyšlo, a furt jsem u něj jen zpykyvané dítě.

Slova je třeba chápat absolutně. V *MF Dnes* byl nadpis: *Klaus kritizuje povinné očkování vojáků, armáda ho zrušila*. Na ochočené smeče, kterými jsou hrdinové *Mladé fronty* proslulí, je toto velmi expresivní eufemismus. Bohužel však žijeme v českých zemích a celá biobitka skončila tím, že armáda poslala zrušenému Klausovi omluvný dopis s důstojnickou epoletou a několika růžemi.

Petr Štengl se obává, že Radim Kopáč rozjede v roli úředníka kolotoč poprav svých neoblíbených časopisů. Nevím, jak on, ale já bych si to na jeho místě vyřídil s každým. Na prvním místě bych zrušil časáky, kde mi nic neotiskli. Pak bych se spojil s Polskem a vyhlásil válku Evropské unii. A po vítězné bitvě na Turském poli bych se zeptal Petra Štengla, jestli jsem u něj opravdu ten hroživý skřet zájmů.

Dosud jsem naivně překládal autory anglo-novoanglické hororové scény bez ohledu na to, jak si stojí jejich dílo na současném trhu. Teprve slova překladatelky Anežky Charvátové mi otevřela oči. Nuže podíval jsem se na aktuální komerční úspěch knih Williama Hope Hodgsona a R. W. Cham-

berse na americkém a s námi srovnatelném německém trhu a došel jsem k závěru, že se svými překlady mohu klidně soutěžit na *Šrámkově Sobotce* a ještě to vydávat za vlastní kusy.

Hned v úvodní nádražní scéně byla cítit Ostrava. Mladá učitelka si svému snoubenci stěžuje na bídnou docházku cikáňat. „To jsou všechno maličkosti,“ smečuje ji inženýrská chlebařna. „A co není maličkost?“ diví se svazačka. „Viděla jsi někdy hutnickou pec?“ končí diskusi maník. V náhlém pomatení smyslu pro dramatický efekt vynechali tvůrci následující rozhovor. „Ne,“ vybafne uča. „Tak je na čase to napravit,“ nečekaně zjemní rysy inža. Drapne holčinu a táhne ji k Nové huti Klementa Gottwalda. Cestou zažijí spoustu dobrodružství, kterou si vyzobají až magové českého filmu po roce 1990. Jelikož jdou po svých, stanou se předchůdci žánru, kterému se ve filmu bude říkat walk movie (v literatuře známém pod přezdívkou román zasněžení). Dvojice se zastaví až na rozkvetlé louce. Opodál, na kraji lesa, se pasou srnky. Ticho rozčísne skřípění brzd. Z oken stojícího rychlíku Praha–Ostrava se vyklánějí fanoušci Sparty nebo Baníku nebo obojího a skandují: „Nenávist! Nenávist!“ Srny a dvojice mladých budovatelů nechápavě čumí na vlak uprostřed polí. „Kde to jsme?“ ptá se dívka. Milenec s rozzářeným úsměvem graduje scénu. Hyberbolicky vystřelí pravačku a s radostnou zuřivostí vypálí: „V peci!“

Jediný člověk, který měl kdy právo napsat román zasněžení, nic takového naštěstí neučinil. Hrdinové Ladislava Klímy podnikají všelijaké poutě a prožívají krkolomné peripetie doprovázeni občas vidoucími průvodci, leč ani dcerušky dra Volného, ani Cesare, ani Dios, ani kramář Matyáš Lebermayer k zasněžení nepříjdou a bez ohledu na to, zda o něj usilují či nikoli. Na své pouti klesají, odpadávají, ztrácejí se. Na cestě do města D. vyvážnou jen s vrtkavým štěstím. Absolutní vůle tyto stíny jiných stínů – o jejich cibuloidní existenci se čtenář postupně přesvědčuje – vede k propasti. Na jejím dně končí nejen Sider, Fabio, nymfy, ale především absolutní a neúprosný Klíma-Nemesis. Toto promyslel, přiznal jsem si svůj triviální uzávěr, že zasněžení přišlo jaksi mimochodem, i když nečekaně stálo hned na samém počátku. Důležité však nebylo zasněžení, ale zakopnutí, selhání a ztracení. Tak to probíhá i v pohádkách, ale v nich se na konci cesty milenci sejdou. Ne tak u Klímy. Akurátně řečeno: sejdou se doslova, nikoli však obrazně. Následovníci Buddhy to mají snazší, mohou vyhledat klid

kláštera, ale hospod, kde by se žák mohl oddávat cholupickým dnům, valem ubývá. Obávám se, že nakonec to bude stejně směšné mudrování jako jízda off-roadem po diamantové cestě.

Není mezi námi takové kritické osobnosti, která by mohla ovlivnit vkus čtenářů. V Německu například stačí jen ťuknout a čtenáři hned vědí, kam mají juknout. Jenže za takovou ambiciózní knihou musí stát opravdová šajba, ne nějaký písálek, co má dva járy fildy a 15 let mediální subkultury. V Čechách je autor rád, že mu nějaká ta recenze na knihu vyjde, byť to bude v kolonce *Semleto*, *Výlov* nebo *Humus*. Přiznej si, ty škrabale z jižních Čech, anebo vy, slečno, není snad příjemnější, když o knížce napíše spíš takový Oskar Mainx než Jiřina Bubelová? Leč příznějme si, Oskar Mainx také není žádný etalon dařbujánství. A ono vůbec, vždyť i já sám jsem takový kritický pandrhola.

Netřeba nad ničím mudrovat. Oops! Bran- kář Čech je v bundě a bez přílby neznámý zero, ale tebe my moc dobře známe. Špice! Prestižní Universita Amose Evangelisty Turkmenského v Litvinově objevila gen sociálního vyloučení. More! Na Olomouc spadlo 105 železničních vagonů soli. Prásk! Kulturní film *Avatar* zhlédlo 15 miliard diváků. Seš poslední. Vole! Usáma vyzval

k bojkotu amerického dolaru. Bum! Ale Usáma používá čínskou techniku. Neku- puje to asi sám, od někoho to dostal. Kdo rozdává hi-tech dárky v Číně? Santa! Wow! Muži XXI. století vaří, uklízejí a věnují se dětem. Super! Ale ženy také vaří, uklízejí a věnují se dětem! Takže nikdo nedělá nic jiného. Bomba!

Na základě komparativního studia studie špičkových pedagogických úředníků a investigativní reportáže *Magazínu MF Dnes* dospěl týmový pracovník Fakulty hmyzích věd ing. Pavel Jazyk, Ing., k následujícímu resultátu: Geniální děti by měly chodit do školy od 5 let, aby mohly být společností co nejdříve dobru neuziteční.

Česká armáda se v intencích vyhlášky EU připravila na rok boje proti sociálnímu vyloučení. Nejvyšší velitel armády podpre- sident Klaus uklidnil sociálně slabé složky obyvatelstva s platem pod 35 tisíc Kč, že tato svatá válka infantáda do 31. prosince skončí, neboť EU od 1. ledna najíždí na boj proti neangažovanému ekonomicky devotnímu euroobčanství s rysy defetismu. Jak již bylo komunikováno, loňský boj unie proti eurobyrokratům vedený plošnými nálety kostkového cukru skončil potupnými hnědými skvrnami na ubrusech br- selských bureau.

Patrik Linhart

NA VŠECH SLOUPÍCH

Občané nelahozevěští, spěte klidně, bdí nad vámi oko spravedlivého. A štetka spravedlivého, která v noci jistými tahy značí, kdo nám to bydlí za tou vysokou zdí. A ví to již každý druhý turist, že ta stojí při cestě od zastávky drah, my jsme si ji vyfotili v dubnu roku 2008. Je ale jedna potíž s takovými nápisy: což když takhle udavač a lhař není na druhé straně zdi, což když je udavačská a prolhaná ruka, která mává štetkou? Zvrácenému sběrateli nápisů tak jako tak tohle dílo zalahodí, leč nelahozeveským – zalahodivší je, či nezalahodivší? **g**

EJHLE SLOVO

NA SLOVÍČKO S OTAKAREM ČERNÝM

Někdy si připadám fakt, jako že sem už nepatřím. Jsem asi vážně oldschoolovej a nevím, která bije. Například jsem si před časem na přihlašovací stránce *Seznam.cz* přečetl titulek: *Mašlíková na dalších plastikách. Stály dvě stě tisíc!* Mašlíková? Kdo to je, že se zhotovují její sochy? Takhle trapně jsem uvažoval, dokud jsem nerozklikl článek a nedozvěděl se, že nějaká modelka si nechala do prsou nacpat silikon, nebo co.

Jindy jsem zase zachytil na sportovním kanálu České televize pořad *Na slovíčko s Otakarem Černým* a v první chvíli mě překvapilo, že Otakar Černý není ani fotbalista, ani hokejista, ani trenér, nýbrž velmi dobře živený redaktor, jenž sportovcům a trenérům pouze klade otázky. I ptal jsem se opět trapně: Kvůli komu se ten pořad vyrábí? Kvůli Černému, anebo kvůli těm, s nimiž chce televize udělat rozhovor? Na jaké *slovíčko* má sportovní program

lákat diváky? Vypadá to, že na *slovíčko* se sportovci rozhodně nikoliv. Zdá se, že už dávno neplatí, co jsem se kdysi učil, a sice že pro žánr *interview* je mj. typické, že se jedná o rozhovor dvou lidí, z nichž ten, kdo se ptá, je méně důležitý než ten, kdo odpovídá. Dnes je tomu přesně naopak. Žánr *interview* zmizel a nahradil ho žánr *talkshow* – zpovídaný slouží jen coby cvičební nářadí, na němž všelijací kecalisti předvedou svou bavičskou muskulaturu. Pravda, Černý není příliš zábavný a z jeho pořadu se nikdy talkshow nestane, přesto ten název hezky ukazuje, že už i v našem veřejnoprávním médiu vědí, co hýbá světem a kdo nám tady vládne.

Ano, typická stařecká reakce: jsem popleten skutečnostmi, které jsou pro ostatní zřejmě zcela normální. Ale na druhé straně: on ten Otakar Černý je o dost starší než já; stále tedy mohu chovat drobnou naději, že to snad nebude zas tak úplně generační problém.

Lubor Kasal

„zřídít a řádně vést“

Není příliš obvyklé, aby knihovna ve městě s přibližně třemi tisícovkami obyvatel nabízela služby kromě pracovních dnů v týdnu také po celý víkend, a to až do pozdních odpoledních hodin, aby při počtu tří pracovníků měla v péči ještě malé muzeum knižní vazby a aby dokázala vybudovat vlastní internetové stránky na takové úrovni, že za ně v celostátní soutěži Biblioweb 2009 získá ve své kategorii 1. místo. Město Loket s dominantou hradu tyčícího se nad meandrem řeky Ohře, které v minulosti proslulo zejména umem svých varhanářů a přírodním divadlem, má tak na svém území další kulturní perlu, která jej zdobí.

„Dnes jsme byli v Lokti, který je nade všečen popis překrásné položen a lze jej ze všech stran obdivovat jako krajinářské umělecké dílo.“

J. W. Goethe

Tato slova napsal německý básník v dopise příteli Kneblovi po jedné ze svých třinácti návštěv v Lokti. Nejvýznamnější však byla ta poslední, 23. 8. 1823, kdy oslavil v hostinci U Bílého koníčka v kruhu svých přátel s paní von Levetzow a jejími třemi dcerami, z nichž jednou byla i devatenáctiletá Ulrika, své 74. narozeniny...

Tehdy jistě netušil, že o více než sto let později mu bude v Lokti postaven pomník a že tím, kdo stavbu prosadí, bude místní knihkupec a pozdější nacistický pohlavár Karl Hermann Frank. Nicméně Johann Wolfgang Goethe nebyl jediným mistrem pera, kterému Loket a jeho okolí učarovaly. Za zmínku určitě stojí autor rytířských a loupežnických románů Christian Heinrich Spiess (1755–1799), který zde pobýval v 90. letech osmnáctého století, nebo romantický básník Theodor Körner (1791 až 1813), jenž se narodil v Drážďanech a po studiích v Sasku a Berlíně (mezi jeho přátele patřil např. Friedrich Schiller) odešel do Vídně, kde se roku 1812 stal c. k. dvorním divadelním básníkem. Známy byl jako autor řady dramát a jediné básnické sbírky *Lyra a meč*, která odráží jeho okouzlení okolím Karlových Varů, kde si léčil válečná zranění. Návštěva loketského hradu jej inspirovala k básni, v jejímž názvu cituje Weyrotherovu vyhlídku, což je altán pod hradem. V jeho blízkosti je umístěna pamětní bronzová deska, která básníka, doživšího se necelých dvaadvaceti let (padl v bitvě u Gadebusche 26. 8. 1813), dodnes připomíná.

Loket a blízké Svatošské skály pravidelně navštěvoval i Vilém Mrštík (1863–1912), což se odrazilo i v jeho údajné, téměř neznámé básni *Ohře*. Ovšem skutečný věhlas přinesli Loktu zdejší varhanáři. Za zakladatele a nejvýznamnějšího představitele loketské varhanářské školy je považován Abraham Starck (1659–1709), syn řezníka a pozdějšího purkmistra. Kromě těch loketských postavil A. Starck varhany např. v kostele Panny Marie na Strahově či sv. Jakuba v Praze, dále v kláštorech Sedlec u Kutné Hory, Plasy a Zlatá koruna. Po velkém požáru 26. ledna 1725, kdy byl zničen i loketský kostel, zbudoval nové varhany jeho žák Johann Leopold Burkhardt (1673 až 1741). Nástroj se zachoval dodnes a po opravě v roce 1989 je využíván i koncertně. A pominout nemůžeme ani publicistu, spisovatele, archiváře, historika a organizátora restaurátorských prací Kamila Františka Neuberta (1912–1995), z jehož popudu zde v roce 1949 vzniklo Přírodní letní divadlo.

Počátky knihovnictví v Lokti

Osobností, která výrazně ovlivnila nikoliv německý, ale český kulturní život Lokte, byl bezesporu učitel Jaroslav Slípka (1900 až 1983), jenž zde v roce 1925 založil první českou školu. Její počátky byly velmi skromné. K dispozici byla jediná učebna a malý kabinet, v němž J. Slípka bydlel. Prvních 18 dětí, které do české jednotřídky začaly chodit, bylo většinou ze smíšených manželství a česky moc nerozumělo, takže jim musela být učební látka nejprve vysvětlena německy.

Následovalo založení české mateřské školy, Sokola a dalších českých osvětových

organizací, vždy na základě aktivity J. Slípky. Avšak zatímco jinde vznikaly při české škole či Sokole už koncem 19. století první české knihovny, Loket měl, podobně jako řada dalších pohraničních měst, až do roku 1945 pouze knihovnu německou. Dochované zprávy o její činnosti jsou úzce spojeny se jménem žateckého rodáka, významného archeologa a topografa Antona Gnirse (1873–1933), který 1. září 1919 začal působit na loketské státní realce.

O dva roky později už je zvolen předsedou knihovnické rady (vystřídal ho až v roce 1933 středoškolský učitel H. Zimmermann) a posléze jmenován vedoucím městského muzea. V *Historickém sborníku Karlovarska* (Státní okresní archiv, 2004) se o tom píše: *„Loketská městská správa si brzy po Gnirsově příchodu uvědomila, že ve městě působí mimořádná osobnost, jejichž odborných schopností by bylo možno v určitých oblastech účinně využít. Proto, když ustavila podle nového knihovnického zákona z listopadu 1919 místní knihovní výbor, postavila do čela právě jeho. Úkolu zřídít a řádně vést obecní knihovnu se chopil velmi energicky a odpovědně a knihovnu, jež zahájila činnost 11. července 1921, vedl až do své smrti a za dvanáct let tohoto působení z ní vybudoval městské kulturní zařízení s fondem o rozsahu a obsahu výrazně profilovaných hodnotami a zájmy tvůrce.“*

V roce 1923 je uvolněn pro vědeckou práci, která se soustředí především na zkoumání a zpracování listin, pocházejících většinou ze 16. století a uložených ve sklepení radnice. Současně přebírá vedení městské kroniky založené v roce 1836, do níž se však už koncem roku 1897 přestalo zapisovat. Ani po vydání zákona o pamětních knihách obecních z 30. ledna 1920 by neměl Loket kronikáře, nebýt A. Gnirse, který *„až do doby krátce před svým skonem pravidelně pořizoval v kronice zápisy vytvářené v duchu jím proklamované metody, že mají jen bezprostředně zaznamenávat viděné a zažité, ale sotva mohou být něčím jiným než jen volbou objektivního zachycení skutečnosti“*, jak uvedeno jest v tomtéž karlovarském historickém sborníku.

V roce 1926 je v Lokti v domě č. 31 založeno německé knihkupectví *Egerlandhaus für Buch und Kunst* (Dům pro knihu a umění Chebska). To když sem přichází Karl Hermann Frank (1898–1946), původně rodák z Karlových Varů a později v saském Hartensteinu vyučený knihkupec. Obchod vede se svým společníkem, úředníkem a dřevorytce Adamem Kraftem z Wildštejna a kromě prodeje knih vydává i regionální publikace. Jednou z nich je i brožura jeho bratra Ernsta Franka, jinak také redaktora novin *Karlsbader Tageszeitung*, o vztahu J. W. Goetha k Loktu a okolí. K. H. Frank je také činný ve spolku, který usiluje o postavení pomníku tomuto slavnému básníkovi. Záměr se nakonec zdaří a pomník je ke stému výročí Goethova úmrtí v roce 1932 slavnostně odhalen.

Česká knihovna, která pak v Lokti po druhé světové válce vznikala, neměla v podstatě na co navázat. Německé beletristické knihy byly dány do sběru, naučná literatura odeslána do pražské Univerzitní knihovny a české knihy nebylo kde vzít. Zemská osvětová rada v Praze si zoufalou situaci při zakládání knihoven v bývalých Sudelech uvědomovala, a tak vyhlásila akci na pomoc pohraničí, kterou adresovala vnitrozemí. První knižní dar, jenž do Lokte

doputoval, byl z Týna nad Vltavou a čítal 50 svazků. Knihovna se mohla začít budovat. V roce 1946 už má 147 svazků a 66 čtenářů a je ustavena knihovní rada podle dekretu prezidenta republiky č. 130/45 Sb. *O státní osvětové péči*, který doplňuje po stránce správní knihovní zákon č. 430/19 Sb. Ten stanovoval obcím od dvou do deseti tisíc obyvatel čtyřčlenné knihovní rady, jež měly za úkol dbát po všech stránkách o knihovnu. Prvním českým knihovníkem v Lokti se stal učitel Bedřich Plichta, kterého v roce 1949 vystřídal učitel základní školy Antonín Filip. V roce 1953 se knihovna konečně stěhuje z nevyhovujících vlhkých prostor do vhodně upravených místností v domě č. 63–65. Knihovník A. Filip sbírá jedno čestné uznání za druhým, to nejceněnější mu je uděleno v roce 1958 na celostátním sjezdu knihovníků v Bratislavě.

V té době už má knihovna na 500 čtenářů a více než 4000 svazků knih (dnes jich má necelých 15 000, přičemž počet registrovaných čtenářů se nezměnil). Začíná také pořádat literární večery, besídky pro mládež a instaluje výstavky knih. Následují další úspěšní, tzv. dobrovolní knihovníci – Jan Štěpánek (od r. 1967), Karel Horčíčka (od r. 1976), Vladimír Dlouhý (od r. 1977) a Karel Růžička (od r. 1982). Od října 1983 je knihovna uzavřena z důvodu stěhování a modernizace, otevřena je opět 16. ledna

1984 na Tyršově náměstí v domě č. 96 a začíná fungovat jako instituce s profesionálními knihovnicí Marcelou Hadravovou.

Městská knihovna Loket

Dnes loketskou knihovnu (oddělení pro dospělé, pro děti a expozici knižní vazby) najdete v přízemí historicky cenné radnice, jejíž budovu architektonicky navrhl uznávaný pražský stavitel Abraham Leuthner von Grundt (1639 nebo 1640–1701), který se směl honosit titulem „císařský vrchní stavební mistr v království českém“. S jeho jménem je spojena i výstavba fortifikačních hradeb v Chebu, letohrádku v Ostrově nad Ohří či Černínského paláce na pražských Hradčanech. Stavba loketské radnice byla zahájena v roce 1682, trvala plných čtrnáct let a po dokončení sloužila nejen městskému úřadu, ale i úřadu hornímu a lesnímu.

Od počátku 19. století se v souvislosti s radnicí a „starožitnostmi“ tam uloženými hovoří také jako o počátcích městského muzea. Kromě jiného zde byla uložena i část meteoritu, který byl roku 1776 vyzdvížen z hradní studny a k němuž se vázala pověst o prokletém purkrabím. Rozdělení meteoritu na tři části, z nichž další dvě byly v Praze a ve Vídni, se velmi podívoval i již zmiňovaný častý návštěvník Lokte J. W. Goethe.

Městskému a lesnímu úřadu sloužila radnice i po první světové válce, avšak ve

foto V. Rybáková

Budova radnice v Lokti, kde v přízemí sídlí městská knihovna

foto Tvar

Interiér Muzea knižní vazby

dvou místnostech v přízemí byla zřízena ještě navíc městská spořitelna, která se v 50. letech přestěhovala do domu č. 26. Větší část radnice byla postoupena krajskému archivu, souběžně zde zahájil činnost i archiv městský. V 60. letech už ale byla radnice v tak špatném stavu, že bylo potřeba začít uvažovat o její celkové rekonstrukci, která byla po stavebně historickém průzkumu a složitém získávání financí dokončena až v roce 1989. Než se ovšem pod její střechu přestěhovala knihovna, kterou z objektu na Tyršově náměstí, kde do té doby sídlila, „vyhnaly“ plány na vybudování zdravotnického střediska s lékárnou, byly přízemní prostory radnice využity jako galerie.

Knihovnice Marcela Hadravová 7. března 2007 v *Tydeníku Sokolovska* uvedla své pochybnosti o správnosti tohoto kroku, neboť prostory radnice se jí nezdály pro knihovnu vhodné: „Například by zmizelo dětské oddělení. Na metry bychom na radnici měli více místa, ale to jsou chodby. Při akcích bychom neměli kam umístit děti. Tak, jak je to navrženo, se do oddělení vejde deset dětí, ale ne třída.“ Nakonec bylo přece jen zadáno

vypracování studie, jak prostory radnice upravit pro potřeby knihovny. Jejich rekonstrukce je v létě 2008 dokončena a 1. srpna téhož roku knihovna opět zahajuje svou činnost. Její součástí se coby samostatné oddělení stává i expozice knižní vazby, která byla od roku 2001 přístupná v Černé věži a o tři roky později v prostorách radnice pod hlavičkou Muzea knižní vazby. K jeho vytvoření byli vyzváni přední umělci knihaři a loketští občané Jan a Jarmila Sobotovi, díky jejichž světovému renomé (J. Sobotka žil od roku 1982 v emigraci, od roku 1990 byl ředitelem konzervátorské laboratoře a knihařského ateliéru v Bridwellově knihovně na Jižní metodistické univerzitě v americkém Dallasu, do Čech se trvale vrátil v roce 1997) a jejich osobním kontaktům s předními knihaři obdrželo muzeum 90 % všech exponátů zdarma.

Expozici tvoří čtyři hlavní části: *Knižní vazba v proměnách věků*, do které spadají obrazové panely a historické vazby do začátku 20. století, *Zpět do pověstí aneb Bylo nebylo*, která se vrací do dávných dob, *Knižní vazby od 20. století*, v níž jsou shromážděny ukázky všech druhů uměleckých vazeb

předních knihařů tohoto období, a konečně *Funkční dílna s vybavením knihařských strojů a nářadí z 19. a 20. století*. A kam jinde by se více hodila výstava prací studentů Ústavu umění a designu Západočeské univerzity v Plzni, oboru ilustrace a grafika se specializací na knižní vazbu, než do atria Městské knihovny v Lokti? Přehlídka vystavených prací zahrnovala i tituly sestavené z výběru děl Ivana Wernische, Jiřího Žáčka a Charlese Baudelaire. Jak je uvedeno na webových stránkách knihovny mkloket.cz, kromě samotné vazby studenti zpracovali grafickou úpravu textu a opatřili knihy vlastními ilustracemi.

Na loketskou knihovnu narazíte i v souvislosti s pořádáním každoročního mezinárodního uměleckého klání nazvaného *Loketský plenér*, jenž trvá téměř týden a sjíždějí se na něj výtvarníci, sochaři, fotografové a řezbáři nejen z Čech, ale i z Německa, Švýcarska, Velké Británie, USA, Polska a Kanady, aby tvořili v okolí hradu, v uličkách města i v blízkém amfiteátru. Loňský ročník byl v pořadí už třináctý (první se konal v roce 1997) a k jeho zahájení byla právě v prostorách knihovny otevřena výstava knihaře a výtvarníka Ladislava Hodného. K tomu předchozímu ročníku v roce 2008 dokonce zhotovil umělecký knihař Jan Sobotka unikátní knihu v ruční kožené vazbě, obsahující originální díla umělců, kteří se *Loketského plenéru* zúčastnili v uplynulých letech.

A protože se v Lokti nachází mateřská, základní i střední škola, není divu, že se zdejší knihovna intenzivně zaměřuje také na děti a mládež. Zapojila se například do projektu *Už jsem čtenář – Kniha pro prvníáčka*, vyhlášeného Národní pedagogickou knihovnou Komenského v Praze na podporu čtenářské gramotnosti, jehož cílem je podpořit rozvoj zájmu o četbu u dětí v prvním roce školní docházky a vytvořit základ pro pravidelný návyk k četbě. Děti jsou pak odměněny *Knihou pro prvníáčka* z pera renomovaného českého autora či autorky, napsanou speciálně pro prvníáčky určitého školního roku a nedistribučnou volně v knihkupectvích. A tak se v Lokti při *Velké večerníkové slavnosti* v červnu 2009 slavnostně předávala kniha spisovatelky Ivony Březinové *Okno do komína* s ilustracemi Vlasty Baránkové.

Knihovna nezůstala stranou ani projektu *Celé Česko čte dětem*. Jak píše na svých webových stránkách: „Projekt vznikl proto, aby si společnost uvědomila, že pravidelné předčítání má pro emocionální vývoj dítěte a formování jeho návyku číst si v dospělosti obrovský význam. Vědci a praktičtí lidé tvrdí, že pravidelné hlasité předčítání učí dítě jazyku a myšlení, rozvíjí jeho paměť a obrazotvornost, obohacuje ho o vědomosti a vzorce morálního chování, posiluje jeho sebevědomí. Právě proto je společné čtení vitanou formou moudrého kontaktu s dítětem a vynikající výchovnou metodou. Pravidelné předčítání v přátelské atmosféře je spolehlivý a účinný způsob, jak se může čtení stát pro dítě stejně přitažlivé, či dokonce přitažlivější než televize a počítačové hry.“ Takto podporovaný vztah dětí ke knize a k psanému slovu nese své ovoce, čehož dokladem je již jedenáct (!) almanachů literárních prací žáků loketské základní školy.

V roce 2005 se Městská knihovna Loket poprvé zúčastnila celostátní knihovnické akce nazvané *Noc s Andersenem*, u jejíhož zrodu stála o pět let dříve Knihovna B. Beneše-Buchlovana v Uherském Hradišti. V „útrobách“ té loketské tehdy přespalo 17 dětí, s jejichž pomocí byl také v místním parku vysazen strom Pohádkovník Anderse-nův (*Fabularis Andersen*). O rok později už k loketským dětem během „andersenovské“ noci doputoval prostřednictvím internetu pozdrav herce a moderátora Marka Ebena. Kromě jiného v něm psal: „Chci vám říct, že když si budete číst, všechny ty pohádkové a dobrodružné postavy a země, které si představíte ve vaší fantazii, budou stokrát krásnější než ve filmu, protože budou vaše.“

Na závěr mi dovoluje jeden osobní postřeh, týkající se nás, dospělých: loketská knihovna mě při svých omezených finančních možnostech překvapila zejména počtem odebíraných titulů literárních časopisů včetně jejich zkompletovaných starších ročníků (např. *Revolver Revue*, *Souvislosti*, *UNI*, *A2*, *Ladění*, *Biblio*, *Plav*, *Knihy* a k mé nemalé radosti i *Tvar*), které mnohdy nenajdete ani v bývalých okresních knihovnách ve městech s dvaceti tisíci a více obyvateli, několika středními školami a řadou známých literátů, kteří tam žijí. Tady se sluší alespoň pomyslně smeknout a dodat, že kdo jiný už by měl být literárním časopisům nakloněn víc než knihovny.

Svatava Antořová

FEJETON

ILUSTROVANÉ BALKONY

Podivné postavy se pohybují mým životem. Jsou, zdá se, nehmotné, o jejich existenci však nemůže být pochyb. Jsou tu. Svým zjevem připomínají příšerky z amerických pohádkově fantastických knih o kouzelnících, neboť se kolem mne mihají, dotírají a neustále něco vnucují. Navádějí mě k pochybným činům a kamsi lákají jako ty pověstné jezinky. O některých nevím vůbec nic, jiné znám jménem, ale nevím, jak vypadají, a rozlišuji je jen podle vydávaných zvuků. A ještě jsou tu ty nejodtěnější, protože o těch vím, jak vypadají, vím, jaké vyluzují zvuky, avšak o žádné z těch příšerek nevím, jak zapáchají, či jaké vůně se za nimi linou. Možná je to tím, že nemají vůni ani zápach, neboť chudoba ducha ani jedno nevlastní.

Mimoděk jsem vešel do galerie a prohlížel si vystavené obrazy. Ta galerie je na předměstí a svým zevnějškem dosti úhledná. Chodil jsem asi půl hodiny od obrazu k obrazu a pak mi došlo, že se dívám stále na totéž, že ty obrazy vyjadřují pouze duchovní prázdnotu autorky a snad i naivní touhu po něčem, co jsem již neměl trpělivost hledat. Ta dáma je jistě hodná žena, snad má děti a umí vařit a žehlit košile a ty obrazy měly být jen steskem z prázdna, v němž žije. Mám však velmi neblahé tušení, že autorka měla větší cíle.

Ten den se mi vůbec nepovedl. A bylo to tím, že jsem přemýšlel, zda se mi vůbec vyplatí žít v tomto století, a vypočítával jsem si důvody,

proč by mělo stát za to, ještě nějaký čas to zkoušet. Václavské náměstí plné světél, lidí přemnoho i v tuto pozdní večerní hodinu, a dokonce byl otevřený i palác knih, název mi v tom mrholivém blikání světél unikl. Byl jsem vehnán davem dovnitř, byl jsem postrkován od pultu k pultu, od regálu k regálu. Díval jsem se po vyložených knihách a zaníceně čtoucích postavách, nepatrně v horkém vzduchu rozostřených, a sám jsem tu a tam bral do ruky knihu, abych se podíval, prolistoval a začel se. Bylo to však nesnesitelné, i dral jsem se davem přizračných lidí, ven.

Při pozorování hemžení mloků na břehu řeky mám svíravý pocit bezmoci a jakési úzkosti z nočních snů. Jako dvanáctiletý chlapec jsem jednoho večera stál na osvětleném náměstí Bystřice nad Pernštejnem a díval se do osvětleného kužele pod střechou nebe na provazochodce předvádějícího tam svoje umění. Pak náhle, za velkého výkřiku jeho i diváků, se řítit sledován kuželem světla k zemi. Spadl do tmy zachytné sítě, v mé představě však byl rozbitý o dlažbu náměstí, na které jsem, zatímco on se klaněl, zvracel.

Mít dům plný literárního průjmu (sraček) a zvratků a po nocích se v tom tratitišti přehrabovat a hledat tu jednu perlu. Stojí za to ten puch? Tak to je, že stojí.

Nejspíš i proto se pár nepřítelů básníků stále znovu a znovu pokouší křísit již zdánlivě nekřísitelného lidského ducha. Proto pán ve fraku, ač odsouzen je k roli šaška, denně při-

chází navečer k hrobu básníka a tam s ním rozpráví a zhluboka vdechuje tu touhu po životě, co z náhrobního kamene vyzařuje.

Mám rád osamělé lavičky v parcích, rád na ně usedám a nechávám se omotávat pavučinou představ a umiňuji si, že až pojedou do Bixley, najdu tu jedinou lavičku, na které sedával Ivan Blatný, a pár slov s ním prohodím... bude-li chtít.

Světélkující družice se posouvá po noční obloze a natahuje svoji tenkou ruku kostlivce až sem dolů a patrně chce uchopit broučka, jenž bojácně uhýbá a leze do stínu, kam za ním éterická pazoura nemůže. Vesmírný nevěstinec je v neustálém pohybu a tanečnice u tyčí na všech kontinentech jsou svlékány v nepřetržitém orgasmu, zatímco muži tajně pod pódium masturbují, aniž dosáhnou výše horních vrstev atmosféry. Tak odcházejí a přicházejí dějiny, tak se převracejí a vracejí stránky pornografických časopisů.

Duchovní pornografie se převléká do spodničky umění a svoji nemohoucnost dojit vyvrcholení ukrývá pod pláštěm hlubokých myšlenek s platností jen nepatrnou. Je velmi lukrativním zaměstnáním, na prahu tohoto století, být šarlatánem myšlení a za oknem pěstovat umělé květiny a chytrost ducha.

Vývoj prý nelze zastavit ani zvrátit. To je omyl. Nedávno jsem procházel jedním z pražských parků a tam mě zaujal pohled na jakéhosi, pravděpodobně dosti gramotného, bezdomovce, neboť si četl v kýmsi odloženém časopisu Atelier. Opatrně, abych ho nevyrušil,

jsem usedl vedle a přes rameno mu nahlédl na stat, jež ho tak zaujala, že zvláštním způsobem pokyvoval hlavou a mé přítomnosti si patrně ani nevšiml. Četl výsledky prvního ročníku NG 333 a prohlížel s nosem až u papíru skupinku devíti obrázků o něco větších než jeden centimetr, na nichž byla zobrazena krajina v proměnách, se zvláštním útvarem na obloze. Obrázky byly sestaveny tak, že připomínaly jednu stranu Rubikovy kostky. Poznal jsem ten výtvar výtvarně „fantazie“ i ty noviny, leží dosud na mém stole.

„Co to je, to stohohoven?“ obrátil se na mne bezdomovec.

„Myslíte Ztohoven? Celkem výstižný název pro ty obrázky, ale jinak si tak říká parta mladých výtvarníků. Postmoderní avantgarda, to jsou věci, vidíte? Ale být vámi, tak si tím hlavu nelámu.“

Díval se na mne s otevřenými ústy. Co jsem mu měl více říct? S tou hromadou materiálu, co se před ním nakupila, si musel poradit sám. Stranu Rubikovy kostky lze pootočením změnit. Tohle však bylo definitivní.

Taky jsem byl mladý a taky jsem byl chytrý, až to bolelo, a taky jsem chtěl každému radit, co má dělat. Dnes už jsem z toho našťástí venku, a navíc si čtu článek Alice Horákové: Knižní rekord: loni vyšlo 18 tisíc novinek (myslí se knižních). To ta hromada před mým náhodným přítelem je jen nepatrnost. Život je krásný a skandál již opravdu neexistuje.

Stanislav Vávra

konečně velké divadlo

ČEKÁNÍ NA GODOTA NA NOVÉ SCÉNĚ ND

Irský spisovatel a dramatik Samuel Beckett se sice narodil roku 1906 v Dublinu, v roce 1938 se však usadil ve Francii a od roku 1945 začal psát francouzsky; za svou novou vlast zvolil zemi, která si „hýčká svou řeč“, jak tvrdí francouzská myslitelka, spisovatelka a psychoanalytička bulharského původu Julia Kristeva v knize *Polyfonie – Významy, pohlaví, světy* (vydané Nadací Dagmar a Václava Havlových VIZE 97 v roce 2008 v překladu Josefa Fulky). „[...] když se vaše cizost stane kulturní výjimkou – když jste například uznáni jako velcí vědci či umělci – celý národ si přivlastní váš úspěch, připojí ho ke svým nejlepším výkonům a věnuje vám své uznání více než kde jinde, ne bez jistého povytažení obočí nad vaší bizarností, tak málo francouzskou, ale s nemalým zanícením a okázalostí. Tak třeba Ionesco, Cioran, Beckett...“

Samuel Beckett, ovlivněný dílem Franze Kafky a Jamese Joyce, s nímž se přátelil a kterého překládal, přichází se svým převratným divadelním dílem v téže době jako jiný cizinec usazený ve Francii, rumunský rodák Eugène Ionesco, jenž v roce 1950

v Paříži debutuje svou hrou *Plešatá zpěvačka*. Beckettova hra *Čekání na Godota* (*En attendant Godot*) začíná vznikat v roce 1948, bývá u ní ale obvykle jako rok vzniku uváděn rok 1952. Po četných odmítnutích dochází k inscenování hry až v roce 1953. Teprve za několik let jsou podobné hry pojmenovány jako absurdní divadlo. Druhá světová válka, která pro tyto autory jako by ukončila normální svět, kde se divadelní děj mohl odvíjet realisticky, podle pravidel antické tragédie či komedie, a mohl mít nějaký zjevný smysl a řešení, přináší do rozjitřených myslí geniálních tvůrců nihilismus, depresi, zároveň však jakousi tragikomičnost, kde je chvilkové bujaré veselí jedinou náplastí na ránu, již jim uštědřil život. Manželé Smithovi a manželé Martinovi, vedoucí nesmyslnou konverzaci v Ionescově *Plešaté zpěvačce*, jsou v Beckettově *Čekání na Godota* vystřídáni dvěma typickými francouzskými tuláky, tzv. *clochardy*, Vladimírem a Estragonem, čekajícími kdesi na zastávce na spásonosného pana Godota, pojmenovaného ve stylu tehdy počínajícího módního výraziva zvaného

franglais, čili francouzštiny kontaminované angličtinou, na člověka, od kterého si možná cosi slibují, anebo taky ne. Má to být „pan God“, čili pánbůh? Bůhví. Místo pana Godota za nimi přijde další podivná dvojice, dominantní Pozzo a submisivní mlčící stařec Lucky, kterého vede jeho pán Pozzo na provaze. Dva v hnusu si libující chudáci Vladimír a Estragon sadomasochistický vztah Pozza a Luckyho nevnímají reálně, připadá jim normální. Celou první část hry čekají a čekají – pak Lucky promluví. Jak jim však oznámí chlapeček coby zvěstující andílek, pan Godot se omlouvá, ale přijde až zítra. Po přestávce se situace opakuje v pozměněné podobě, situace Pozza a Luckyho se změní, čekání však přináší rozuzlení, které je nasnadě.

Mnohovýznamová hra, která se proměňuje v čase, je živým dokladem faktu, že génius přináší poselství i napříč dobou a jeho dílo nestárne. Ne nadarmo dostal Samuel Beckett za své experimentální literární a divadelní počiny v roce 1969 Nobelovu cenu. Umírá příznačně na konci roku 1989, v době, kdy se „měnil svět“.

Čekání na Godota se po počátečním odmítnutí stalo trvalou součástí světového divadelního repertoáru a bývá inscenováno buď k potěše, anebo k totálnímu znechucení toho kterého divadelního publika. Inscepace Národního divadla v kongeniálním překladu Patrika Ouředníka a brilantní režii šéfa činohry ND Michala Dočekala, dramaturgicky opečovaná Lenkou Kolihovou Havlíkovou, konečně přinesla vytoužené „velké divadlo“, na které někteří pražští diváci, podobní Vladimírovi a Estragonovi, čekali už dlouho: představení s velkým „tahem“, kde ze sebe všichni herci vydávají to nejlepší ze svého rejstříku, kde se „převtělí“ do postav a „bytuji“ v jiném čase a prostoru, ve světě autorovy fantazie. Jak známo, kde bývá herec a režisér Jan Kačer, na Nové scéně ztělesňující Luckyho, tam si nikdo nedovolí hrát ledabyly nebo špatně. A tak excelují i David Prachař jako Vladimír, David Matásek jako Estragon a Ondřej Pavelka jako Pozzo. Pavelka svým výkonem připomene pamětníkům svou životní roli – Goethova Fausta v režii Zdenka Potužila z osmdesátých let minulého století. Nová scéna, konečně opět patřící pod Národní divadlo, překvapivě ladí s jednou z nejvýznamnějších her 20. století.

(Premiéra 16. ledna 2010, psáno z první reprízy 26. ledna.)

Zdena Šmídová

OBRÁZKY Z PŘÍTMÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN

The Illustrated London News byly založeny v roce 1842 a jako týdeník vycházely do roku 1971. Poté se staly měsíčníkem, od roku 1989 vycházely každý druhý měsíc a po čase jako čtvrtletník. Nakonec přestaly vycházet úplně, ale společnost *Illustrated London News Group* nezanikla, vytvořila webové stránky a disponuje bohatým archivem časopisu. *The Illustrated London News* jsou nejstarším ilustrovaným týdeníkem na světě. Jejich

zakladatel Herbert Ingram správně odhadl, že o týdeník s bohatým ilustračním doprovodem bude mezi čtenáři zájem. Mezi příspěvateli najdeme i slavná jména anglické literatury: R. L. Stevensona, T. Hardyho, W. Collinse, J. Conrada, A. Conana Doylea, R. Kiplinga, G. K. Chestertona nebo A. Christie. Původně měl týdeník přinášet jen informace o kriminálních zločinech, ale brzy zvítězila orientace na všeobecné zpravo-

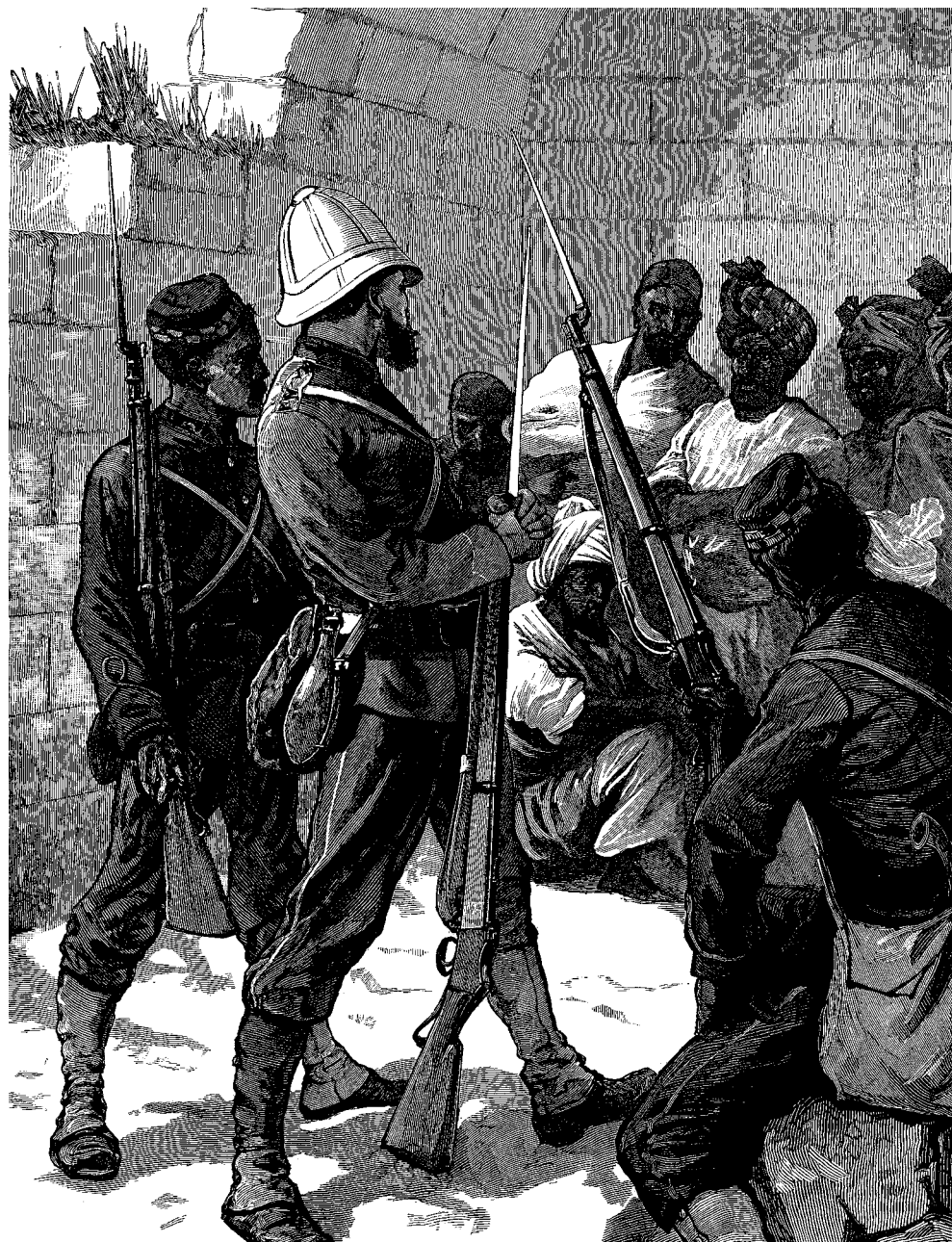
dajství. „Všeobecnost“ zde byla chápána ve specificky britském pojetí. V žádném čísle nechybí velmi kvalitní portréty předních hereček, celostránkové „portréty“ psíků a taktéž členů širší královské rodiny. Sledovány jsou pravidelně novinky anglického loďarství, železniční neštěstí, vodní sporty a profily významných politiků. Uplatňuje se i reklama, v sedmdesátých letech 19. století zaměřená především na prezentaci mýdla.

Období mezi lety 1860–1880 přinášelo tvůrcům jedinečných xylografií i podněty čerpané na poli válečném. Dobrodružství arcivévody Maxmiliána v roli císaře mexického, drtivá porážka Francie Prusáky, občanská válka ve Francii (Pařížská komuna), boje na jihu Afriky a především na Balkáně a v Afghánistánu zaplňovaly stránky působivými výjevy vyvedenými s jistotou bravurností, ba i zálibným v tomto tématu.

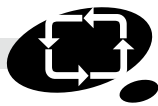
la

Albánský válečný tanec odehrávající se v táboře nedaleko Dulcigna během oslav ramadánu

Válka v Afghánistánu; váleční afghánští zajatci

kráska /5

6. Olga Neffová stála v okně šedivého domu a hleděla ven. Na ulici, která se před domem rozšiřovala v okrouhlou náves, drkotal povoz. Kůň šel po paměti; táhl komediantský vozík na stranu ke staré jabloni a zadupal. V domečku na kolech zakašlalo a vysypal se polochromý muž. Budou tu nocovat. Snad tu zůstanou přes celou zimu. Ještě neví. Kůň okusil větev, pak se svinul ke kmeni a usnul stoje jako raněný.

Mračna se houpala na elektrickém vedení a na anténách, ozdobila kopce růžemi a závoji, pila z potoků a studnic, lidé chodili smutně a rychle, stařeny se blížily k smrti zdvojnásobenou rychlostí, na kopci stál četník a díval se do lesa, kam prchl zloděj; na věži staropackého kostela umřel starý netopýr a na srdce největšího zvonu se posadil dlouhonohý pavouk, aby je umlčel.

Olga držela v ruce bílou obálku, dosud zavřenou. Ani nepozorovala, že hrající si s ní, pohazuje srdcem Jana Medka, studenta, který seděl v poslední lavici a zdravil ji vždycky velmi uctivě. Jak mohla vědět, že pozdravoval spíše její srdce než hodnost učitelky! Její prsty, které před chvílí

otevřely okno a teď ležely v jeho vnitřku jako zralé hrachové lusky, jenom otáčely obálkou a potěžkávaly ji. Co jí chce ten student?

A zatím dole v ulici přešlo na sta lidí, jejichž cílem je věčné bloudění v zákopech práce, na sta žen tu přeneslo své srdce plné lásky, aby je obětovaly tomuto štěstí, mnoho mužů tu šlo bez úmyslu čehosi dosáhnout nebo něco vyhrát – a sama Olga se divila, proč také nechodí a pouze se opírá o ten podzimní den...

Mračna zpomalovala svůj let, chystajíc se k odpočinku na Krkonoších, tekla řečištěm listopadového dne, těžce a bezmocně. Všude bylo cítit, že brzy napadne sníh a zbělá celá země, ulice byla dávno připravena, aby jej přijala cele a čistě, střechy červené továrny se položily vodorovně, aby ho zachytily co nejvíce. Sníh visel kdesi mezi nebem a zemí a nepřicházel.

Komediant vytáhl z vozu několik slunečníků, které spravoval, pro které si už ani nepřišli, protože bylo zbytečné očekávat jaro a palčivá odpoledne, pověsil je nad koně, jako by této noci měl padat sníh...

V okamžiku pak, kdy Olga přečetla tři řádky Jana Medka, položila ruce na okno

vedle dopisu a hlavu na ruce, až se její klučí vlasy rozsypaly po nahých loktech jako černé, plnokvěté okvěti, v tom okamžiku pukla oblaka nad městečkem a první sníh se spustil k zemi. První čtyři veliké vločky padaly daleko napřed a snesly se na nahé ruce Olgy Neffové, snesly se z těch mračen, která se studentovi zdála tak dlouhá a beznadějná. A kam zalétl jeho dopis, který Olga marně hledala, když po chvíli zvedla hlavu, aby si jej ještě jednou přečetla, setřevši z rukou studený sníh? Jen bílé vločky se tiše snášely z dlouhých a smutných mračen, která dlouho bloudila po horách, než našla údolí s městečkem a nahýma rukama mezi květináči vedle ztraceného dopisu.

A kdyby nyní byla Olga seběhla ze schodů a dohonila tlupu černých vojáků, viděla by rakev bílou, ruce zasněžené, rakev bělejší než svíce, která se zapaluje za mrtvé.

7. A toho dne večer před půlnocí, když celá krajina ležela pod oknem neskonale bílá a utišená, psal student Jan Medek ve vesnici Jívě verše o lásce:

O černé noci nad bílou loukou,
o čápu, krvácejícím z křídel,
o ránech, kdy stíny doplouvají k lesům
nad zarosenými loukami,
o žitech, která se líbají, když lososi táhnou
proti jezům,
o malicherné hře lásky, v níž se prohrává
jenom lidské srdce.
O dni, jenž přijde,
kdy hvězdy nevyjdou
a čáp už dokrvácí.

Když dopsal poslední verš, zdálo se mu, jako by do okna jeho světničky vhodil někdo hrst sněhu. Podíval se, potichu se zeptal, ale krajina ležela stejně bílá a tichá jako před půlnocí, jenom hvězd bylo hustěji a ještě více ticha –

8. Architekt Černý, muž sestry Olgy Neffové, byl mladý a velmi krásný muž. Olgu znal právě tak dlouho jako svou ženu a z počátku, když se sprátelil s rodinou Neffových, nevěděl ani, má-li milovat starší sestru, která právě přijela z ciziny, nebo mladší studentku, která byla mnohem živější a mnohem snadněji si uměla napudrovat ústa úsměvem a stisknout mu srdce, až se zachvěl. Protože však nacházel Zdeňku doma vždycky, kdykoliv přišel, a i ona byla ženou, s níž bylo možné obětovat láске kus života, po čase se oženil a odjel sem do hor, kde se naskytl výnosná stavba celé řady budov; a velká pražská firma ho tam nechala jako zástupce.

Žili klidně měsíce, sedali u okna a hleděli do hor. Černý, vrací se ze staveb, líbal spokojeně svou ženu, někdy si vzpomněl na Olgu a ptával se ženy, co dělá sestra a doktor Zrzavý.

A tu najednou přijela, zaváta sem na okraj hor dekretem Zemské školní rady v Praze, čís. III-B-1733/8 ai 1926, č. z. š. r. 4901 ai 1926. Protože dům stavitelův byl dosti veliký a tichý, připravili jí v druhém poschodí pokoj a Olga denně jezdila autobusem do Nové Paky pod červenou střechu učit zákonům duševním a chemii. Byl to týž kostel, kolem něhož na podzim chodila sama, vrací se ze školy, byl to neustále týž kolovrátek, který pod hřbitovem denně opakoval své dlouhé mariánské melodie a hrál tam stařeček s bílou bradou a brýlemi na očích a po každé se podíval na její mladou postavu, jak se proplétá mezi povozy zelinářů a obchodníků s obilím a mizí v zatáčce. Zvykla si odpovídat na pozdravy studentů i na měkké a tiché

Josef Kocourek

úklony dívek. Znali ji málo a její život nijak nerozvlhl pokoj maloměstských zvyklostí. Dům pražského architekta zůstal stále jakoby vyřazen z ulice Staré Paky, jako místo cizí a nevyrostlé do domácí půdy. Jenom nezaměstnaní, dělníci a žebráci tu zazvonili, aby našli práci nebo almužnu.

9. Lednová noc. Na kostele odbilo deset hodin. Olga sedí u stolu a dívá se do vlákna zelené žárovky, která visí v lampě jako květ v poupěti. Dole na ulici je ticho. Lampy tiše sněží, vedle zdí padá sníh a noc, není na se těšit a vzpomínky na počátku ledna jenom bdí. Olga si chvíli hraje se svými prsty, pak položí hlavu na hrst dopisů a pláče. Venku krystalizují z přehuštěného roztoku noci lesklé hvězdy, život se vsakuje do rodin a usíná, na neďalekém nádraží spí v čekárně II. třídy bludná žena, vlaky rozhrnují závěje a odjíždějí, úředníci běhají ke kotlům lokomotiv a ohřívají se, nástupiště jsou prázdná – zrovna dnes by člověk nejraději zapadl do závěje a zmizel navždy, jak je v polích bezmezně smutno a úzko a neupokojíš se ani cigaretou ani čímkoli ostatním.

Olga zvedne hlavu. U dveří stojí architekt a dívá se na ni. Lampa jej přehazuje stínem, temně zeleným a tajemným. Nehýbe se. Olga mlčky vstane, zhasne lampu, dojde ke dveřím a podá mu ruku. A je tma. A jenom ten, kdo by se díval oknem proti bílé stěně, by viděl, jak dvě černé postavy přešly pokojem a zmizely na pohovce.

V komediantském domečku invalida nemůže spát. Vezme harmoniku, posadí se na schůdku a hraje. Hraje tiše a dlouho. Sněží. Melodie, láska a noc, radost a sníh.

Architekt je žíznlivý a hladový. Je noc, noc, v níž se dívčí řadla odlupují od žeber těla a plují po pohovce jako bílé mýry pod jeho lačné dlaně, kdy krása, zbavená strážce zraku, je vnímána jenom sluchem a hmatem a láskou, kdy dívka je plná kouzel, která se k architektoým stehňům přimyká jako stříbrná brnění, a přece je nahý a nahý víc a víc. Venku se potácí zimní noc, ruce se spínají. Architekt ví, že na dně jeho srdce je svinuta zlá melancholie a neštěstí čeká jenom na okamžik, v němž by mohl být nejdokonaleji uštknut. A líbá tisíckrát tělo Olžino, už je zpitý, a přece zavěšuje své rty na ústa té ženy jako na růžová okvěti, které se nesetře, a odnáší si je na svou postel do přízemí, a ty květy jsou tak krásné a neviditelné, že je ani ráno nepozoruje jeho žena, když vstanou a ona rovná jeho peřiny. Žijí tak skoro denně. Všechn jejich život se soustředil v těchto večerech. Olga ho přijímala jako hřích, po němž cítíme vítězství nad Bohem. Přicházel obnovený a slavný jako soudce. Soudili lásku. Po stole se válely nečtené dopisy. Kdyby byla Olga otevřela poslední, četla by na poslední stránce:

Je něco mocnějšího než láska. Smrt. Konec všeho. Tma. Věčný klid. Hrobové ticho. Bezhvězdná noc. Zbytečné výkřiky. Nesmyslnost všeho. Zbytečnost každého pohybu, každé myšlenky, každého písmene, každé věty. I těchto, které píš dnes a musím Vám je poslat. A až Vy je dočtete, budu mít srdce vykradené bílými rukama až ke dnu, Vašima rukama, na které jsem se chtivě díval, když mi otvíraly srdce.

Půlnoc posunula data a probudila Ameriku a po chvíli došly dvě postavy k pootevřeným dveřím, zavěsily se na sebe jako netopýři. A pak, když se podarovaly růžemi a komediant umlkl, posadila se Olga ke stolu a otevřela ten dopis a četla, chvějíc se pod tíží polibků –

(pokračování příště)

Britské dělostřelectvo v Afghánistánu „Emír brzy na to počal kloniti se spíše k Rusům (...), v létě 1878 přijal skvěle v Kábulu poselství ruské, mající v čele generála Stoljetova, žádosti však anglické vlády v Indii, aby také anglický vyslanec Neville Chamberlain od emíra byl přijat, nevyhověl, ano zakázal poslu anglickému do země vkročit. Neslýchaná tato urážka měla za následek, že emírovi zasláno ultimatum, na něž on ani neodpověděl. Následkem toho překročili dne 21. listopadu voje anglické hranice afghánské a zahájena druhá válka anglickoafghánská.“

Ottův slovník naučný

vladimír pavlovič

Třešničkový klip (předvolební tik)

Lidé bojují o holou stravu, duchodci šlíí, blíží se mor. Neutěšené okamžiky kolují čím dál rychleji. Už i v obchodech se mluví do prázdna. Ekonomika je očividně v krizi. Pod pantoflem je zatím dobře, ale tam to taky přijde. Tam je tma, takže to není vidět. Jenom až prosvítne kramflek, to se uvidí. Lidé začínají zaživa chodit pěšky. Pohyblivá schodiště umlkla. Celý automobilismus je na holičkách. Šíroní vybledli poprázdně-lými nádržemi. Nikde nic nejede, ani dráha. Všichni maj zaracha. Národ čerpá neplacený volno.

Co nás ještě čeká, drazí? Je to tak zlé, že se už i pes bojí strčit hlavu do obojku, aby majitel najednou nezatáhl. Na situaci v čichu mají psi plánky v trezoru, kampak na ně podvýtiva. Pes se bojí vzít už i kůrku, aby se zachránil, aby vyzrál na léčku. A jaký má apetit! Módní přehlídky sice byly zvyklé na dietní scénu, ale teď se pije voda už i ze splachovadel. Jde to z kopce. Probíhají přípravy na nejhorší. Zemi někdo zachvátil a neví si rady. Každý si raději propálí hrtan, než aby si nechal sebrat horkou bramboru. Někdejší smetánka si krátí zátylek. Někdejší kulturní vrstva šmahem odhodila intelektuálský vkus a pere se o kus žvance jako dobytek, jako šelmovitý pohublý bývalý tlustý pidhard. Filharmonie koncertuje kručením břicha. Poštou nepošleš ani mastnej flek na papíře. Lidé si propojují střeva v rámci úspor a snižování nákladů, celý příbuzenstva se slezaj v jediný vytápěný cimře. Nejsvědomitější malíři se snaží záhadnými cviky vymačkat na paletu poslední zbytky svých exkrementů, naposled znečistit plátno. Zátíší s hnědou, olej je dávno vyrabovanéj. Mezi nejskalnějšími se tradíjí vodovky, průjemný akvarel.. Ptactvu chybí něco do zpěvu. Kdo šetří, nemá nic. O chleba se vedou sázky. Hazard už není v žetonech, hazardují nepolykačky. Elektrický proud je na lístky. Truhláři nespravují ulomené nohy. Žij kdo můžeš. Zmizela konkurence v boji o zákazníka, členové se jenom hrnou, to by mě zajímalo kam. Chátrají úmysly, sesychá jazyk, svaly mají dovolenou, není energie, co naplat.

V zemi je Klaus.

Vánoční dokturno

Seděli jsme při svátečním obědě doma v kuchyni: já, tatínek a maminka. Já jako indoktrinovaný starý mládenec obědval u rodičů. Bylo to na prvního svatého mučedníka Štěpána, církevně nezasvěceného, druhého svátku vánočního. Sestra měla již rodinu a samostatnou domácnost, takže organizovala v souběžném čase oběd na vlastní půdě. Místo po boku dvou duchodců zbylo na mě.

Do talíře s několika hovínky namačkaného česneku, majoránky a soli byla každému vlita horká voda. Na kostičky opražený chléb stanul v misce uprostřed stolu. Když voda mírně ochladla, nandali jsme si s maminkou zbytek kostiček, aby se nám nerozmočily a pěkně chroupaly. Tatínek si nandal hned jako první rovnou do horké vody kostiček většinu.

Na lednici z kazeťáčku hrála vánoční kazeta, kterou jsem dostal pod stromeček. Maminka ji našla v kulturáku před koncertem na sedadle, protože se jich vydalo moc a všechny se neprodaly. Tomu říkám bonus. Nádherné dokturno komorního orchestru Jana Zacha.

Lžíce klapají a hudba hraje. Sváteční atmosféra jako zrozena pro exploataci mých mentálních konceptů v duchu estetického transformačního redukcionismu.

„Slyšíš, tati? Vánoční dokturno.“

Tatínek nic.

„Mami, slyšíš? Vánoční dokturno.“

Maminka nic

„Slyšíte, mami, hele... tati, slyšíš to..., vánoční dokturno.“

Rodiče poslušni pouze svých žaludků.

„Vy to neslyšíte, no poslouchejte, to jsem dostal k ježíšku, vánoční dokturno, hele, mami, rozumíš?, hraje vánoční dokturno, tati, slyšíš, doopravdy, hraje dokturno...“

Rodiče jedí, jako kdybych tam nebyl.

„Tati, poslouchej, hele, támhle dokturno“ a pokynul jsem hlavou ke kazeťáčku.

„Ale no jó, ty dokturno, nech už toho a jez“, odpověděla maminka a tatínek jenom na souhlas pokýval hlavou, protože jsou na mě zvyklí, že takhle vždycky něco říkám.

A vánoční dokturno říkávám už nejméně patnáctým rokem. Je to významná hodnota. Mnohokrát zaznívala z televize, z rozhlasu a nejen o vánocích. Byl jsem vždycky v pozoru. Nevynechal jsem ani jedenkrát, když se naskytla příležitost pojednat tento donekončena neomrzitelný hermeneutický fenomén moderní eklektiky: malé dokturno.

Možná se jednalo jen o nepřevoditelný mechanismus interdisciplinární idiomaticky přerůstající významový substituent metatextového libida, no ale řekněte: „Malé vánoční dokturno“, není to ono?

Dva dorty

„Je to jako dort,“ řekl Olda Oldovan na Masaryčce u kávovinového automatu a já jsem zažil pocit dojemné neohrabanosti hodné Nobelovy ceny. Ostatně pokaždé, když se co týden v úterý večer vracíme ze studia z natáčení Křesťanského magazínu, říkává padesátiletý Olda tuto oslavnou repliku na tmu v hrněčku. Pravidelně si dává Olda Oldovan kafe z automatu jako dort. Je to takové to mokačino či jak, však vy to budete znát.

„Já si ho tady dávám pravidelně, vono je to jako dort,“ dodává vždy Olda, když chce mírně omluvit svou závislost na kofeinu, třebaže ho tam prej zas moc nějni, toho kofeinu.

To je tedy ten první dort, řekněme Oldův.

Já sám mám však taky jedno takové osobní setkání s jedním takovým druhým dortem.

Když jsem si kupoval zákusek, stala se mi kupříkladu takováhle příhoda: Bylo to v cukrárně Bunkr v Čelákovících na sídlišti. Tu tatínek pomáhal stavět předsedovi Měst NV v akci Z.

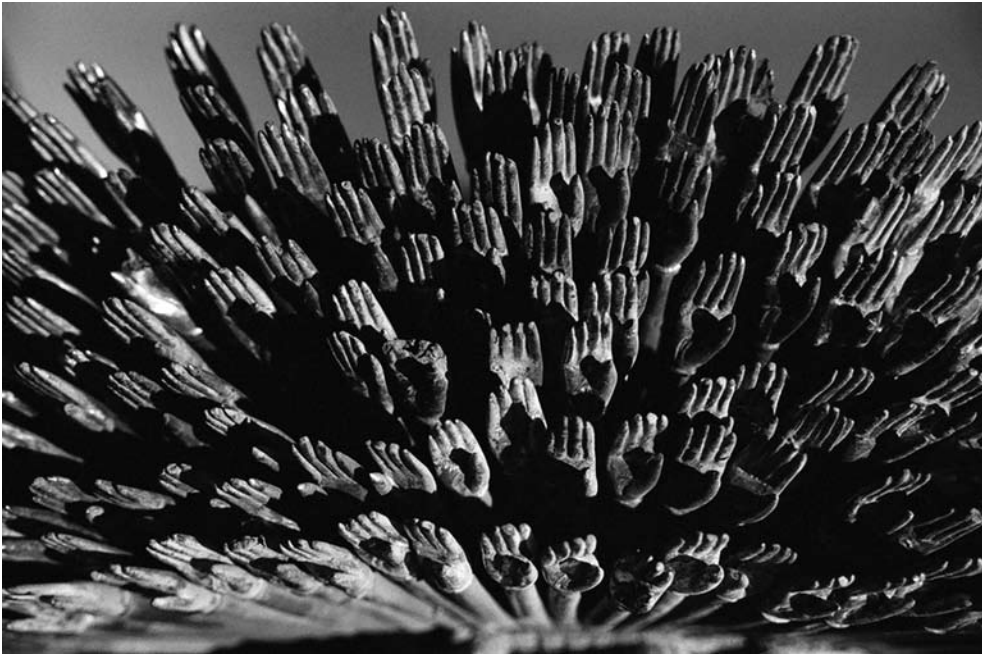
Ve dveřích měli zarážku. Klínek, zajišťující otevřené dveře, byl ve tvaru hnědě natřeného dřevěného trojhránku, zkrátka výseč jako dort. Výřez z kakaového kopru, jak mi nesprávně opravil počítač, chytrák na češtinu, kterého akorát tak můžu při svých neologismech potřebovat. A tak tý prodavače povídám: „Helejte..., podvejte se, támhle pod dveřmi máte kus dortu.“

A když jsem svůj zákusek snědl a odcházím, loučím se, ukážu pod dveře prstem a povídám prodavače znovu: „Tohleto je taky dort...“

„To je taky dort,“ zopakoval jsem naivisticky ještě jednou, jak mám ve zvyku. Ani nevím, jak to prodavačka pochopila.

Hlenová bublina

Nějakým zásahem Vyšší moci, zázračným biofyzikálním způsobem se mi podařilo vyfrknout hlenovou bublinu, průhledný slizový balónek..., a jak pevný, hodnotil jsem záhy, když jsem jej zmáčknul mezi prsty a on se pružně provaloval mezi žmoulavým krouživým mnutím, bránil se stiskům,

Martin Langer, Paříž, fotografie, 2010

houževnatě vzdoroval mému hnětení, jak vodní polštářek vyvaloval lokální puchýře, jak medvěd zadnici naivní nešikovností za dubem na schovávané..., až přece jen nakonec prasknul a rozplácl se do slinuté kluzké plástve mezi bříšky prstů – v přívětivě adhezní formě plasticky tvárné fólie na způsob zmenšené placentové placky, gelového to vyvrhele dutin: dnes zrovna nosních. Věru, milý pocit lze takto zažít zcela zadarmo, leč výjimečně několikrát za život neopakovatelným takovýmto nebeským darem, zdaleka přesahujícím svou libostí všeliké ostatní každodenní podobnosti: náplasti ušního mazu na špičce prstu po zavrtání ve slechovodu, standardně vydloublé naměkklé holuby, potažmo oční ospaliny, nebo řitní kaštany, případně vymáčkly uherský hnis, či nožné meziprstní (4–5) těstíčko po dlouhé několikadenní tůře.

Chvilka nepozornosti

Rodina se vydala autem na výlet. Jednalo se o nevalně sociálně disponovaný čtyřčlenný kolektiv. Přesto jeli. Před ošuntělým činžovním domem nehlédě na problémy s panem domácím ve vztahu k nájemnému, nasedli do zaparkovaného automobilu a jeli.

Za volantem otec, vedle něho matka rozvalená na židli, na sedadle spolujezdce, jak zní motoristická hantýrka. Vzádu děti. Kluk a holka. Poštuchují se a cpou se bonbóny. Stromy podél silnice prudce ubíhají. Otec na to šlape, nebere plynový pedál do přílišných servítků, na nohou traktory. A děti žerou, hledují gumovým hadům, pyžamové pruhovaným lékořicovým kostkám. Je to taková jejich sladká překlížka. A nedají pokoj. Perou se o posledního gumového medvěda. K tomu se přidá spor o karamely. Hádka nabírá obrátek. Otec pokročilým rozčilením řeže zátáčky čím dál více. Je z dětí celý nervózní. Neví, jak by to ze sebe setrásl, přidává na ostrosti, žene motor do řvoucích otáček. Děti neustávají a pokřikují na sebe, jako by se snažily překřičet hluk v interiéru vozu. Není to až tak jednoduché. Je to Škoda 120 ve špatném technickém stavu, jak jinak. Otec vyzařuje směsí tichého smíchu se záchvatem šilence. V matce to zatím jen potichu vře. Vejrá tupě před sebe, jako by stáli v zácpě. Nevnímá plechový kostitřas, labilní rachotinu bez technického osvědčení poskakující po silnici. Filmuje netečný klid, jen oblouky vyjížděné se smykovým hvízdotelem s ní házou do stran.

A cesta pokračuje. Z otce je domácí závodník, sice mírný psychopátek, absolvent několika kurzů psychiatrického léčitelství, tj. protialkoholních kurzů, ale o bonbóny se ještě dokáže dětem postarat!, nebo jak to je. A ty mu to náležitě dávají znát. Hulákají

na sebe, šermují ulepenými prackami, prskají vztekle při tom hustosladyými slinami, otevřenými drčkami plnými rozměkklé hněteniny oblepující zuby nesrozumitelně na sebe huhlají naivní dětské argumenty... Z chřtánu mezi bizarně pestrobarevnou plastelínou probublává kvákot budoucích vrahů nebo alespoň šikmoplocháčů.

V matce přetekl džbán! Prudce se otočila, až se haranti lekli, v momentě jim sebrala všechna ta žuzu a mrskla jimi do schránky před sebou. Poté beze slova zvrátila hlavu zpět do opěradla. Otec stále za volantem. Děti kupodivu na čas zmlkly, jen koukají. Bez přikládání dalších náloží do ublemcáných úst, začaly pociťovat zalísované zbytky chemických laskomin, ty jim začaly najednou v ústním pocitu překážet a zaměstnaly je na chvíli dolováním jich jazykem. Matce se mezitím zklížily oči docela. Otec nastejno. Jeho psychika má zřejmě zvýšenou setrvačnost, zcela se oddal nebezpečné jízdě. Je to pro něj droga, bere zřejmě jízdu na kuřích nožkách starého typu úzkorozchodné stovdvačtky, r. v. 78, za náhražku svých neúspěchů. Spojka, plyn, dupe nezodpovědně hlava rodiny na pedály, krouhtoč, trh volantem, nic nedbaje sjetých pneumatik, vyhlášky 100. Otec jak v transu. Matka v limbu. Děti vyčkávají... A v tom:

V nestřeženém okamžiku, dá-li se ten tak nazvat, se kluk zezadu předklonil mezi předními sedadly a umným hmatem ve zlomku sekundy vybral celou hrstí ze schránky zabavené laskominy. Kapsář.

Vidím Prodej jablek

Vidím Prodej jablek, zastavím a jdu tam, že bych si jich pár vzal...

Jakejch jablek? Co to melete? Prodávám jenom vejce. Co Vy to melete, proč tam teda máte tu ceduli? Jakou ceduli? No Prodej jablek. Ale jděte, kde by se vzalo, teďka jsou jenom vejce. No tak se běžte podívat, vy chytřej. Prosimvás, co bych se chodil dívat, snad vím, co mám na ceduli...

Ajó, Prodej jablek. Tak to se omlouvám, promiňte, to jsem vážně netušil. To nechápu, jak je tohle možný. Ale jó, je to moje písmo... i křída... To jsem se musel nějak splést. Jak je tohle možný? To fakt nechápu. Ještě jednou vážně, promiňte. A vejce byste nechtěl?

Ne! To tedy ne! Díky! A odcházím. Taková drzost! Vejce! Na co vejce? Co s vejcem, říkám si a už jsem pryč. Chtěl jsem být ještě trochu drzý, jako že vejce nepotřebuju...

...respektive jako ta baba za kasou u nás v práci v jídelně, když si dám poloviční porci čočky a tudíž i jenom se dvěma půlkama vajec natvrdo, když totiž při plný porci jsou tam čtyři, tak při placení, když jí to připomín-

nám, že mám jenom dvě, tak ona, že to snad každé chlap.

...ale nic už jsem mu neřek a šel jsem hned pryč... stejně jako tý babě za kasou. Odtrh jsem tác se žrádlem od pultu a hnal ke stolu. Co bych s ní familierizoval, taková odrůda, ještě by mi nechutnalo, pohublá vráska, že by se v ní krve nedořežal, jenom ústní snahy dohnat mládí aspoň na papíře. Jo kdyby takhle zanotovala ta mladá u druhý kasy, tak to bych si hnedle nechal záležet na odpovědi plně štáv a jiných překypujících produktů, nevyjímaje prdelující krve”), ni mlíka po bradě zajička, pěkně bych jí to spočítal, jenže ona aby začala podobný špás, k tomu předaleko, těžko se něčeho takového od ní v mysli domáhat, u té ani nad hrobem nelze očekávat, že by se trochu spustila, aby dohnala mladické hříchy, aby se jaksepatří dozásobila. Kdepak, to ona si nedá pokazit vizitku, taková škoda. Jo, škoda s křížkem po funuse, to už snad není škoda, och, už dost. Zadrž jen pomyslet na nějaké eschatologické eskapády.... A taková to je teďka zamlada štabajzna. Vždycky alespoň dvakrát větší frontu u kasy než ta druhá, jedna samá úslužnost a ochota v blondu, jeden celoživotní křesťanský úsměv od ucha k uchu. Ten bude protézama na smrtelné posteli dozajista vyzařovat jako v mládí. Protože je to charakter! jaký se hned tak nevidí. Řádové sestry by mohly závidět! takovou morálku a čistotu v jídelně. Ale to všechno je na proutek málo, je třeba si nechat zajít chuť na laskominy. A tak to má být, jen co je pravda.

Aby to ale příliš nesklouzlo..., blbec jeden, napíše si místo vajec jabka... A heleďme, to by se mu koukám mohlo hodit, mít místo vajec jabka. Určitě šidi, kde to jde, a tak by měl aspoň o nějaké hřích mň. Aspoň by se na starý kolena trochu napravil a očistil. A Eva by mohla trhat jako ztrhaná. Jako by se nechumelilo. A tak by... Ale nějak se mi nelíbí přepisovat historii. Nasedám do auta a honem pryč.

Nasedám do auta a je to tady: Chrrrr, Chrrrr, no dyť to říkám. Chrrrrr, Chrrrrrr. A je to tady! A taky že jo. Pustil jsem si totiž rádio. Říkali jste si asi, to se daleko nedostal, ale kdepak, už jsem dávno za vesnicí. Rádio začalo hrát okamžitě jako z partesu. A hned jsem se trefil. Jenom jsem nased do auta, pustil rádio, a bylo to tady, tedy tam. Předehra zajasala, jak kdyby to měla být Prodaná nevěsta a oni to Smokie. Britská předpubertální kapela, kterou jednou Květa Fialová přinesla do hudebky na nauku, aby ji paní učitelka pustila v duchu výuky. Ale uznejte, hluboká sedmdesátá léta, Květa úsměvu, tónu i grimasy ne nepodobných láskypřetékajícím nezadatelným úsměvům jídelního plátna nese zahnivající vinyl jako na podnose paní učitelce, které se do toho zjevně nechce, jak už jsem říkal, ředitel hudebky, bázlivý katolík skrývající tolik

své přesvědčení, až učitelskému stavu vstávají strachem z případných procesů vlasy na gramofonu, hodina utíká, Květa škemrá..., a tak až v poslední minutce před zvoněním paní učitelka Malachitová se uvolí a pokyne Květě, no tak to ukaž, kousek si pustíme. Tak si, děti, zahrajeme od Smoka, tak přesně to tehdy paní učitelka řekla a Květa rukávem zakroužila po černém diabolizujícím disku a tak naléhavě radila paní učitelce, kam přesně jehlu zapíchnout, protože už zbývala vskutku jen minutka na pochlibení se proletariátu, až ji paní učitelka nechala desku pustit samu. A Květa se nemýlila. V gramofonu to zachrochtalo, stejně tak jako jsem si po čtyřiceti letech v autě po prvních tónech „anglického názvu“ znechuceně nad pokleslou estetikou dávno sečteného beatu zachrochtal: Chrrrrr, Chrrrrr. A po pár tónech, když ozval se nefalšovaný chrchlota la Drupi, jsem vítězoslavně prázdnému autu bez spolujezdce dychtivě a spokojeně oznámil: A je to tady! A nadvakrát, nejdřív dychtivě a potom spokojeně a na závěr pokýval si přitom uznale hlavou znamením kří..., pardon, formou strejcovského samolibu, jako že jsem to já, kdo na tomto místě a v tuto chvíli určuje pravidla, což dává význam dle uvážení.

Jo a u nás to zpíval Karel Zich a říkal při tom něco o Alence z říše divů. Tudiž uvažte.

Říkám, věci se mají podivně, tedy přesněji: „Ach Bože, jak je to všechno tajemné...“ jak říkal Hurvínek v jedné nahrávce, při níž se na něj Spejbl strašně rozzlobil, až Hurvínek nevěděl proč. Pan Stéblo se totiž dozvěděl, že jeho dítě pojídá hady..., a v tu ránu jej zachytí tak silný cholerický záchvat, že nedokáže srozumitelně formulovat jedinou myšlenku a jenom směrem na Hurvínka soustřeďuje jednu nepřestávající kletbu, až Hurvínek za kulisy dokonávajícího chroptění otcova totálního zbědování pronáší tuto památnou větu, kterou já tak často po něm s oblibou opakuji:

„Ach Bože, jak je to všechno tajemné...“ Jako dítě jsem vnímal mnohé reálie ze Skupových nahrávek z padesátých let jako nesrozumitelný anachronismus. Jedna z nich bylo jméno Žofka. V životě jsem to neslyšel. A Hurvínek najednou obědvá užovky a Stébla z toho může trefit šlak.

Neboli Máďááršláágéér. Ano, opět jedu v autě, tentokrát ne sám a z rádia zaznívá stanice Magyar Slager. Jedeme do Sela Zahatě. Selo Zahatě, rodiště mojí manželky v Zakarpatské gubernii. Jedeme, hovoříme, debatujeme, posloucháme rádio, já k tomu občas trochu pozakroutím volantem a cesta ubíhá...

...když najednou Oksana pronese: je to tak krátký, že se tomu člověk ani nezasměje, majíc na mysli jednu mou povídku a bez hnutí brvou pokračuje v pilování nehtů, v pilování za dokonale synchronizovaného zvuku několikerých houslí... Přeladil jsem totiž na Magyar Bartók. A komorní orchestr trhavě smýká žíněnkami s takovou vervou, že kam se hrabou frekvence vítězů při závodech ve strouhání kořenové zeleniny.

Ty jedou! Ty kmitaj! Přesně do rytmu Oksanina pilování nehtů. Přestávám tomu rozumět. Nedokážu zodpovědět otázku prvotnosti slepice s vejcem. Chápu, na začátku byl prodej jablek, ale teď pilník rejduje na nehtech k nerozeznání od smyčců. Drhne to v jednom kole dokonale rezonance. Přesněji to ani drhnout nemůže. Přesněji, vůbec to nedrhne. Je to dokonale. Můžu se „zesrat“ smíchy. Kulomet smyku koňských ohonů za doprovodu vroubkatého plíšku. Nemohu uvěřit, že by moje žena byla tak dokonale pohotová a nadpřirozeně obdařena ve vytrysknutém okamžiku takovým smyslem pro humor, jak při velkém třesku. Jenom jsem přepnul stanici a okamžitě to chytilo dech. Žádný umělý dechání, žádný přípravy, fest zběsilý rytmus masturbace smyčkových kolibříků za doprovodu manikúry...

...až jsem musel zastavit a v klidu si celé představení doposlechnout a celou událost na silnici nechat v klidu doznít, neboť mi z toho na čele vyrazil dvojnásobný pot, jak zasažen multikulturním zážitkem, jsem za Spišským Hrhovem málem nevybral zatačku...

*) zabijačková polévka

Roztáznutá kudla

Nejdříve zjezdil za několik let celou Evropu, kde všude po sobě zanechal jenom bezvadné výsledky. Svým uměním bez obalu převýšil každou domácí scénu. Potom přišel do samoobsluhy a chtěl si tam mezi regály umlít sáček kafe. V té chvíli jsem ho spatřil poprvé v životě. Nemohl jsem si tu příležitost nechat ujít. Začal se zápas o otevření sáčku. Už k němu ale přiskočila bába v odporně (kriplovsky) krymplenovém plášti. Viděl jsem to. S polovypelichaným drdólem zaujímal mezi personálem bezpochyby blíže neurčené zařazení. Při nejlepší vůli by to mohla být pomocná síla k sázení zboží do polic a k odeírání vratných lahví. Vyhrkla: „To bude na kudlu,“ dlužno připomenout, že byla i nehezka. Vyhrnula si to směrem k okýnkou pro odběr flašek, kde bylo nejspíš její místo. Nebylo by těžké prokázat, že se pravidelně opíjí. „Dyť já ji mám v kapse,“ praštila se do čela a drala se pracně davem zpět k umělci u kafemlejnkovitého zařízení. Díky nervozitě kafemlejnku, či co jsem chtěl říct, zjevné nervozitě zákaznickově, bylo možné vytušit, že by si raději pomohl sám. Roztázla kudlu a familierně začíná konverzovat. Zejména ale nevypadá příliš zručně. Přece jenom se jí kudla kudysí vysmekla, protrhla sáček, čímž na zem vypadlo zhruba něco mezi sty až stodvaceti kávovinovými bobky. Jéjej, přiškrčeným hlasem v sehnutí, to je dobrý, semelem, pane, nebojte, semelem, sbírá bobky. Věhlasnému poevropskému umělci začalo se dýmit z úst. Nakopl babku do stehna, ale uklouzl po skupině jedenácti bobů. Takový průjem nedostal ani na jevišti u královského dvora v Belgii.

Setkání s klientem před vypínačem

I stalo se jednou v naší inženýrské bohatýrské kanceláři, že jsme projektovali dům velmi zbohatlickému klientovi, který se nikterak netajil namnoze nemocnými architektrálními požadavky na své bydlení. Jednalo se o rekonstrukci dobové secesní vily z počátku století, kterou zakrslík koupil zcela jistě z nemravných peněz a z které donutil architekta udělat hotový slepičinec.

Zmeliorovaný amébovitě meandrovitý kurník na vydrínožce uprostřed potemnělé zástavby pod korunami ztepilých ředitelských jírovců. Střecha zaplásklá žvejkačková bublina oranžoidními doškovými peripetiemi, výrazně ovlivňující střešní krajinu jihobubenečského spárku. Fasádní mnohazubé cetky, užízle jak prd napodobované polystyrénem fasádního zateplování nesly znaky cizorodých perlorodek. Základy jak grunt do navětralých brídlíc prolomovala v relaxačním suterénu obrovská prohlubeň suchého záchoda jako exhibicionistický artefakt slabého, leč tvrdohlavého a na své výdobytky neúměrně pyšného výtvarníka, který se úderem roku 1989 vydal cestou menežerského překupnictví zarámovaných hadrů a obchodu s křížovkářskými narkotiky.

I tak se stalo, abych se dostal k tomu, kvůli čemu to všechno povídám, že budova hotovená na klíč, ocitla se téměř před předáním a v ten moment zámožný klient se nepochopitelně tasí s připomínkou, že vypínače jsou příliš nízké a že je chce všechny do metru padesáti. Architektovi z toho rázem vyvstala mozková představa zdravotnický záchranářských nosítek anebo vozičku. Kon-

trolní den musel být poprvé a naposledy výjimečně předčasně ukončen.

...pan domácí prý jenom tak trochu opomněl zdůraznit svůj zvyk občas si při rozsvěcení zahajlovat.

Spláchnul jsem chlu

Mikropovídka začíná, jak na záchodě v práci máme jeden speciálně k tomu určený pisoár.

To zatím ještě nic neříká, aby bylo jasné resumé. Tudiž, ne že bych byl zrovna v určitém ohledu čistotný typ, ale vždycky mě strašně rozcílí, když na něm najdu vlasové liniovitou nečistotu a pod ním těž kapky svěhlavé moče. Tam na bělostném hrotu provensálské keramiky, na oblé hraně vyčuhujícího zobáčku misovitého podkusu delfinovité držky zdravotné technicky vemenovitě nádržkovitého trychtýře, sociálně zařízeného předmětu, tak tak. A stejně tak pod ním na decimetrově čtverečkované dlažebné směsi kontrastně vyspárované podle vzorníku RAL a citění nositelů archivních titulů. To všechno, a obzvláště tyto dva tituly, mi čarovnou mocí nadzvedávají žlučový adrenalin.

Jdu na záchod... a vida:

Byl tam! Kroutil se napůl přilípnut do smočeného povrchu, napůl krouceně vlál do vzduchu. Šedivo černý, blondato kaštanový. A pod ním jakbysmet kapance, nikoliv už ve tvaru aerodynamicky slzovité kapky, ale rozpláclého lesklého svatebně penízkovitého koláčku. Hrome, zanaďjásám. Mnohdy mně zavelí pokušení zavelet testu na DNA, abych zjistil prasatého pachatele, sebrat pinzetou ze špičky mušle chlupatého kamaráda, nabrat pipetou z kroužkovitého ostrůvku na kachličce.

Co se dalo dělat. Projevil jsem notnou dávku čistotnosti a při dokončováním úkonu jsem přesně nasměroval poslední kapky své očištěné tekutiny na toho pohlavára, musel jsem obzvláště přesně na hranu do oblasti sklonu – a setřás je z přezhrázovité hrany – nejdříve přes skalní převis – dolů do údolí, do ováloidní bělury na dno zářivé sanity a odtud jim další cestu připravil do nekonečně temných vod kanalizačního potrubí nekompromisním stiskem splachovacího knoflíku v provedení loket – nerezová čepička špuntíku ventilové hlavy, nač bych si ještě špinil prsty, či dlaň, že.

Kapky na zemi, jsem pro jistotu zředení pokapal vodou, kterou jsem nabral z umyvadla do úst při nápojovém okamžiku a nohou z kýble pod umyvadlem zašlápl hadr a vytrěl podlaze pod pisoárem zrak. Potom jsem hadr vykopl znovu na kýbl, bez jediného dotyku ruky, a umyl si ruky a bylo.

Piju zásadně značkové pivo

Chodím zásadně po značkových cestách Dívám se zásadně na značkové programy Čtu zásadně značkové čtivo, knihy a časopisy Hledám zásadně ve značkových jízdnicích řádech Koupu se zásadně ve značkových rybnících Svě exkrementy vylučuji zásadně do značkové stokové sítě Dýchám zásadně značkový vzduch Při psaní používám zásadně značkových bukev Při krádežích merunek používám zásadně značkové košíčky Chodím krást zásadně značkové meruňky Používám zásadně značkových výrazů Vydávám zásadně značkové zvuky Kamarádím se zásadně se značkovými kamarády Oblékám se zásadně značkovým způsobem Boty obouvám zásadně značkovými pohyby Souložím zásadně se značkovými ženami Schovávám se zásadně před značkovými dešti Jsem posedlý značkami

foto archiv V. P.

Vladimír Pavlovič (narozen 1. 10. 1963) žije v Čelákovících. Vystudoval Stavební fakultu ČVUT v Praze, pracuje jako projektant. Publikuje v časopisech, v roce 2004 vydal v nakladatelství Petrov sbírku povídek *89 míst k sedění (příhody z vlaku v tekuté próze)*.

odněkud přivátý šál

Martin Langer, Paříž, fotografie, 2010

Báseň byla jako řeka
která teče kolem hlavy
někdo chytal pstruhy
a někdo si jen tak chladil fajfky

Báseň byla jako rybník
který stojí a čeká
někdo chytal kapry a štiky
a někdo se styděl v rákosí

Báseň byla jako moře
které pohlcuje nemoci
někdo se nebojí žraloka a nechá se požahat
medúzou
a někdo se rozkládá v soli

•

Nebyla to hmota
ale jen úryvek z těla

Nádech měl už i ozvěnu
a výdech se ničemu nedivil
kruh se uzavíral
pouta byla němá
v pátém světle bylo hezky
snad tam nebudou komáři ani hyeny

•

Uprostřed slzy se schovávalo varování
zbytek se dal chlastat
po troškách
buňky se začaly ptát
...
proč?
...
A proč ne
hulákalo se zpět do ozvěny

•

Kousky básní byly nedosněné sny
bio bylo na dvojce
mírná zátěž
oblačno až polojasno
tělo bylo plodem lásky
tak nebylo důvodu
mu jakkoliv ubližovat

•

Mezi vodou a sluncem došlo ke vztahu
nejdřív to byl teda jenom sex
pak to ale bylo vážnější
voda se nechala zbouchnout

A bylo

Je

A bude

•

Když bleskl blesk
blesklo to až na půdě
a v té vteřině se v pravé hemisféře
objevil levý život
při dalším blesknutí už tam nebyl
ale o to déle zahřmělo

•

Mrak si potichu kroutil své kadeře
a slunce mu tam hladilo melír
nebe bylo zástěrou
a rybník dělal zrcadlo
měsíc se zrovna probouzel
bylo to moc pěkný
ale ten tryskáč se do toho neměl srát

•

Vánoce byly za dveřmi
byznys měl svátek
slavili to vždycky spolu
museli
měli to ve smlouvách
a ten kdo nepřišel na hostinu byl tvrdě
odsouzen
a degradován na muzikanta z Betléma
musel kaprům na pohřeb

•

Omývej se tiše vodou
a myslí na to, že voda omývá vodu.
Polykej vodu
A myslí na to, že voda se vlévá do vody.
Myslí na vodu
a věř, že voda myslí na tebe.

•

Ve tmě byly myšlenky
jako víly v bazéně
jako akvabely bez drezůry
jako siluety bytí
Tady se neloví chapadly
ani lepidlem

Jen se koulí očima
a trpělivě čeká

A čeká

•

Po Novém roce bylo většinou lidem špatně

Filip Špecián

někdo přestal kouřit
a někdo si začal píchat Danone rovnou
do žíly

někdo začal naslouchat tělu
a někdo si pouštěl silvestrovská show
ze záznamu

ten hleděl do nebe
a tamten do studny
ta si všímala ohně
a ta zas slevy
kontrast se s tím nemazlil
bílá byla světlejší a černá jako mák

•

Asfalt byl místy popraskanej,
zpod něho se ozývalo –
„nikdy nebudeš první, ty troubo,
protože ta planeta je fakt kulatá!“
auto zastavilo
kolena se dotkla země,
začalo se rozednívat
ústa padla na zem
vítr se zastavil
Na dně spirály ležel prsten
S ostrými trny vně

•

Lidé čtvrtého slunce
zjistili v poslední křeči
že voda je živou bytostí
která přežívá ve zvláštní formě
na divném místě
mezi Venuší a Marsem
bylo však opravdu pozdě

Martin Langer, Paříž, fotografie, 2010

CENA

BÁSNÍK KOMTUREM

Nový francouzský velvyslanec Pierre Lévy předal v pondělí 22. února 2010 v malostranském paláci Buquoy básníku Petru Královi insigne komtura francouzského státního Řádu umění a literatury. Básníka přišla pozdravit asi třicítka jeho blízkých přátel, pan velvyslanec zdůvodnil udělení Řádu rolí, kterou Král sehrál v šíření francouzského jazyka a kultury, i jeho vlastním dílem, napsaným jak známo z velké části ve francouzštině. Kromě domácích přátel se přijel obřadu zúčastnit i Michel Deguy, jeden z významných francouzských básníků, s nímž se Král léta zná a jenž ho pravidelně tiskne v revue *Po&sie*, kterou řídí. Oslavenec ve svém poděkování řekl, že cenu chápe hlavně jako přátelské mrknutí, jímž mu Francie dokazuje, že jeho pobyt na jejím území nebyl jenom sen. Všichni pozvaní, domácí i přespolní, pili totéž (pravé) šampaňské.

Redakce *Tvaru* komturovi Petru Královi upřímně gratuluje.

Petr Král s Řádem umění a literatury

sněhové vločky nad Súdánem
se tomu chechtaly
anebo jenom nastrčená fraška
kolem letěla chřipka
jenom mávla chapadlem

•

Národ ateistů si začal uvědomovat
že ještě není zas tak pozdě

a začal se křížit

se vzduchem

super
bomba
tobogan
a po pár kilometrech
se stejně nikdo neozval
i když to fakt docela pěkně klouzalo

ztráta v čase
přestali se účastnit svých životů
seděli v hospodách
a zvenčí byl slyšet chichot flóry

•

Na konci doby hmoty
choďovaly babičky
i se dvěma velkými ruksaky do lékáren
polykaly ropu ve velkém

v nemocničních čekárnách
si od rána vyprávěly

o opravdových životech
a říhaly u toho diesel
a kdo bude mít nejvíc nemocí vyhrál
a bere bonus

•

Pavlač
co hlídala klukům rozbitá kolena
a posmrkaný kapesníky
pavlač
co vazby lidi špagáty na prádlo
a dospělým povolovala nevěrná vzplanutí
pavlač
která hnětla bytí
spravedlivě mlčela
odrážela průvan závisti
venčila zrcadlo společnosti

•

Bouřka mluvila ve všech jazycích
a stejně jich bylo hodně
kteří nerozuměli
nachytil si tedy dešťovku a vypil ji
byl taky vodou
jako kdysi

•

Syn přišel k otci
ukázal prstem na oblohu a řekl mu
že až bude velké tak to slunce vyhasne
a lidi budou mít místo něj už jenom
večerníci
která zahřeje jen toho kdo To bude vědět

Martin Langer, Paříž, fotografie, 2010

•

V demokracii vykryštalizovala blbost

do líbivých forem

něco jako když se přepasíruje zelenina
pod svíčkovou
a knedlík se udělal z laciného prášku

do líbivých pocitů

jako když přijede kolotoč a všem je blbě
na centrifuze
a na autíčkách všichni do sebe bourají

do líbivých myšlenek

jako když si pár blbečků postaví golfový
hřiště uprostřed lesa
aby byli taky někdy v přírodě na čerstvém
vzduchu

•

Země jako odněkud přivátá buňka
která spustila humbuk
míč co nikdy nebyl gólem
nikdo do něj nekop

Splašená auta
ropa hrála první housle
vánoce se staly olympiádou obžerství
svátkem nepotřebných druhotných hmot
otupění smyslu bytí
zabitím tvůrčí bytosti

a s každým rokem větší flastr planetě
více plastu
bordelu
blikajících nesmyslů
vatikánští maníci si mnou ruce
naučená oslava
destrukce postavená na lásce

•

A
hle
lidi
polapeni v podvědomí
televizního svitu

ani tam nešlo o prázdné věty
ale o zrcadlo dna
není doba na to
aby náboj byl plodný

Filip Špecián (nar. 1978 v Mostě) vystudoval fotografii v Děčíně, dosud publikoval pouze časopisecky.

Martin Langer, Paříž, fotografie, 2010

VÝLOV

Jakožto oddaný poddaný neurotické stoky, vrhám se do vypuštěného rybníka. Světlo sklouzne, sliny se seběhnou, holínky mlasknou v blátě – lekla bys – mrskneš se – mám tě! Nutno však přiznat, že jsem nelovil v bedně k tomu určené, ale svou pytláckou paběrku jsem prováděl v knižních nánosech celé redakce.

Jan Musil: Krajina na paletě. Družstevní práce, Praha – Podlesí 2009

V básních Jana Musila je několik míst (například na str. 47: „V horách v zimě, / k večeru, když se stmívá / a vítr zvedá sněžné víry, / je krajina hned bez paměti.“ či na str. 74: „Podél zdí hřbitova spadané listí / a alej holých topolů. / Když jsem tady naposledy byl, / klasy žita a pšenice voněly kolem / a proso se modralo chrpami.“), která mě okouzila jednoduhostí, s níž je tu vyjádřena atmosféra a přesah obsažený ve vnímané krajině. Tato místa by mohla stát sama o sobě, autor je však, více či méně úspěšně, rozvádí. Naplňuje tato krajinná dějiště entropií svého smutku, samoty, lítosti a vzpomínání na osudové ženy – ženy, které z těchto míst

hořce monologicky oslovuje. Možnosti napouští rezignací – a opět tak činí, více či méně, (ne)vkusně (ne)obratně (str. 64): „Ta její svůdná křivka těla / mým očím v mžiku odletěla / i s bílými labutěmi, / co zůstávají s vodou / vždycky samy.“

Jakub Žytek: Bohémie. Dobrá adresa, Praha 2009

V roce 2008 jsem napsal texty k cyklu symfonických básní B. Smetany *Má Vlast* a k *České rapsodii* B. Martinů. Proto mě na první pohled zaujala drobná publikace *Bohémie*, která z pozice současného kontextu tematizuje, v širším smyslu, český prostor, historii a lid. Uchopit básnickým slovem city spojené s domovskou krajinou a jazykem je však těžké a odvaha pokusit se o to mimo rámec extrémistických blábolů či toporných oficialit je mi sympatická. Ovšem u sympatií také zůstalo. Ta knížka trochu klame tělem, tváří se, rozsekána do veršů, jako poezie, ale je to pokus o esej. Eсей by to snad mohl být slušný, kdyby se některých provokativních myšlenek a přirovnání zmocnil hlouběji, neboť teprve to by ukázalo, zda jde jen o zatínání mozkové

muskulatury, či jde o myšlenky nosné. Zpět k tomu, co v knize skutečně je. Autor, průvodce *Bohémií*, mluví ke čtenáři coby pomyslnému cizinci, resp. pomyslné cizince; žena je oslokována v názvech (meztitulcích), které jsou umístěny vtipně (?) vždy na konci básní (odstavců), zatímco v textu samotném je osločován muž. Kromě zmíněného porcování má dojem poezie vyvolat také míchání současně hovorové češtiny s archaismy a učenými výrazy. Výsledek ovšem vypadá, jako když se někdo dlouhým monologem pokouší v putyce poučovat štamgasty (tohle se událo tehdy a tehdy a je, vy volové, jasný, že později to zapříčinilo toto). Sdělování obsah snad nejlépe vystihuje verš: „jako bys o tom už někde slyšel něco četl něco zhlédl“ (str. 18), ovšem, vždyť autor dále (str. 34) píše: „co jiného se smí a může / zrodit v takové zemi / atrap a napodobenin / než trapnost a třesavá huspenina.“ V případě *Bohémie* Jakuba Žytka byla huspeninka vyvářena z ostrovtipu a vybraných novinářských klišé – dobrou chuť!

Norma Marnotratná: Průhledný text (Básnické zkoumání). Samizdat 2010

Do třetice se pozastavme u jedné maličkosti. Je to jediná lesklá, černá čtvrtka formátu A3, poskládaná do nerozřezaného notýsku A6. Je na ní *Básnické zkoumání* (podtitul odkazující, společně s mottem, k inspiraci Wittgensteinovým *Filosofickým zkoumáním*) v podobě přesmyček, záměrných „chyb“ a významových posunů. Čtenář tu najde přesmyčky a přesuny trochu chtěné a nepříliš originální, ale i nečekané odhalující a pravdivé – ostatně to, oč se tu autorka snaží, je nejlépe vyjádřeno v jediném natolik celistvém textu „leporela“, že je možno ho nazvat básnickým plánem onoho snažení: „Ukotvená jazykem / Přemístím písmeno / Pootočím obrazem // Skutečnost zaskučí / Smysl vnikne // Jsi ~ kde ~ se ~ nacházíš // V koruně stromu / [jako] v brnění.“ A kdo že je Norma Marnotratná? Kouzlo pseudonymů spočívá, mimo jiné, v jejich rozkrývání; nechci vám proto brát radost vylovit si tuto rybku z bláta normální marnosti.

Nad stolem zavoní rybina, rybičky dušené bez duše, vypustím už jenom do vína. Mňaaam.

Vladislav Reisinger

POTÍŽE S ŽÁNREM

Petr Motýl: Každý svojí rybičkou
Host, Brno 2008

V prosinci roku 2008 vydalo nakladatelství Host Petru Motýlovi soubor jednadvaceti povídek *Každý svojí rybičkou*. Jde o typ prózy, ve které se autor snaží znova prožít a přiblížit nám minulý svět optikou dětského vypravěče. Takový způsob psaní česká próza zná – ať už z modelových *Bylo nás pět* Karla Poláčka, nebo z Kolmačkova románu *Stopy za obzor*, který z daného záměru vytěžil pro mě zatím literárně nejvíc. Jaká úskalí takové próze hrozí, jaké možnosti nabízí a jak se s tím vším vypořádal Petr Motýl?

Velikou možností takových próz je zdánlivá bezprostřednost – vypravěč spíš prochází světem kolem sebe. A skrze traumata dospívajícího (v našem případě devítiletého) chlapce lze přesněji pojmenovat i traumata obecnější. A tady je první zádrhel knížky. Motýl jako by nevěděl, co vlastně chce psát, a tak se text neustále rozbíjí o dvě své polohy koncentrované často do jediné povídky. Na jedné straně je tu dětský svět, dramatický, plastický, jehož půvab se často zjevuje jen v rychle vynalezeném metonymickém pojmenování soupeřů (*Paneláci*) – svět hry je tu, před námi, jsme oběma nohama v něm: „*A jak jsme vylitli s Galajdama v čele, Paneláci začali zdřhat, leda že s sebou zrovna měli Mazáče nebo Horynu nebo Šídla, což byli zase jejich skorodospěláci.*“ Věta se tu přerývá, skáče v bujarém chlapeckém vyprávění a strhává nekompromisně doprostřed bojů. Jenže. Potom na scénu vstoupí klíčová postava knížky, děda. Ale místo dodržení žánru, místo chlapecké zvědavosti, stojí před námi moudrost světa, tesatelná tak jedinečně do pomníků a odměnitelná snad jen metály, které odkejhají příslovečně neutopitelné husy. Děda je najednou vážný

a pronásí „neočekávaná“ moudra: „*»A jaké to bylo za války?«, ptal jsem se dědy. A představoval jsem si, co kdyby Galajdové a Paneláci měli opravdové zbraně. »Víš, já jsem starý jako tohle století«, neodpověděl mi děda hned. »A válek v něm bylo a je dost. Třeba v Africe zrovna teď,« ukázal děda na kopí z afrického pralesa, které měl na zdi. »My si tu povídáme, a tam kluci jenom o něco větší než ty strílejí ze samopalů po každém, kdo vystrčí hlavu.« A já si představil Jardu Kasíka v křovi u zastávky. »Ale ty chceš, abych povídal o první nebo o druhé světové, já vím,« pokračoval děda a pak mlčel alespoň [zvýraznil J. Ch.] pět minut. A nic se mu povídat nechťelo, to jsem poznal. »Co ti můžu říct jiného, než že každá válka je špatná,« řekl pak.*“ Záměrně delší ukázka snad vysvětluje, co mám na mysli – proti těm tvrdým, korektním, moudrým pravdám se sice chlapecký svět ještě chvíli brání, ale pak podlehne (tím děsivým spisovným alespoň) – a sympatie k budoucímu sigříkovi jsou otřeseny.

Jako by tu najednou nějaký superautor-ský subjekt, jakýsi dohlížitel ne snad vyprávěl, ale filtroval svět tak, aby se mezi těmi dětskými hrami zablesklo, dostatečně zřetelně, i to podstatné a vážné sdělení. Jenže já si mohu leda povzdechnout – jděte s ním do háje.

A to je vlastně největší nebezpečí, ale i krása knížky – Motýlovo robustní spisování tu probleskuje do dětského světa, který mu odolává jen občas. A tak najdeme překrásné popisy, založené mnohdy na jediném přirovnání – tady se ke slovu hlásí básník, tady krajina roste jako vytržený kus čehosi kouzelného, co mělo stát samo o sobě a bylo by plné: „*Podívali jsme se zpátky, byli jsme v polovině cesty. Na návrší, které se zdvihalo za poli, se objevil obrys města jako vystřižený z tvrdého papíru a postavený před zářivě modré pozadí. Štihlá a vysoká Černá věž a špice jezuitského kostela vykukovaly nad šedým pásem hradeb a kulatými stříškami bašt.*“

vidět, je město – Praha. Ta přímo doléhá též na papír, na němž právě píšu recenzi. V jedné ze svých črt Hodrová v tomto smyslu poodkrývá karty a přiznává, že nejen v jejím románovém psaní převládá dvojice následujících, spolučinných principů: Jedním je „živá paměť míst“, mnoho-vrstevnatý imaginativní repertoár, cosi, co bychom mohli nazvat proteovským geniem loci, jenž se nás chápe skrze míže portálů a kanálů, jenž ze psí boudy nápovědy šeptá, o co na onom místě běží, přičemž bere dech a řeč krade z úst. Místo ní nám druhý princip „fantazie míst“ podává repliky, hodící se do kulis – vyti. Místo tak prostřednictvím senzitivního subjektu rekapituluje nebo vytváří nové příběhy, které se vplétají městu pod kůži, do paměti. Úkolem spisovatele je podat o nich záznam.

Tento úkol je nesnadný, je trýznivý, neboť přivádí spisovatele až do katakomb beznaděje, kde by měl dojít zasvěcení. Jde o to, jak vystoupit z neutuchajícího kolotání dějin, jimiž si kolem prstu jako svazkem klíčů točí Fortuna, a kterými mnemotechnickými pomůckami se předem vybavit, abychom neztratili cestu zpátky. Jak ustavit prostor knihy, aby se stala místem čtení? Lze se psaním zmocnit fantazie míst a přitom stále čerpat z jejich živé paměti? Jistě je, že lze o těchto veličinách podat zprávu, i o tom, kterými spárami do našich očí mohou zatnout drápy, a přimět nás vyslovit: „Město vidím veliké...“

Přítomnost je problematizována, a přece to Hodrově nebrání dotýkat se aktuálních událostí, jako tzv. sametové revoluce, jež je odhalena jako imanentně teatrální, jako exemplum cyklického principu dějin, jenž člověka staví před otázku, jak se zachovat, jaký postoj v rozehrané hře zaujmout. Šlo o skutečnou revoluci, jež předpokládá katastrofu starého, nebo byla jen jednou

Pod nimi zářily červené střechy domů, naskládané do uliček sbíhajících z kopce. Jako stavba z dřevěných kostek na koberci, jenže takovou jsem nikdy nesvedl.“

Tady je Motýl důsledný, obraz vychází ze své logiky, rozvíjí se, aby pak dětské vidění potvrdil. Ovšem při pokračující cestě, o stránku dál, se zase už káže: „*Kdepak poklady tady, Petře,*« vzpomněl si děda na zlato a stříbro, které bych tu tak rád našel. *»Ty největší poklady má každý ve svém srdci. Jenom je objevit,« řekl a zadumaně se zadíval do vody.*“ Taková moudra prostě text rozbíjejí a je jedno, nakolik jsou sebepřesněji odposlouchána, zapsána či znovupřivolána z míst paměti – nedrží, jsou příliš vyčištěná, je to jen šustící papír.

A tak nejlepšími zůstávají ty povídky, které jako by na své poselství zapomněly,

chtějí jen vyprávět. Takovými jsou *Závody*, s krásnou připomínkou kultu angličáků, nebo *Archeologové*, kde se zase zpřítomňuje odvěká chlapecká touha objevovat i všudypřítomný strach z temného, neznámého světa reprezentovaného podivínským muzejníkem.

Naopak ale Motýl překvapivě selhává v místě, kde lze očekávat dramaticčnost, náboj, dětský zápal a vášeň. Tak je tomu v jinak odvážné povídce *Hokej*. Hokejový zápas, navíc s rozhodčím, o peníze! Očekával jsem úchvatnou bitvu, která si nezadá s blížící se olympiádou – místo toho jakýsi pimprlový pohyb loutek, který nemá se sportovní vášní chlapců nic společného: „*»Pěťo, sem, dělej!« křičel Pepík Šajner. Čepice mu spadla z hlavy a vlasy mu trčely jako polárníkovi v bouři. Přihrál jsem. Pepík se rozmáchl a dal gól.*“ Obraz začíná dobře, i s tím detailem spadlé čepice. Ale: Dal gól? Kam? Jak? Pod víko? K tyčce? Cítím se ošizen. Pocit nesplaceného dluhu se změnil v jistotu při popisu posledního, vítězného (!) gólu: „*Pavlu Vychodilovi roztrhli rukáv svetru. Děsně se naštvál, a když dostal puk, udělal tak zuřivý sólo nájezd, že jsme vedli tři dva.*“ Ano, zdánlivě je tu všechno – akce, přelévání skóre, řvaní „*Góóól!*“ Jenže – z té vyprávěcí dikce se skutečně vytratilo drama a změnilo se v popis. To je prostě pro hokej málo.

A tak je to vlastně s celou knížkou – neví, čím chce být. V nejlepších místech je vášnivou snahou znova vyvolat svět, který byl. Tato svatá snaha je však zabijena snahou ještě o trochu víc svatou – totiž sdělovat světu pravdy o jeho minulosti. Tím se stává knížka nehotovou hned dvakrát – z pravd se stávají úctyhodné banality, z chlapeckých dramat krotké vzpomínky. A přitom stačilo jen podržet tyto dvě roviny od sebe, jako se to povedlo v úvodu citovanému Pavlu Kolmačkovi v jeho *Stopách za obzor*. Škoda.

Jakub Chrobák

PONĚKUD ZAVÁDĚJÍCÍ POPIS POHLEDNICE MĚSTA

Daniela Hodrová: Město vidím...
Pavel Mervart, Červený Kostelec 2009

Vstupujeme do města... ne, to městské brány, vynořující se na neočekávaných místech, nás pohlcují, ať už jde o kolébku, údolí nebo jeskyni. Jakožto časové bytosti jsme kladení do prostoru, který spoluurčuje rysy našeho bytí. Krajina dětství nepředstavuje jen statický katastr, v němž se ocitneme, ani seznam všeho, co se nám staví k dispozici, neboť je movitá ve své nemovitosti. Obýváme ji a ona nás přepadává. Město vyplouvající z temnoty průjezdů je netvorem, čili něčím lidskou rukou nestvořeným. A Daniela Hodrová to ví. Podává nám o tom druhým vydáním souboru próz nazvaných *Město vidím...* zprávu, která se přimyká k jejímu širšímu románovému cyklu *Trýznivé město* i k jejím literárněvědným textům, zasvěceným převážně literární zkušenosti míst.

A proto nepřekvapí, že jedním z jejích klíčových témat je vztah psaní a jazyka ke zkušenosti místa. Jak už jsme řekli, místo nás předchází, jsme do něj zasazeni, vtisštěni na způsob buněčného ornamentu, vepsaného do okrouhlé kraslice lůna. Pak kráčíme životem v domnění, že sledujeme námi vytyčené cíle, až do chvíle, kdy v temném průchodu vběhneme do pavučiny. V takové chvíli můžeme nahlédnout, nejen že jako ten pavouk můžeme mané tkát vlastní příběhy a touhy do rozestřeného běhounu okolí, ale rovněž že naše nohy může celou dobu vést neviditelná ruka Uhelného, Ovocného, Koňského či jiného trhu, jež nás dovádí k tomu, abychom skládali uhlí či ovoce do sklepa, když je nám teplo nebo zima.

Privilegovaným autorským subjektem této knihy, v níž se úsilím vypravěcky dává

z mnoha peripetií na hony vzdálených momentu anagnorize, kdy hrdina seznává, že bloudí, že je na čase začít jinak, začít novou komedií? Hrdinka, vnímající atmosféru doby, se obává, že ani „teď“ ke stavbě nového Jeruzaléma nedochází, je totiž v Praze, ve městě, které vytrvale vstřebává zvraty a je srozuměno s potopami, jež přicházejí tehdy, když obyvatelé zapomínají, že oni netahají za nitky městského podnebí. A i když se je pak někteří, kdož mají pocit, že prohlédli iluzi, pokoušejí přestříhnout, aby se vymanili, činí tak nůžkami, zavěšenými na drátech průtrží mračen, dštících z provaziště gotické klenby. Z tohoto inverzního soukolí barokních varhan, z jejichž píšťal se snášejí kulis a fasády domů, aby zabránily jisté vizi, spustila se také televizní věž, co zastíňuje celé čtvrti.

Na rozdíl od autorky, jež nostalgicky inklinuje k původnímu organismu místa a odmítá kardinální řezy, přičemž nevráživé pohlíží na kulturní barbarství nedávné současnosti, si myslím, že je zapotřebí být důsledný: Hodrová je přesvědčena, že se každý, kdo delší dobu žije v Praze, chtěl nechtě stává loutkou v miniaturním modelu města. Pokud tedy věříme principu fantazie míst, potom bychom měli chápat lehkotvážné akty pýchy, co tropí úředník, oblužený falešnou mocí, či developer, zpitý možnostmi a prolukami, tak, že to spíš samo město se zmocňuje projektantovy vize, aby se samo restituovalo. I kdyby mělo město jednou zaniknout, patřilo by to k jeho totálnímu fantazmatu, jenž je pojištěn tím, že místo nezaniká tak snadno.

A co odpovědnost, co památková péče? Ano, či paměť? Když dovedeme uvedené principy do důsledků, je člověk na jedné straně povinen vidět skrz, na druhé mu nezbývá, než s hrůzou přihlížet zaseknutému mechanismu orloje. Ačkoli Hodrová rozvíjí origi-

nální poetiku prostoru, na první pohled u ní převažují vizuální a časové aspekty. Pravda, místa si osvojujeme temporálními akty, to by však, podle mého soudu, pokud jde o místa, nemělo vést k tomu, aby se jejich speciální dimenze vytrácela v éterické dějinnosti. Nejprve bychom se měli ptát, odkud berou „otisky“ živé paměti míst mizu, která jim dává vyrůst ve zkušenosti, skrze niž se obráží v dalších otiscích. Z jakého zdroje klíčí živelná materialita a energičnost znamení, že se prostřednictvím příběhů nechávají spatřit? V jakém dole těží své síly tvůrčí princip nekonečné, trýznivé obnovy? Kde vzít odvahu k tomu, abychom se pokusili na něm organicky, odpovědně a současně osobitě participovat? Jestliže bychom se potom jali pátrat po ložiscích perel na dně Vltavy, nezbylo by nám, než obětovat dech a sítem plic se prosít k esenci nánosů, přinášených řekou, která tvoří osu území hlavního města, lodní šroub matky měst.

Ale je věcí názoru, jak postupovat při vyplňování vizí. Přestože Hodrová sama hovoří o intenzivních taktálních zkušenostech, jako je ponorná, snová plavba Vltavou, zdá se mi, že je vždy nahlíží prizmatem pozorovatele, který interpretuje smyslové dojmy jako obrazné či symbolické představy. Jazyk těchto meditativních próz udržuje ve svém zorném poli distanci od předmětu i vlastní sonorní materiality, a proto dokonce i ve chvílích, kdy referuje o zážitcích blízkosti posvátného, budeme zřídka kdy během čtení sražení spodními proudy a extatickými záchvěvy iniciačních fází. To proto, že je tato kniha zprávou, že pomíjí senzuální rozměr jazyka, že je prózou.

A co? Možná, že právě v tom, že je mapou či dokumentem, spočívá její hlavní přínos: Ukázat nám, kde bychom mohli zakusit hrdelní zaúpění: „Město vidím...“

Martin Poch

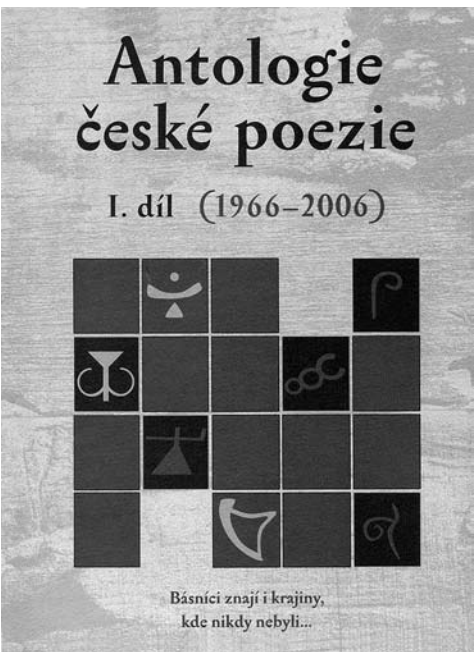

BÁSNÍKŮ PLNÁ ČEKÁRNA

**Antologie české poezie,
1. díl (1966–2006)
dybbuk, Praha 2009**

První díl dybbukovské antologie české poezie nezklame očekávání, kněmuž opravňoval příklad dílu druhého, toho, který prvnímu předcházela; dokonce toto očekávání předčí. Časové vymezení výběru zůstává tajemné, na rozdíl od dat v titulu a na obálce je uvnitř knihy určeno věkem autorů, narozených (většinou) před rokem 1940; některé básně jsou přitom vybrány i z knih vyšlých v roce 2008. Ať tak či onak, i tady se vzhledem ke zvoleným datům může každý básník vykat jen částí díla, jeho první etapa je z něj spravedlivě vykousnuta s touž rozhodností, jako u autorů druhého svazku. Není na tom nic zlého, to se ví, básní je tu i tak až až, stejně jako autorů. Jsou tu i ti, na které se ve druhém dílu zapomnělo, řada se jich naštěstí v tom ohledu zřejmě ozvala sama; šanci na místo na slunci dostal v podstatě každý, kdo kdy napsal báseň, osvětáři, tanečnice i stylisty, trenéři, konferenciéři, fízlové; šťastně sem proniklo pár autorů úspěšných songů, někteří spolu s harfou, demokraticky je tu dáno místo i grafomanům a funkcionářům, slovo dostali také ti, kdo považují za básníky Jaromíra Hořce nebo Václava Daňka. Je tu i důstojná dáma se dvěma pomlčkami ve jméně, chybí snad jen Václav M. Sečkář a Ada Přikrylová. Kniha má zkrátka úplnost krajanské ročenky nebo sjezdu abiturientů, ještě trochu víc než druhý díl připomíná narvanou nádražní čekárnu; kvantita tu definitivně

a úlevně vítězí nad kvalitou. Občas se, pravda, lze ptát, proč tu vedle Havla není i Hrabal a vedle Karla Šiktance Jiří Šotola, proč Karla Sýse nedoprovází Miroslav Florian a Miloše Vacíka Oldřich Vyhliďal; to se ale v davu dá přehlédnout, stejně jako to, že v něm není místo pro lepší rozlišení autorů podle významu. Buď tu prostě jsou, nebo ne; jsou-li, dostali buď tři stránky nebo jedinou, víc dostat nemohou. Vladimír Holan tak má tři stránky stejně jako třeba Miroslav Skalický, Jiří Žáček nebo Prokop Voskovec, autor jediné vydané sbírky (je pravda, že je zároveň se mnou uveden jako autor Jarého *Krále Ubu*); Holan – tak jako Jiří Kolář – je ovšem zastoupen jen posledními básněmi, v nichž už je sotva stínem sebe sama. Bohumila Grögerová, Milan Koch nebo Ivo Vodseďálek mají pro jistotu jen po stránce, jedinou stránku dostal i Ladislav Stehlik, jehož bibliografie čítá aspoň sto titulů. Ze dvou básní, jimiž je zastoupen, končí jedna slovy „*To máme pole, / to máme pole / jako zahrádku*“. Poesie ovšem v knize bují všude, valí se z ní horem i spodem. Zdena Bratřovská třeba vybízí „*Pojď, načerveň si ústa maliním, / které mi vrostlo do brázd*“, zatímco Daniel Stroj zaklíná „*Až prozkoumám ji [duši] do svítání / krve hrst padne na předěl*“ a z Petra Skarlanta zní výhrůžné „*Klen statní / ve tmě*“. Podmanivě to kolotá i na okolních loukách: Milan Nápravník vzývá „*bílé larvy / křízící vzájemně své kruhy datlemi kalů*“, Jan Mareš vidí, jak „*kep slizem zvrásnělý / na měsíc otvírá / svou půlnoc pro zpověď*“. Bývalý předseda normalizačního Svazu spisovatelů zas odvážně volá „*Človče // umožni dobru / aby vládlo zemi / (...) A sobě nedovol / abys vše zničil*“. Pokud jde o obli-

gátní básnická témata, jen pozorné počítání by určilo, zda v knize převažují básně o tom, že život je pomíjivý, nebo ty, jež rovnou zjišťují, že končí smrtí. Jak zkrátka přišel až z Polska sdělit (v předmluvě) Leszek Engelking, „*S básnickými reflexemi rozmanitých prožitků (...) se setkáváme na stránkách této antologie*“. Uprostřed závalů poesie je dokonce občas místo i pro kus skutečné básně, ať přísnější, jako Kostohryzův text Z kterého žalmu, ať – zdánlivě – rozvernější jako Voskocovy Nesouměřitelné cesty. Ty chybami, které v nich zůstaly, svědčí zároveň o tom, že básně nikdo zbytečně neznasilňoval redigováním a že jim byla příznána svoboda volně se roztékat, hroutit a vylé-

vat z formy; jednotlivé oddíly Havlíčkova *Pekingského hematomu*, napříště netísňeny autorovým záměrem, se tak s úlevou jednoduše slily v jediný text. Školáci, jimž je kniha určena, se nad ní rozhodně budou mít z čeho veselit, ti, kteří nebudou číst básně, aspoň z fotoportrétů – hlavně zas těch nově pořízených –, na nichž básníci staví na odiv všemožně ztrápené a zduřelé, uskrípnuté a zmačkané, nabourané a vyraňované tváře; hvězdy jako Karel Šiktanc nebo Viola Fischerová nepatří k nejméně slisovaným, potrefeně působí i ti, kdo se ze snímků vítězně zubí. Podivuhodné je znovu i třídění básníků do různých knižních oddílů; třebaže se na první pohled zdá, že je řídilo prosté pravidlo „vrána k vráně sedá“ (Bondy vedle Knížáka, Cincibuch vedle Prouzy), lze se jen dohadovat, čím si Jan M. Tomeš zasloužil sousedství Karla Maryska, Ivan Schneedorfer blízkost Antonína Přídala, Albert Kaufmann Iva Šmoldase nebo Jiří Černošlávka Jiřího Veselského. Zřetelný je zato poměr sil mezi různými klany, katolíci – posílení mj. i páterem Opaskem – jasně převažují nad surrealisty, experimentální básníci drží vůči undergroundovým čestně nerozhodné skóre (11:11); tým režimních autorů v čele s pěticí Hanzlík-Černík-Žáček-Sýs-Pelc (každý je zastoupen třemi stránkami, stejně jako Petr Skarlant) má na počet stran nespornou převahu (28 stran) nad stejně silnou skupinou diskretních hráčů z režimního zákulisí (18 stran), vzdor místu, které mezi nimi připadá skutečným básníkům: Jiří Gold, Jan. Jan Novák, Jiří Janatka, Jiří Olič... Snad nemusím pokračovat.

Petr Král

ČTENÍ TĚLA

**Blanka Čínátlová: Příběh těla
Pistorius & Olšanská, Příbram 2009**

Možná, že tou nejpodstatnější zkušeností existence je zkušenost těla. S tělem se rodíme, vláčíme se s ním po světě, někdy je nám na obtíž, jindy se v něm schováváme před vším, co je našemu tělu cizí, co je vůči němu jiné. Zkrátka jsme vrostlí do těla, jsme doslova v těle, jsme uvnitř těla a zároveň jsme tělem. Všechny naše dny se zapisují do těla, vpisují se do něj a mění ho v tělo, po kterém ten druhý touží. Tělo se tak stává předmětem nesnesitelné touhy i nepřekonatelného odporu nikoli jen proto, že je pociťováno, ale také, že je viděno, že se vystavuje nemilosrdnému zraku. Jako by nás tělo v rozhodujících chvílích vždycky zrazovalo a nechalo toho druhého nahlédnout do našich nehlubších zákoutí díky něčemu tak ostudně zjevnému, jako jsou třesoucí se ruce nebo červenající se tvář. Anebo naopak dychtíme po tom, aby se ten druhý nenechal oklamat svým vlastním pohledem, aby neklouzal zrakem po našem těle, ale prohlédl skrze něj a poznal to, co je uvnitř. Avšak dlaně stydlivě zakrývající tvář jako by na nás prozradily, že víme o těle, které je mnohem více než břemenem, povrchem či schránkou.

Právě takové vědomí tělesnosti je možno hledat za filozofickými, teologickými a kulturně antropologickými přístupy, jimiž se Blanka Čínátlová nechala inspirovat ve své komparativní studii o těle a tělesnosti ve světové literatuře a kultuře. V úvodní části *Příběhu těla* proto autorka věnovala značný prostor zejména fenomenologickému konceptu těla jako mezímu horizontu lidského pobytu ve světě. Zejména v myšlení Maurice Merleau-Pontyho a Jana Patočky se tělo ukazuje jako něco, co je neustále přítomno, jako něco, na co nelze zapomenout právě proto, že samo naše bytí v prostoru má tělesnou povahu. Tělesnost je tak nahlížena jako ta vůbec nejzákladnější lidská zkuše-

nost se sebou samým i se světem, ba co víc, tělesnost a vědomí těla vlastně iniciuje veškerou naši zkušenost. Ve fenomenologickém kontextu se právě tyto charakteristiky těla stávají velice zjevnými. Všechny další koncepty, k nimž se autorka rozhodla ještě obrátit (křesťanská teologie, antropologie, Michail Bachtin, fenomenologie hry Johana Huizingy a Eugena Finka), vlastně pomáhají prohloubit zkušenost, kterou přináší právě vědomí těla.

Vyprávění příběhu těla je proto předně pátráním po tom, jak se vědomí těla otisklo do literatury, jak tělo prorůstá literárním textem a jak se zkušenost těla obohacuje o dějinnou dimenzi. Pole, které se autorka rozhodla prozkoumat, je přitom s ohledem na rozsah studie vskutku mimořádně rozlehle. Zahrnuje texty ze starověku, středověku až po soudobou popkulturu (tedy od Gilgameše až po Batmana). Vyprávět příběh těla od počátků až k dnešku však v první řadě znamená nevyhnutelné vybírání, rozhodování, odhlížení a smlčování, jinak by text musel značně přesáhnout přes nynějších dvě stě stran. Sama autorka v epilogu naznačuje, že jednotlivé kapitoly lze chápat jako jakási zastavení na cestě po dějinách tělesnosti v literatuře či jako fragmenty a nespojitě části, které dávají alespoň zhlédnout obrysy a tvary literárních těl. Přísně vzato, čtenář by tedy neměl očekávat, že mu bude vyprávěn příběh těla, jak by mohl slibovat titul, ale spíše mu bude nabídnuto, aby otevřel několik lákavých dveří, které ho k tomuto příběhu mohou dovést.

Je možno se domnívat, že při výběru literárních děl sehrály kromě kanoničnosti a příkladnosti jistou roli také čtenářské preference autorky. Pochopitelně by se takové osobní zaujetí nemělo stát důvodem k laciným posměškům, ba právě naopak. Způsob výběru jednotlivých literárních děl je však zajímavý zejména ve vztahu k metodě, kterou autorka ve své práci využívá, či ve vztahu k typu psaní, kterým nechává vyvstát kontury literárního těla. Spíše než o psaní jde vlastně o čtení, neboť právě metafora čtení

snad nejlépe vystihuje způsob, jímž Blanka Čínátlová píše o těle a tělesnosti. Jako by porozumění mezi dílem a vykladačem-čtenářem nesmělo vůbec nic narušit, natož aby byl text přehlušen dotěrným ostřením pracovních nástrojů o teoretické ocílky a brousky. Do literárních děl se tak vstupuje trpělivým a velice pečlivým čtením, které spíše spřádá síť významových kontextů, do nichž může být zamotáno literární tělo, než aby se samo čtení lámalo v teoretickou reflexi.

Čtení těla tak postupně odhaluje určité charakteristiky, které mohou nabývat významu ve vztahu k jednotlivým poetikám. Především je třeba se zmínit o tom, jak velkou roli připisuje autorka konceptu mytické tělesnosti. Fenomenologický koncept těla a pojetí mýtu jako příběhu zabydlujícího a sladujícího se světem (Zdeněk Neubauer) umožnily Blance Čínátlové velice dobře ukázat, jak moc k sobě mají blízko právě mýtus a tělo. Mytické vyprávění tak ustanovilo kánon apollinského těla jako těla krásného, vznešeného a dobrého, což jsou rysy, vůči nimž bude možno později vymezit tělesnost dekadentní či modernistickou. Jak autorka dosvědčuje v kapitole „*O slzách Odysseových*“, mytické tělo je však v první řadě tělem zjevným a zjevným. Vše niterné proto musí vystoupit na povrch, aby se mohlo stát viditelným. Odysseus pláče, abychom skrze jeho slzy mohli nahlédnout do jeho mysli.

Od autorského mýtu po koncept kristovského těla, od Supermanova oblečku přes oblek dandyho až k rozpadajícímu se tělu dekadentnímu, od barokní fascinace smrtelným tělem po intimní libertinskou tělesnost, všude můžeme sledovat, jak se proměňuje původní koncept mytického těla a jak se z různých stran vztahuje k tělu nízkému/vznešenému, otevřenému/uzavřenému, chaotickému/uspóřádanému, veřejnému/soukromému, individuálnímu/kolektivnímu. Překvapivě je s velkým porozuměním napsaná zvláště kapitola *O Batmanových nočních můrách* věnovaná variacím kánonu mytické tělesnosti v triviální literatuře

pojaté jako poslední výspa mýtu, na který zaútočil modernismus. Pozoruhodný je například rozbor tělesnosti v detektivním žánru. Tělo se tu stává předmětem dvojího znásilnění, dvakrát je na něm páchan zločin. Nejprve dochází k jeho proměně násilnou smrtí, která je vždy nepřírozená a v jistém smyslu i brutální. Podruhé páchá násilí na tělo sám detektiv, pro něhož je tělo pouhým důkazem, věcí, na které hledá vrahův rukopis, tedy to, co do těla zapsal někdo jiný. Pozornosti se dostane také komikus jako žánru, který oživuje mytický princip zjevnosti, nebo kyberpunkovému tělu-stroji.

Za zmínku stojí také poslední kapitola o modernistické tělesnosti záměrně se rozpadající do kratších textů či fragmentů. Dochází tak k zajímavé koincidenci, kdy je text o modernistickém fragmentu a bortícím se těle zároveň sám fragmentem. Modernistické tělo se třští na fragmenty a navíc je ve své podivnosti odhaleno a šmírováno. Dominujícím principem tělesnosti v modernismu je proto kontrast mezi tělem veřejným a soukromým. Zkušenost těla znamená především pocit trapnosti. Vědomí těla do sebe pohlcuje chaos přicházející zvenčí a bortí tělo na části, které se vymykají kontrole a stávají se předmětem zcizení a zostuzení. Čínátlová se tu obrací především k textům Kafkovým, Gombrowiczovým, Schulzovým, Brochovým a k Musilovu *Muži bez vlastností*.

Příběh těla tedy sleduje oblouk od krásného a vznešeného mytického těla po beztvare a rozpadající se tělo modernistické. Na této cestě, která dává přednost interpretaci před obecněji koncipovanými výklady a teoretickými modelacemi, najdeme celou řadu zajímavých zastavení, která jsou vybudována ponejvíce trpělivým čtením literárního těla. Knihu lze tedy chápat jako svého druhu úvod do literární anatomie, jak ostatně zní podtitul autorčiny dizertační práce, z níž *Příběh těla* vychází, úvod, který dosvědčuje, jak často a jak hluboce se zkušenost těla zapisuje do literatury.

Vladimír Trpka

NECHTE MALÍČKÝCH PŘIJÍT K MALÉMU

Radek Malý: Kam až smí smích
Ilustrovala Anna Neborová
Meander, Praha 2009

Knížky z meandrovské „umělecké edice *Modrý slon*“ se liší formátem, papírem, úpravou, mají ale jedno společné: spojuje je nějaké umanutí, snaha o poctivé řemeslo a zároveň o jakousi výlučnost. A zatím se to v *Meandru* daří tak, že i díblík, který by mě jinak dávno pokoušel dělat si ze sousloví „umělecká edice“ švandu, mlčí. Je ale taky pravda, že některé svazky edice budu jen neochotně předávat dětským rukám, tedy těm čtenářům, pro které jsou především určené. Jsou to zkrátka kousky příliš umělecké a příliš pěkné a na tuze dobrém papíře. Jisté řešení je porizovat si takové tituly dvojmo (mívali jsme doma Hrubínův a Trnkův *Špalíček* ve dvou exemplářích, jeden dotrhaný, na druhý se nesmělo sáhnout) – tohle řešení by ale pěkně lezlo do peněz.

Sbírka veršů Radka Malého *Kam až smí smích* se naštěstí řadí k těm „užitkovějším“ modelům edice, má omyvatelný obal a tužší lesklý papír, který ledacos vydrží a kterému všelijaké otisky prstů, čmáranice, zohýbané rohy a další známky užívání budou nakonec ještě slušet. A tak je to správně, protože tuhle knížku schovávat v poličkách, kam mají ještě nedosáhnou, a maximálně ji slavnostně vyjímat k večernímu předčítání, to by byla zatracitilá škoda.

Když ještě na chvilku pomineme samotné verše – byla by škoda nechávat ji na polici i kvůli ilustracím Anny Neborové (ceněné jsou její ilustrace knihy *Červený panáček*, Borkovcova slabikáře i autorská knížka *Oskar a Mimi*). Její pérovky mívají v pozadí spoustu prostoru, někdy je vyplněný strukturou (čtenáři prominou, nepoznám, jestli je použit plastový ubrus, tapeta, kus potištěné látky; stejně tak nedokážu rozpoznat, jestli jsou tu a tam do obrázků některé objekty vlepované či přimontované počítačem – a nedbám na to), jindy velkým kusem nebe, její postavy i domy mívají protaženou, krapet nakloněnou perspektivu: celé to působí zvláštním dojmem začarovaného světa nebo světa ze snu. Moje vnitřní dítě je tímhle světem fascinované a přitahované. Zvláštní působivost má i celková úprava knížky, která dává jednotlivým textům na stránkách dost místa k vyniknutí

a k níž Marek Pistora využil také vlastní písmo inspirované letos pětasmdesátiletou, ale stále mladou stavebnicí Merkur.

A teď se konečně, vydržel-li trpělivý čtenář až sem, můžeme podívat na verše samotné. Knížka *Kam až smí smích* nepřináší většinou nové texty, přesto jsou ale většině z nás neznámé. Pokud se ovšem nespécializujete na slabikáře a čítanky, případně pokud nemáte doma školáka příslušného věku. A i potom byste musili mít jistou dávku štěstí, aby si jeho škola vybrala učebnice nakladatelství *Prodos*, pro které Radek Malý pracoval. Některé texty další můžete najít ve *Šmalcově abecedě* od nakladatelství *Baobab* a nějaký drobnější počet, jak předpokládám, bude věcí dosud nepublikovaných.

Původní určení veršů je na řadě z nich samozřejmě poznat. Zvlášť když jsou sestavované například jako pomůcka k procvičení či zapamatování vyjmenovaných slov – ale s výjimkou právě těchto několika pravopisných čísel to vůbec nevádí, pedagogickým zřetelům se nepodaří zastínit poezii. Naopak se tu jasně ukazuje, že Malého „zručné“ verše nejsou jen účelové a jen „zručné“, ale že obstojí i v knižce, jejíž ambice je (a jsme zpátky u přídomku edice) v první řadě umělecká.

Tvarově jsou verše *Kam až smí smích* spíš konzervativní. V naprosté většině by se daly snadno skandovat – a podle mých pozorování je právě výrazný rytmus to, co je pro první čtenáře v poezii důležité, musí se jim dobře říkat (a dobře pamatovat). Nicméně i v této knižce se vyskytnou hravě formální experimenty, jako je třeba text *Jaké je slunce v létě*, nebo nerýmované texty psané volným veršem; mimochodem, za jednu z nejsilnějších básní souboru považuju číslo *Prší*. Její první dvě strofy básník staví na půdorysu přísného rytmu (umocněného ještě pravidelným opakováním slova a syntaktickým členěním) – rytmu, který ve třetí strofě sice docela opustí, naše zklamaná očekávání těší ale nadějí vyjádřenou čtyřveršit, ve kterém se mu podařilo průzračně snoubit to všední, možná i přízemní, v čem žijeme, s něčím, co nás přesahuje, co má co do činění s nějakou vertikálou... a v čem žijeme taky, jen o tom vždycky vědět: „*Pán v televizi povídal, / že bude pršet dlouho, / ale já vím, / že nad mraky je nebe vždycky modré.*“

Co pro mě bylo pozoruhodné neméně, to je jistá konzervativnost tematická, žádné extravagance. Jistěže některé texty na téma „rodina a základy společenského uspořádání“,

Anna Neborová, ilustrace ke knize *Kam až smí smích*

na téma „škola“ či na téma „příroda a čtvero ročních období“ nutně musí být variacemi a obměnami už známého. Vůbec nepřekvapí odkazy k folklorním motivům. Naopak si myslím, že je v pořádku, když třeba koni „podkovičky zvoní“, a vůbec mi nevádí, když potisící čtu rým *slepička–vajíčka*. Stejně tak jsem jenom spokojený, když vidím, že knížka připomíná tradiční svátky, nepobužuju se nad tím, že v ní peče maminka, a ne tatínek, neskuhrám, že prádlo je také záležitostí mamincinou. A že v tryskáči sedí pilot, i když dneska se sluší psát pilot(ka). Ještě abych se pobuřoval! (Nebo se radoval z toho, jak básník, nezapomínaje na genderovou korektnost, přimyslel k hejkalovi hejkalku.) Někdy je ta setrvačnost ovšem až zarážející: v Malého škole pořád ještě školníci tahají opozdilce za uši..., ale myslím, že to nevádí. Vlastně by mi nevádilo, kdyby se rýmovalo o tom, že někdo oře s koníkem, nemyslím, že na tom zvlášť sejde, když jsou

texty dobré. A to v téhle knižce, která patří k tradičnější linii veršování pro děti, jsou. (Druhou linii pak představují všelijaké texty, ve kterých převažuje jazyková hra nad obsahem, texty blízké poetice nonsensu: příznávám, že někdy mám pocit, že hravost svých potomků přeceňujeme a že tyhle knížky baví spíš dospělě.) Jistěže by se dalo něco vylepšit, přesněji něco škrtnout, to by vám pověděl každý chytrák. Počítám se k nim, jistě bych našel texty, které jsou až příliš slabikářové, jako by spolky pravítko, nebo tak. Ale s tím si nelamte hlavu, taková je zkrátka povaha chytráků. A nebojte se, chytrák nevyroste nutně z každého, kdo v dětství hodně četl, jen mu tu knížku klidně poriďte. A prosím vás, jestli jsem tu trochu chválil nějakou konzervativnost a tradici, nemyslete si proto ještě, že to nemůže být legrační a vtipné. Víte, proč je mezi hmyzem vykání poněkud nepatřičné? Mají tykadla.

Gabriel Pleska

KARNEVAL DĚJIN POHLEDEM ČESKÉHO PÁBITELE

Ivo Harák: Meziřečí
Protis, Praha 2009

Ivo Harák je respektován v kontextu české literatury jako kritik zabývající se především poezií, a také jako básník. V roce 2009 byla vydána jeho prozaická prvotina nesoucí význačný název *Meziřečí*. Potká snad autora osud mnoha jiných spisovatelů, kteří se po určité době a několika básnických sbírkách rozhodli věnovat výhradně próze? Neřekl bych. Po přečtení *Meziřečí* pro mne zůstává Harák stále zejména básníkem; tím však rozhodně není řečeno, že by se mu prozaického talentu nedostávalo. Naopak, touto novelou prokázal schopnost poutavě a neotřele vyprávět.

Svěžest podání a absence interpunkce jsou aspekty, jež nás od úvodní strany provází až k té poslední. Protagonistou novely je již starší muž, který vypráví svému společníkovi (vnukovi). Jednotlivé události podává překotně, na první pohled a poslech (orálnost akcentována podobně jako u B. Hrabala) nesouvisle a zmateně. Odtud plyne i rezignace na interpunkci a přesnou logickou návaznost sdělovaného obsahu (častá nedořečenost a návraty k již vyslo-

venému), což však není samoúčelné. Vystihuje to totiž téma a dikci vyprávění. Nosný prvek kompoziční výstavby představuje typicky středoevropské zacílení na konfrontaci tzv. malých a velkých dějin. V této souvislosti nutno dále zdůraznit, že pohled zdola s sebou nese jeden z dalších rysů svěbytného proudu „středoevropského psaní“, a to sice odpateizovaný náhled na zobrazenou skutečnost, často sklouzávající do směšných, až groteskních poloh.

Hlavní postava a zároveň vypravěč sděluje životní události, jak se mu vybavují, přičemž se snaží o chronologickou posloupnost. Vyrůstá na Podkarpatské Rusi, která je vylíčena s důrazem na tehdejší kolorit a atmosféru, jež nepostrádají pro dnešního čtenáře až exotický nádech. V dětství přichází o matku i o do sebe uzavřenou sestru Andělu, která spáchá sebevraždu. Macecha mu nechce dopřát studium, a tak jde do učení. Jak čas plyne, prochází různými zaměstnáními (pekař, voják, školský úředník, komunistický funkcionář; nakonec zakotví u dráhy). Jeho sen stát se fotbalistou mu byl zmařen a v následném citátu poznáme něco z oné přízemní optiky (charakterizující např. Škvoreckého *Zbabělce* či *Konec mylonového věku*), urputně se bráníci jakékoliv heroizaci a patosu: „*tož Hitler mě připravil o fotbal a hezký holky kdyby nic to mu nedaruju taky že*

jsem si musel vzít bábinu padesát let už jsme spolu žádnéj med to s ní nebyl ale člověk přežije všechno.“ Ironie života vypravěče dostihuje takřka na každém kroku. Odměnu za záchranu topící se dívky představují výhrůžky četníků; pletky s nacisty a nemožnost zakotvit (pikareskní ráz prózy) zase připomenou ústřední postavu Hrabalova slavného románu *Obsluhoval jsem anglického krále*. Hrabala ostatně připomene novela *Meziřečí* i po stránce jazykové; jedním z charakteristických znaků díla je funkční použití hovorové češtiny a osobitá (tedy nikoliv epigonská) pábitelská dikce, představující, alespoň pro mne, nejsilnější stránku Harákova prozaického počínu.

Z hlediska časového jsou v novele nejvíce akcentována předválečná, válečná a také padesátá léta. Vylíčení těchto období je plné paradoxů a karnevalových situací (v nichž častou úlohu hraje protagonistovo vyměšování: „*jít včas na stranu*“, debužirování a snaha proplout událostmi bez větších šrámů), humorně vzpomínaných: „*pitomci obsadili radnici a vyvěsili prapor a chystali pravejvy a vítání až přijedou Rusáci lidi pozvali na náměstí vlajky nachystali a volání slávy bylo a že se blíží tanky a že je pudem přivítat chlebem a solí jó a voni to nakonec byli esesáci co utkali vod Brna a ti chleba asi neradi.*“ Při vzpomínkách na osvobození se události vcelku logicky točí kolem pobytu Rusů, vykresleného již

v duchu polistopadovém, zbaveného falešného idealizování a glorifikace. Vážnější nota zde ale opět jen probleskne (znásilnění holky několika vojáky a jejich následné zastřelení).

Zatímco například maďarský prozaik Sándor Márai ve svém vzpomínkovém textu *Země, země...!* líčí události se snahou o pochopení a identifikaci ruské národní povahy a duše, zcela v intencích novely *Meziřečí* zde nějakou hlubší reflexi nehledejme. V takovémto autorském postoji může být předností i zdánlivá slabina, a je tedy na čtenáři, aby na základě svých individuálních preferencí rozhodl. Přemýšlivý čtenář, který nechce být vždy jen poučován, ale i baven, si tragičnost událostí, o nichž se zde píše převážně nevážně, jistě uvědomí. Jedinečnost individua spočívá právě v jeho osobitosti, ač může být hodnocena jakkoliv sporně a nejednoznačně, podobně jako protagonista a vypravěč *Meziřečí*.

Ivo Harák napsal velmi nadějnou prózu. Ukázal nám, že je schopen invenčně fabulovat a chopit se originálních způsobem témat, na jejichž absenci se v české literatuře často žehrá. Jsem zvědav, zda by autor do budoucna byl schopen napsat rozsáhlejší prózu – román, v němž by se na podobné události podíval z jiného úhlu a poněkud vážněji.

Pavel Horký

KONFUCIUS V ZRCADLE SEBRANÝCH VÝROKŮ

Jaromír Vochala: Konfucius v zrcadle Sebraných výroků Academia, Praha 2009

Soubor původních českých překladů z klasické čínštiny byl v minulém roce obohacen o novou verzi sebraných výroků Konfucia, kterou čtenářstvu předložil Jaromír Vochala. Může nás tak těšit, že budeme mít s čím srovnávat překlady starší, především Průškův a Králův, ač nás zároveň může mrzet, že mnohá stěžejní díla staročínské filozofie zůstávají v češtině zcela nedostupná, zatímco některé spisy jsou překládány opakovaně. Tento vítaný přírůstek je navíc formou dodatku rozšířený o zčeštěnou *Střední míru* a *Velké učení*, krátké, leč významné texty konfuciánské ortodoxie, původně kapitoly anonymní *Knihy obřadů*; oba byly nedávno přeloženy také O. Králem.

Samotný překlad ovšem tvoří jen menší část objemu knihy. Je zastíněn rozsáhlými statemi, věnovanými jednak problematice překladu z klasické čínštiny obecně a jednak jednotlivým páteřním pojmům díla. Najdeme zde také stručný historický oddíl či poznámky vztahující se k filozofickým otázkám. Připojeny jsou texty v originále a nejzákladnější bibliografie, rejstříky chybí. Za přepis výslovnosti čínských slov je zvolen mezinárodní *pchin-jin*, u díla tak vyhraněně filologicky orientovaného však překvapí, že

chybí tónové značky. Podobně není jasné, proč J. Vochala zvolil zjednodušenou sadu čínských znaků, když se jedná o překlad a rozbor starověkého díla a i v samotné ČLR z dobrých důvodů vycházejí lepší edice předmoderních textů ve znacích tradičních.

Vochalův překlad je bezesporu filologicky nejfundovanějším a nejpřesnějším Konfuciem, kterého máme. Jazykovědné zaměření a s ním související suverénní, systematické ukotvení orientace v jazyce originálu je znát tím spíš, že ani jedno nebývá obecně u překladatelů z tohoto jazyka pravidlem. Výsledek lze označit za zlatý standard, který se vcelku věrně drží tradičních výkladů a zjevně bohatě čerpá z moderního čínského pojetí *Hovorů* i Konfuciovy osoby. Řemeslo je tu provedeno vpravdě poctivě, ač interpretační výboj v pravém smyslu nové *Sebrané výroky* nenabízejí. O jednotlivostech je vždy možno se přit, Vochalův překlad je nicméně možno vřele doporučit. Snad jen poznámky k reáliím by bylo možno si přát podrobnější a upozornění na notoricky problematická místa nemusela být pominuta.

Výkladové kapitoly představují pečlivě utříděný materiál, který může posloužit jako východisko k pozornějšímu čtení překladu. Jednak je tu z různých tematických hledisek převyprávěn vybraný obsah *Hovorů*, jednak tu najdeme stručné stati vysvětlující, jak jsou u Konfucia užívány ústřední pojmy. Nabízejí neobyčejný vhled do stavby spisu, jen je nutno mít na paměti, že se jedná spíš o rešerši. Skutečná interpretace by musela

překročit hranice tradiční filologie poučené strukturalismem a pracovat s historickým, myšlenkovým a literárním kontextem díla tak, jak jej vykresluje společenské vědy 21. století. J. Vochala omezil svůj obzor samotnými *Výroky* a komentáři k nim a za dějinné pozadí mu slouží tradiční moralistická čínská historiografie, popřípadě moderní čínský narativ na ní založený, Konfuciův životopis je pak jen přelíčením legendistického podání z pera otce čínské historiografie S'-ma Čchien. Při dané koncepci je to přijatelné, i když je takové „zrcadlo“ rozporuplné.

Rozpaky budí jazykovědné exkurzy. Pro laika i průměrného studenta sinologie jsou nesrozumitelné, nároky na odborný text určený pro specialisty na druhé straně nesplňují – chybí běžný aparát i terminologická či metodologická diskuze. Psány pro první skupinu, musely by být podány nesrovnatelně přístupnějším jazykem. Byly-li by určeny pro odborníky, nevystačil by si autor s pražskou lexikologií uplatněnou na klasickou čínštinu, nýbrž by se musel vztáhnout k mezinárodní jazykovědě obecně i sinologické posledních desítekletí. Zato by mohl pominout základy lexikální sémantiky. Navíc trochu dráždí, že spleť a dlouhodobě kontroverzní problémy jsou zde zhmotněny několika slovy v autoritativním tónu, bez přiznání podmíněnosti předkládaných stanovisek a v nezřídka značně ožehavých formulacích.

Jednotlivosti prozrazují určité zastarávání – odkazy na stařícké fonologické rekon-

strukce Karlgrenovy, využívání takových rozborů stavby znaků, které jsou dávno obecně považovány za nepravděpodobné, za současného přehlížení skutečné jazykové etymologie, založené na rekonstruované morfologii staré čínštiny, nyní snad nejbouřlivěji se rozvíjejícím oboru sinologické jazykovědy. Autor se příznačně spoléhá na ošidné starověké „slovníky“, zatímco neúčinnější elektronické nástroje sémantické heuristiky, dnes snadno dostupné, zůstávají nepovšimnuty. Podobně by dnes ve světové sinologii málokdo označil čínské písmo za ideografické, leda by chtěl vyvolat rozruch, nemluvě o ještě spornějších pojmech – formálně i obsahově –, jako je *grafolexém*.

Celkově vzato se tedy jedná o zdařilý překlad opatřený mnoha užitečnými údaji a výklady, které mohou posloužit jako nedocenitelná pomůcka k jeho čtení. Zájemce o čínskou filozofii by si ji neměl nechat ujít, je však nutno znát meze této publikace, které jsou mj. dány její konzervativní koncepcí. Nepříznivě se na ní projevilo i křížení žánrů.

Na samý závěr si nemůžu odpustit poznámku. Oč je mi sympatičtější autorův odpor vůči ideologii globálního kapitalismu a drancování přírody, o to míň je mi pocho-pitelné připsání knihy k počtu založení Konfuciovy akademie v ČR, instituce pojaté jako propagandistický nástroj hospodářskopolitického establishmentu ČLR, tedy zájmové skupiny, jejíž zisky i moc pramení právě z dělné účasti na této civilizační agónii.

Lukáš Zádrapa

VELKÁ TÉMATA NA MALÉ PLOŠE

Marek Nekula: Otec Torst, Praha 2008

Marek Nekula si získal jméno jako lingvista, literární vědec, překladatel, vysokoškolský pedagog i editor. Jeho druhá beletristická práce, novela *Otec*, ho nyní představuje jako autora, který se neztratí ani na poli prozaickém.

Nekulova kniha zcela zapadá do současného literárního trendu zobrazování soukromých lidských osudů uvnitř „velkých“ dějin, přesněji těch historických mezníků a traumatických bodů naší nedávné minulosti, vnímaných jako stále aktuální, a proto také čtenářsky atraktivní. Neúprosné dějiny – holocaust, perzekuce a křivdy padesátých let, sovětská okupace v šedesátém osmém, šedivá doba spojená s pronásledováním nezávislých aktivit – tu tvoří pozadí příběhu malého chlapce, který je postaven před nejednoznačnost mezilidských vztahů, a posléze dospělého muže, který se marně snaží neopakovat osudové chyby a neubližovat druhým.

Po dramatické vstupní kapitole, přivádějící protagonisty přímo pod hlavní sovětských tanků, následuje vyprávění zaměřené na osudové vztahy a události, jež poznamenávají a formují dětství a zrání hlavního hrdiny. Mezi ně patří především odchod otce od rodiny za novou ženou a život v rozvedené rodině, postupně i první okouzlení ženami a setkání s láskou. Svou roli hraje také reflexe normalizačního bezčasí i problémů, které přináší život v katolické nekomunistické rodině s „buržoazním původem“. Dějiny se přihlásí také v podobě setkání

s disidentskými aktivitami a posléze účasti v listopadové revoluci. V polistopadové době se pak hrdina potýká s životem své vlastní rodiny, s prací na univerzitě a vábením nové osudové ženy. Jeho cesta se tak protíná s otcovým životním příběhem nejen v tom, že řeší podobná osobní dilemata, ale také setkáním se s rodinnou historií, která ho dovádí až k období holocaustu. Otázka, zda lze předejít stejným chybám a pochopit otcovo chování, stejně jako objevování záhad vztahů milostných, rodinných i dědictví dávných osudových rozhodnutí, tvoří ústřední témata prózy. Aby toto pátrání neměl snadné a přímočaré ani čtenář, podává mu ho autor po částech, s různými časovými skoky a ostrými střihy, které zvyšují nadořečenost často jen letmo naznačených otázek a problémů. Ozvláštňují – i když někdy možná trošku samoučelné – přináší také literární hra s opakujícími se motivy, metapříběhovostí a zvláště ke konci zdůrazňovanou literární stvořeností vzájemně korespondujících osudů chlapce, muže a jeho otce.

Velká témata osobní i dějinná, zasazení děje do prostoru Čech, Moravy i Německa, zobrazení historických zvratů a dramatických osudů z několika generací, jakým je například příběh tajně narozeného dítěte zachráněného před koncentračním táborem, to vše by vydalo na rozsáhlý společenský román. V Nekulově próze – utlé brožurce o necelých sto třiceti stranách – spíše doplňuje soukromá hledání a trápení protagonisty. Ale právě zde jsou limity této knihy: lehce načrtnutá, nadořečená, a přece naléhavá tápání a bloudění jedince se srážejí s tématy, u nichž určitá stručnost a strohost vytváří dojem jakési šablony, vyprávění při-

nášejího základní, „povinné“ příběhy své doby, tak často reflektované poválečnou českou prózou. Na hlubší reflexi problému či zajímavější natočení vypravěčské optiky tu totiž nezbyváá prostor. To umocňuje ještě fakt, že se v těchto obdobích protagonistista a jeho rodina prezentuje jako (kladný) hrdina či (hrdinská) oběť systému, pro niž je dvacáté století časem zejména koncentračních táborů, vězení, perzekucí a ústrků, zabaveného majetku a zakázaných aktivit, zakončených účastí na správné straně revoluce. „Typické“ je i rozplynutí těchto velkých osudů a nevyřčených otázek v polistopadové atmosféře nezájmu a bezčasí.

U Nekuly se tak setkáváme se zvláštním případem: zatímco problémem většiny současných próz začínajících autorů (obzvláště příběhů psaných v první osobě a využívajících autobiografické prvky, jako je tomu i zde) je fakt, že jejich autoři neumí – či nechťejí – škrtat a krátit svůj text, Nekulova próza – pokud se už nechce soustředit pouze na konkrétní soukromý příběh – by získala, kdyby jí autor naopak dopřál větší prostor a „rozlet“, odvážněji zakomponoval dopad neosobních dějin na konkrétní lidské osudy. Kvality této drobné knížky totiž napovídají, že Nekula má potenciál stvořit hluboké dílo o individuálním lidském osudu na pozadí velkého dějinného příběhu české společnosti. Čtenář *Otce* se tak nemusí bát setkání s dílem banálním, jazykově či stylisticky neobratným nebo nudným, jakých je v tvorbě nezavedených prozaiků dnes bohužel většina. I přes pár výhrad tu před nás předstupuje suverénní autor, který dokázal napsat slušný, místy až velice slušný příběh o hledání sebe sama.

Alena Fialová

OZNÁMENÍ

Pražské divadlo Ponec přichystalo pro březzen dramaturgický projekt nazvaný **T.VAR (Taneční var)**. Představí na něm projekty českých umělců, kteří dlouhodobě působí v zahraničí. Vystoupí zde 7. 3. 2010 **Tereza Lenerová** a izraelská tanečnice **Einat Ganzová** v projektu **Proměnná**, 15. 3. 2010 autorská dvojice **Miroslav Kochánek** a **Tegest Pecht-Guidoivá** v divadelně tanečním díle **Friet-sex-speciaal** a dne 23. 3. 2010 **Jan Bárta** s pohybovou groteskou **Wacht even! / Moment, prosím!**

Jízdárna Pražského hradu připravila výstavu nazvanou **Dokoupil 100**, která představí obrazy **Jiřího Georga Dokoupila**. Výstavu můžete navštívit do 23. 5. 2010.

Pražská Galerie 5. patro zve na výstavu nazvanou **Virtual libido, real ecstasy**, na níž se představí např. **Josef Bolf**, **Veronika Bromová**, **H. R. Giger**, **Nadine Blanche** nebo **Irina Polin**. Výstava potrvá do 27. 3. 2010.

V rámci kampaně **Březen – měsíc čtenářů** (vyhlášené Svazem knihovníků a informačních pracovníků) bude v Moravskoslezské vědecké knihovně v Ostravě zahájen vzdělávací program pro střední školy, nazvaný **Od rukopisů k digitalizaci** a Veřejná knihovna v Třinci seznámí své návštěvníky s prezentací **e-books** i jejich databázi.

Práce z let 1947–1968 Vladimíra Boudníka můžete zhlédnout v liberecké Galerii U Rytíře. Výstava je otevřená do 8. 4. 2010.

Z výstavy *Práce z let 1947–1968* Vl. Boudníka

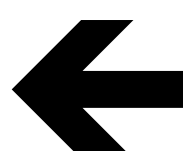
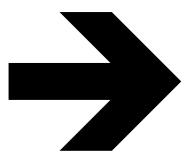
Tvar lze objednat e-mailem, telefonicky nebo poštou

tvar@ucl.cas.cz

Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1

tel.: 234 612 398, 234 612 399

cena pro předplatitele 25,- Kč

Zabořen do hlubokého křesla u psacího stolu seděl sám ve své pracovně slavný americký detektiv Clifton. Svráštěl jeho čelo svědčilo o neobyčejném napětí ducha. Ticho pracovny přerušilo jen občasné jadrné zaklení a šustot papíru prudce a zlostně přemítaného (sic!). Jistě, že to bylo něco krajně napínavého, co dovedlo přivést z míry muže tak ovládajícího svého ducha i v případech nejvíce vzrušujících, čímž byl přece Clifton světoznámý. Ovšem, zde byl docela sám a ve své pracovně, takže si mohl docela klidně po libosti ulevit i od plíc. Sáhl si na čelo a vyskočil, volaje: „To už přec jen přestává všechno!“

Takto blaze začíná dnes antikvárně ceněná knížka, jejíž výtisk mi s pozdravením Patvaru věnoval básník Josef Hrubý. Je plna kreseb významného výtvarníka Jana Konůpka (1883–1950) a vzešla z pera slováckého učitele (působil mj. v Buchlovicích), knihovníka a literárního všeučelce Bedřicha Beneše (1885–1953). Nejen Beneš býval ovšem iritován přemírou kliftonek na trhu českém i moravském a ve své perziřlázi a parodii předvádí Leona jako muže učeného k smrti nad nespočetnými svazečky vlastních příhod a rozhořčeného: „Oh, kdybych ho už jen měl, toho ničemu, který vymýšlí takové očividné pito-mosti a se spojuje s mým poctivým jménem!“

A kdo že byl oním ničemu v realu? Jen další učitel A. B. Šťastný (1866–1922), který sice, pravda, nějaké kliftonky i podepsal, ale jako Dick Clarkson. Většina jich vyšla anonymně. Právě vypravěč Dick Clarkson ovšem bývá za „Watsona“ a série je důsledně prezentována jako překlady z angličtiny. *Tajemství hřbitova, Zavraždil mrtvolu, Jedem a dýkou, Již máme vraha, Tajemný hlas v telefonu, Strašná noc dušičková, Krčma nad propastí, Palác pod zemí, Únos policejního ředitele, Drama ve vzduchodoli, Travič svých žen, Krvavý křest o půlnoci, Hodinu v oprátce, Deset let přikován*, tak a podobně znějí tituly, o nichž chystá učenou publikaci Michal Jareš. Počkejme si na ni, rovnou však polemizují s názorem, že jde o regulérní detektivky. Stěží a sotva. V *Obětech jezera Michigan*, dejme tomu, Clifton za rok (!) po vraždě namátkou štourne holí v listí parku a hned najde šifrovaný důkaz! I co!

Takový už je svět pátrače, kterého – přý – našli tříletého v prériích Nebrasky. Neplakal. Pilně rozhrabával mraveniště. Obyvateli stavby se živil jako pecičkami. Nu, pravý opak malého českého Mily ze známé, Burianem namluvené povídky Haškovy, povídky Cliftonem nesporně inspirované... A dál? U mra-

veniště se Leona ujali „dobří lidé“ (asi jako později Supermana), ale foukl jim – po sedmi letech; stal se kovbojem, cestoval s drobným zbožím, byl kuchíkem parníku a číšníkem Pacific-expresu. Zde vyřešil v šestnácti *Vraždu ve vagónu č. 17* a pozůstalí vyplatili Leonkovi sto tisíc dolarů. Podobně jako skutečný autor detektivek Gaston Leroux však jmění brzy prohrál a honil zas texaské zloděje koní. Zbohatl až kutáním ledku a ve spárech spekulantů s baňskými akciemi o vše opět přišel, informují sešitky. *Aby odkryl zločiny, přestrojil se za havíře, vstoupil do tajného spolku Irů a stěží unikl ortelu smrti. Na základě získaných důkazů vyhrál ale spor a doly za babku koupil, zvelebil, stal se boháčem a detektivní umění počal provozovat jako sport. Nestojí v ničích službách, policie velkých měst se však k němu obrací ve spletitých případech. Jeho obratnost, duchapřítomnost a vynalézavost je nevyčerpatelná. Dovede se přestrojit lépe než herec, že ani vlastní choť ho nepozná, a v kruzích zločinců je všeobecně znám pod lichotivým jménem THE GRANT CARLIN neboli VELKÝ KARLÍČEK.*

Pravda o autorovi kliftonek se provalila až čtyři roky po Šťastného smrti v důsledku vdovina zájmu o autorská práva. To chápu. Jestli však napsal Šťastný kliftonky všechny, o tom

pochybuji, a třeba Vladimír Neff... Nu, asi mystifikoval, když tvrdil, že roku 1922 taky jednu spíchl: jím detailně líčený děj ničemu v edici neodpovídá.

I slavní V+W uvedli v Osvobozeném divadle hru *Gorila ex machina* čili *Leon Clifton čili Tajemství Cliftonova kladívka* (1928) a zavzpomínali tak na dětství. Jen mezi roky 1906–1910 vyšlo 228 kliftonek, na svazečku *Satanova skála* však vidím dokonce číslo 269. Ne, dál jsem nebádal, přičtème ale k tomu objemné přišernosti jako *Zápas milionů* alias *Dobrodružná cesta Leona Cliftona kolem světa* plus její pokračování *Tajemství ostrova* (jen to má 500 stran) a dodejme, že Leon Clifton vystupuje i v odštěpené sadě sešitů *Z pamětí anglické detektivky Ady Paulsonovy*. A dost! Vratme se k Buchlovanovi. Bác, z velkovýrobní si unikátně uměl vystřelit. Také u něj dojde k odhalení, ale naprosto unikátnímu, hle: „Vzpomínejte trochu, měl jste kdy otce a matku?“ je dotázán Clifton. Mlčí. „Neměl. A myslíte, že žijete? Nikoli, pouze já způsobuji, že jste!“

A kdo byl autorem kliftonek podle Beneše-Buchlovana? Kdybych vám to pověděl, věděli byste právě tolik jako já.

Ivo Fencel

VÝROČÍ

Vít Janota

*3. 3. 1970 Praha

Nové Dvory

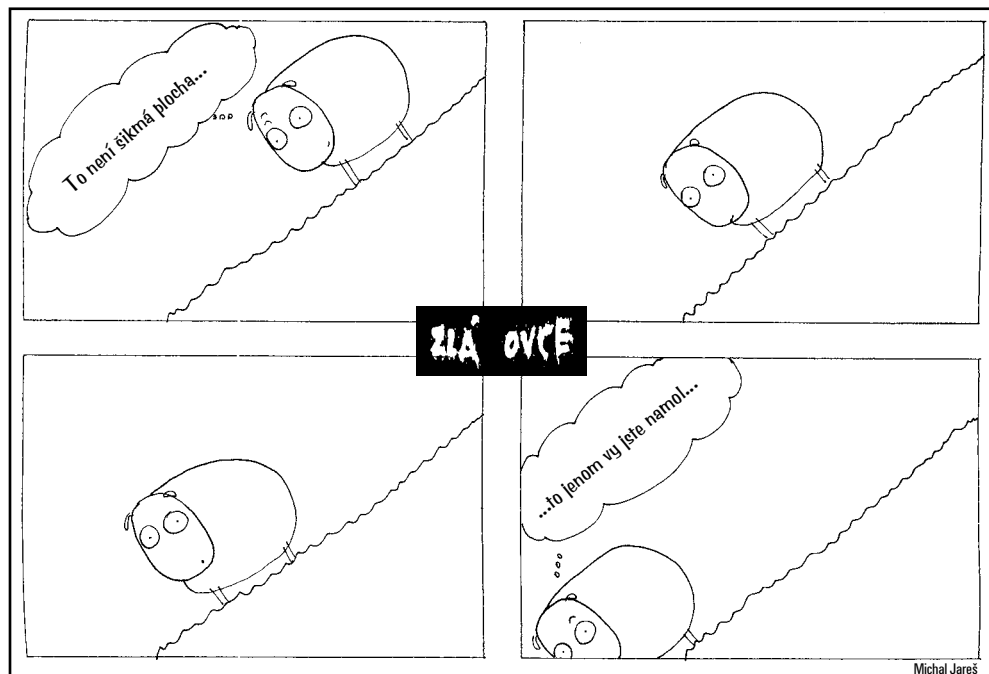
Na hřbitov v Nových Dvorech se vchází starou branou do klínu zahrad z hlavní ulice z omšelých kuchyní za zelím za sekanou ve stínu na dvorcích kvokají slepice

Dál už je jiný svět alej cypřišová kliky ohlazené dlaněmi starých žen každý den začíná ten tichý příběh znova s konvemi stávají u hrobů beze jmen

(K ránu proti nebi, 2002)

Na konci února a v březnu si připomínáme ještě tato výročí narození:

- 29. 2. 1960 Markéta Hejkalová
- 1. 3. 1920 Václav Kubín
- 2. 3. 1880 Arne Novák
- 2. 3. 1930 Jan Cigánek
- 5. 3. 1890 Rudolf Fuchs
- 5. 3. 1950 Petr Bílek
- 5. 3. 1950 Jiřina Fuková
- 6. 3. 1930 Milan Šimečka
- 7. 3. 1850 Tomáš Garrigue Masaryk
- 9. 3. 1930 Ota Filip
- 10. 3. 1890 Oldřich Vojen
- 12. 3. 1940 Sheila Ochová
- 14. 3. 1930 Soňa Kociánová
- 15. 3. 1870 Jaroslav Pulda
- 15. 3. 1910 Stanislav Vodička
- 16. 3. 1860 Josef Šváb-Malostranský
- 16. 3. 1930 Ota Ulč

POSLEDNÍ ROZPTÝLENÍ

Jakub Deml (1878–1961) byl knězem, spisovatelem a básníkem, jehož odkaz je pro mnohé čtenáře dodnes velmi inspirující a aktuální, zároveň však přináší četné otázky pro značně rozporuplné autorovo chování. Celý jeho život provázely rozličné skandály, pře a kritiky. Jeho osobitá představa kněžského poslání vedla k celé řadě sporů s církví, za což byl trestán překládáním na málo atraktivní farnosti a opakovanými zákazy vykonávání kněžské funkce. Kromě církve se dostával do rozličných roztržek například s hnutím Katolické moderny, které ho na začátku tvorby tak oslovovalo, či s tělovýchovnou jednotou Sokol. Demlův odkaz zahrnuje rozsáhlou škálu děl čítající kolem 140 knih poezie i prózy včetně žánru stírajícího hranice mezi básní a prózou (*Hrad smrti*) či deníkových výpovědí, ve kterých glosoval všemožné dění kolem sebe (cyklus *Šlápěje*). Patrně nejznámější autorovou prózou je kniha *Zapomenuté světlo*, která se stala zdrojem vybraných motivů pro stejno-

jmenný film. Sám Deml však celou bohatou mozaiku své tvorby charakterizuje jako „jen jednu knihu“. Mezi jeho přátele patřili přední umělecké osobnosti a vizionáři, kterými byli například Otokar Březina, Josef Florian či František Bílek. Mnohé z těchto vztahů však poznamenaly nepříjemné konflikty. Jedna poloha Demlova literárního projevu představuje fascinaci krásou byt obecného kvítka, druhá neváhá být rozezlená a krutá.

Jakub Deml zemřel 10. února 1961 v nemocnici v Třebíči a pohřben byl v rodném Tasově, jež po celý život tak vroucně miloval. Hrob, který sdílí se svou dlouholetou přítelkyní a mecenáškou Pavlou Kytlicovou (†1932) a její matkou, najdeme na hřbitově farního kostela sv. Petra a Pavla u zdi. Bronzová hrobka je tvořena vysokým krucifixem, dvojicí nápisových desek ve tvaru kvádrů a rozlehlým rovem porostlým zelení. Postava Ukřižovaného působí spíše decentně a nevybočuje z běžné produkce náhrobního sochařství. Mezi nápisovými deskami je prostor

pro lucernu s vloženou Demlovou fotografií. Rov je ohraničen řetězem vneseným šesti geometrických sloupků a zdoben párem útlých elegantních váz. Celá kompozice hrobky působí velmi vyváženým a důstojným dojmem. Není nijak honosná, ale zvolené formy naznačují výjimečnost zde pohřbených jedinců. Místní hřbitov je významným místem také díky dvojici náhrobků z dílny Františka Bílky, kterého sem přivedlo přátelství s Demlem. Na obou navzájem velmi podobných stélách nacházíme terakotové kruhové reliéfy a pro sochařovu funerální tvorbu příznačné biblické citáty. První z nich je hrobka Demlových rodičů z roku 1902, jež se nachází též u zdi v blízkosti synova hrobu a zdobena je výjevem Panny Marie u kříže doprovázeným slovy: „Vzhlédl na ponížení dívky své.“ Druhý náhrobek, patřící Dr. Karlu Tůmovi, je dekorován hlavou Krista u kříže s nápisovou páskou nesoucí slova z příběhu Lazara: „Přítel spí, jdu, abych ho ze sna probudil.“

Vladka Kuchtová

Ročník XXI. Vydává Klub přátel Tvaru. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky. Šéfredaktor Lubor Kasal. Redaktoři: Svatava Antoňová, Wanda Heinrichová, Michal Jareš, Božena Správcová (zástupkyně šéfredaktora), Michal Škrabal. Tajemnice Martina Vavřínová. Korektorka Petra Hasmanová. Předseda Klubu přátel Tvaru Pavel Janoušek. Adresa redakce: Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, telefon 234 612 398, 234 612 399. E-mail: tvar@ucl.cas.cz. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Grafický návrh Lukáš Pertl. Sazba a zlom programy Adobe® InDesign® CS2 a Adobe® Photoshop® CS2 Lubor Kasal. Tisk Calamarus, s. r. o., Praha. Rozšiřuje A. L. L. Production, spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PNS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel. 234 092 851, fax 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz, http://www.predplatne.cz; redakce Tvaru. Předplatné SR: L. K. Permanent, s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel. 00421 7 444 537 11, fax 00421 7 443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. Production, spol. s r. o., Hvozdánská 3-5, Praha 4 a redakce Tvaru. Předplatné může být hrazeno v eurech. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS - Na Harfě 9, P. O. Box 2. 190 05 Praha 9, tel. 266 03 87 14, http://www.brailnet.cz

2010/05

www.itvar.cz • MK ČR E 5151 • ISSN 0862-657 X • F 5151 46771 • 30,- Kč • 4. března 2010

tvar
LITERÁRNÍ OBŤYDENÍK